

KAPSŲ-ZANAVYKŲ TARMIŲ PRIESAGINĖS VARDAŽODŽIŲ DARYBOS BRUOŽAI

J. SENKUS

A. ĮVADINĖS PASTABOS

Žodžių darybos mokslas yra gana sudėtingas ir platus. Jo ir metodai gali būti įvairūs.

Iš seniau lietuvių kalbos žodžių darybos moksle daugiausia buvo žinomas priesaginis žodžių darybos nagrinėjimas pagal alfabetinę priesagų eilę. Tuo metodu daugiausia remiasi A. Leskyno, P. Skardžiaus ir kitų darbai¹. Baltistikoje ši metodą yra įtvirtinęs J. Endzelynas². Be šio metodo neapsieinama ir tarybiniame kalbos moksle³.

Šiuo metodu vadovaudamiesi kalbininkai vadinamąsias priebalsines priesagas bei su jomis žodžių darybą nagrinėja, kaip jau minėta, pagal priesagų priebalsio alfabetinę eilę. (Reikia pasakyti, kad ta eilė kai kuriais atvejais yra reliatyvi.) Tai, galima sakyti, tradicinis priesaginės žodžių darybos nagrinėjimo būdas. Jis yra patogus ne tik autorui gausią medžiagą tvarkyti, bet ir skaitytojui prieikus norimą dalyką greičiau susirasti. Tuo metodu daugiausia remiasi ir šieji kapsų-zanavykų tarmių priesaginės vardažodžių darybos bruozai. Žr. skyrių B. „Priesagos pagal jų priebalsį“.

Kitas priesaginės vardažodžių darybos nagrinėjimo būdas yra vardažodžių bei jų priesagų skirstymas pagal reikšmę ar pan. Šis būdas, nors ir nebuvo iki šiol žodžių darybos moksle plačiai vartojamas, turi ir nemažai pliusų. Tačiau šiuo metodu šiame darbe tik iš dalies pasinaudojama, pabaigoje vienoje vietoje duodant nors trumpą atskirą kalbos dalių bei su jomis vardažodžio (be to, dar specialiai atskirai daiktavardžio) reikšmių apžvalgėlę. Žr. skyrių C. „Apibendrinamoji vardažodžių darybos apžvalga“. Noras pasinaudoti abiems metodais neišvengiamai privedė prie kai kurių dalykų ar medžiagos pasikartojimo. Pasikartojantieji dalykai stengtasi labai trumpai suminėti.

Tiek pirmu, tiek ir antru metodu priesaginę vardažodžių darybą apžvelgiant, daugiau ar mažiau reikia paliesti įvairius žodžių darybos dalykus, kiek įmanoma, nurodyti, kaip bei iš ko priesaginiai vardažodžiai yra padaromi ir pan. Turim prisipažinti, kad šie uždaviniai šiame darbe nesimta ar nepavyko nuosekliai bei pilnai įvykdyti. Tai stengtasi atlikti dažniausiai tik būtinesniais ir įmanomesniais atvejais. Svarbiausias šio darbo uždavinys – pateikti daugiau ar mažiau susistemintą pačią medžiagą.

¹ Plg. Bildung der Nomina im Litauischen von August Leskien, Leipzig 1891; P. Skardžius, Lietuvių kalbos žodžių daryba, Vilnius, 1941.

² Plg. Lettische Grammatik von J. Endzelin, Riga, 1922, ir kitus jo veikalus.

³ Plg. Müsdieni latviešu literaras gramatika, I, Rīgā, 1959.

Šiame darbe stengiamasi apžvelgti tik priesaginę vardažodžių darybą, jų prie-balsines priesagas. Vadinamosios balsinės priesagos bei vardažodžių su jomis da-ryba neliečiamas, nes priesagos čia nėra plačiai suprantamos – jomis laikomas išprastine prasme tik priesagos su priebalsiais. Kai kurie vadinamujų balsinių priesagų dalykai yra paliečiami monografijos apie kapsų-zanavykų tarmes kaity-bos skyriuje. (Be to, sudėtinį žodžių, veiksmažodžių ar kitų kalbos dalių ir redu-plikuotinių darinių aprašomosiose tarmėse susidarymas taip pat nėra kol kas specia-liai nagrinėjamas.)

Kaip pati antraštė nurodo, čia kalbama tik apie vardažodžių (daugiausia daik-tavardžių ir būdvardžių) priesaginę darybą. Kitos kalbos dalys paliečiamos tik ypa-tingesniais atvejais, kai jos yra ypač artimai susijusios su vardažodžių priesagine daryba; palyginkime, pavyzdžiui, priesagas *-tas* (paminimi ir neveikiamieji dalyviai), *-opas* (paminimi ir prieveiksmiai).

Darbe praktiškai teko susidurti su priesagos sąvoka. Priesaga čia suprantama dabartinės lietuvių kalbos požiūriu, ne istoriškai, nors kai kur teko ir antruoju požiūriu vadovautis; plg. priesagas su priebalsiu *j*. Be to, kilo neaiškumų ir dėl kai kurių atskirų priesagų supratimo, pavyzdžiui, palyginkime priesagas *-ena* ir *-mena*.

Dažnai pasitaiko šalia vadinamujų ištisinį priesagų ir vadinamosios sudē-tinės priesagos; plg. *-ėlis* ir *-umėlis*, *-utėlis* : *baltumėlis*, *baltutėlis*. Be to, turime ir vadinamujų išplėstinių priesagų, pavyzdžiui, šalia *-klis* yra ir *-iklis* (*jauniklis*). Tieki sudėtinės, tiek ir išplėstinės priesagos paprastai grupuojamos drauge su ištisi-nėmis bei paprastosiomis priesagomis. Be to, stengtasi grupuoti ir kai kuriais kitais atžvilgiais artimesnes priesagas (plg. *-ynas*, *-ynė*), bet griežto vienodumo čia nepa-sisekė pasiekti.

Kai kurios alfabetiškai skirtinos priesagos daugiau ar mažiau kuo nors tar-pusavyje susijusios. Tokias priesagas stengiamasi kartais į viena kitą nurodinėti palyginimui ir pan.

Daugelis čia minimujų priesagų yra pažįstamos visame aprašomujų tarmių plo-te ir maža kuo skiriasi ar visai nesiskiria nuo lk vartosenos. Tačiau pasitaiko ir tokų priesagų, kurios vartojamos tik atskirose aprašomosiose tarmėse, jų patarmėse ar šnektose ir daugiau ar mažiau skiriasi nuo lk. I tokias priesagas stengtasi, kiek bu-vo įmanoma, daugiau démesio kreipti, jas labiau iškelti.

Klausimas, ar visos aprašomujų tarmių vardažodžio priesagos ir ar visi su jo-mis žodžių darybos atvejai čia paliesti. I tai galima atsakyti tiek, kad buvo stengia-masi, kiek įmanoma, kuo daugiausia duoti medžiagos, bet, žinoma, visko pilnai aprépti nebuvo uždavinio (tai rodo ir pati antraštė), be to, ir sunkiau būtų tai pa-daryti. Kai kurios, pavyzdžiui, mažiau žinomas nelietuviškos priesagos ir sąmo-ningai praleistos.

Priesagos čia duodamos su galūnėmis ir dažniausiai, jei yra, abiejų giminių. Moteriškoji giminė, kaip išprasta, duodama šalia vyriškosios giminės, tačiau pa-teikimo būdas, pareinamai nuo pačios medžiagos ar panašių priežasčių, nėra vie-nodas. Iprastiniai, visiems žinomi bei savaimė aiškūs, ypač būdvardžių pavyzdžiuose, moteriškosios giminės atitikmenys kartais ir visai neminimi, tačiau visada stengiamasi vienaip ar kitaip pažymeti ypač daiktavardžių pasitaikančias nevieno-das moteriškosios giminės formas *-uvienė*, *-ienė* ar *-ė* (*driskiuviene*, *purvė*, *Balanie-nė* || *Balaniuvienė*).

Priesagoms iliustruoti, paprastai, duodami vienoki ar kitoki pavyzdžiai; tiek žodiniai, tiek žodžių junginių, tiek ir frazeologiniai pavyzdžiai daugiausia paimti iš pazanavykio kapsų tarmės, o ypač iš šiaurinės Vilkaviškio rajono dalies. Iš čia daugiausia paimti ir įvairių nedarių priesagų pavyzdžiai. Iš čia paimtuju žodinių ar žodžių junginių pavyzdžių tikslėsne vieta dažnai nė nurodoma arba nurodoma tik ypatingesniais atvejais. Frazeologinių pavyzdžių tikslė vieta visada nurodoma sutrumpinimais, kurie daugiausia yra tokie, kaip „Lietvių kalbos žodyne“. Santrupa kpI reiškia „kapsai I“ (šiaurės vakarų), kpII – „kapsai II“ (pietryčių). Frazeologiniai pavyzdžiai duodami dažniausiai arba ten, kur jie labiau reikalingi žodinio pavyzdžio reikšmei iliustruoti, arba ten, kur jų turima, ir pan.

Pavyzdžių reikšmė aiškinama ten, kur autorui atrodė labiau reikalinga.

Žodiniai pavyzdžiai, paprastai, visada kirčiuojami. Be to, jei kirčiuojami ir frazeologiniuose sakiniuose ar žodžių junginiuose. Frazeologinių pavyzdžių kiti žodžiai kirčiuojami tik ypatingesniais atvejais. Apie su tomis ar kitomis priesagomis žodžių kirčiavimą pastabą duodama taip pat tik būtinesniais atvejais. Aiškesnės bei griežtesnės tvarkos ir čia nepasisekė prisilaikyti.

Pavyzdžiai rašomi literatūrinės kalbos rašmenimis; kiek įmanoma, užfiksuojami bent ryškiausieji aprašomujų tarmių ir fonetikos ar panašūs dalykai; pavyzdžiui, palyginkime rašymą *véjei*, *meřkšé*, *gaditojas* ir kt.

B. PRIESAGOS PAGAL JŲ PRIEBALSI

I. Priesagos su -b-

1. -yba. Su šia priesaga sudarytų daiktavardžių vienaskaita tarmėse nėra iš seniau produktyvi – daugiau pasitaiko naujesniuose žodžiuose, pvz.: *ginýba* kpI || *gynýba*, *sargýba*, *tikýba*, *žvejýba*. Senesniųjų darinių kalboje žinomesni tik vienas kitas, pvz., *sodýba*: Dá senové(je) kiti isikélė an kaimo, o mano tēvukai liko sodýbo gyvę Gs.

Žodžiai, paprastai vartojami daugiskaitoje, tarmėms yra įprastesni, pvz.: *derýbos*: Veda derýbas 'derasi, tariasi' Vlkv., *laižýbos* || *lažýbos*: Einam laižybų – žiūrėsim, kas laimės Gs., *piršlýbos*, *radýbos*: Ka duosi radýbų, tai atiduosu Pjv., *šérýbos*: Atidúodavom avį an šérýbų Gs., *zenýbos*: Jauna, o jau tur ukvätą an ženýbų Vlkv.

Šios priesagos dariniai yra, paprastai, veiksmažodinės kilmės ir kirčiuojami I-aja kirčiute.

2. -ybas, -a. Priesaga -ybas, mot. g. -ybà || -ýba, vartojama būdvardžiuose vietoje lk priesagos -yas, -a. Su šia priesaga težinomi tik žodžiai: *ankstýbas*, *vélybas*: Šjmet bó velybas pavasaris, ankstybà žiema Gs. Pădzūkio kapsų šnektoje vartojami žodžiai su abiem priesagom: *ankstyvas*, *senyvas* || *ankstybas*, *senybas* Klvr. Plg. XV 8b.

Priesaga -ybas kirčiuojama tvirtapradisiškai. Moteriškoji giminė tik retkarčiais išlaiko senovinį pastovų kirtį.

3. -ybé, -enybé. Priesaga -ybé yra gana gyva. Su ja sudarytieji žodžiai, paprastai, yra kirčiuojami priesagoje ir, skirtingai nuo lk, turi, ypač kapsų tarmėje, tvirtagalę priegaidę ir yra antros kirčiuotės, išskyrus šiuos pastebėtus tvirtapradės prie-

gaidės ir pirmos kirčiuotės pavyzdžius: *galybė*, *gėrybė*, *grožybė* ir kartais *lýgybė*. Dažnesnis yra kirčiavimas *lygýbė* – taip dažniausiai kirčiuoja ne tik kapsai, bet ir zanavykai.

Su priesaga *-ybė* daugiausia yra sudaromi būdvardiniai daiktavardžiai, pvz.: *aukštýbė*, *baisybė*, „1. baisumas, pabaisa, 2. didelė daugybė“, *bjaurybė*, *brangybė*, *gilybė*, *kantrybė*, *lygýbė*, *piktybė*, *puikybė*, *sunkybė*, *tuštýbė*.

Darinių su *-ybė* iš daiktavardžių yra mažai; žinomesni tėra: *niekšybė*, „niekšiškas darbas“, *ponybė*, „daug ponų“: Visa ponybė susirinko Gs., *šunybė*, „blogas, kenksmingas darbas“: Šunybės krečia Vlkv.

Dar pasitaiko vienas kitas iš prieveiksmio padarytas ar kitokios darybos su priesaga *-ybė* žodis, pvz.: *daugybė*, *galybė*.

Būdvardinės darybos kai kuriuose žodžiuose priesagos *-ybė* reikšmė gali būti įvairi, bet dažniausiai reiškia būdvardininius abstraktus, iš dalies yra sinoniminė priesagos *-umas* reikšmei ir kartais gali būti lygiagrečiai vartojama, pvz.: *tamsybė* || *tamsumas*, *kartybė* || *kartumas*. *Bjaurybė* gali turėti ir konkrečią prasmę: Ak, tu bjau-rybė! Grš.

Vietoje arba kartais šalia priesagos *-ybė*, ypač daiktavardiniuose dariniuose, vartojama priesaga *-ystė*, pvz.: *brolystė* || *brolybė*, *draugystė*, *giminystė*, *kiaulystė*, *kvailystė* || *kvailybė*. Plg. XIV 20.

Su sudėtinė priesaga *-enybė* pasitaiko vienas kitas būdvardinės kilmės daiktavardis.

Priesaga *-enybė* yra retesnė, negu *-ybė*. Atskiruose pavyzdžiuose savo reikšmė ji kartais atitinka *-ybę*, kartais turi tam tikrą konkretumo reikšmę; su ja sudarytų žodžių vartojama dažniau vienaskaita, tik konkrečios reikšmės žodžių dažnesnė yra daugiskaita, pvz.: *brañgenybė*, *suñkenybė*: Baisi brañgenybė – negali išpirkt Gs. Prisipirko visokių brangenýbių „brangių daiktų“ Gs. Tas vaiks tai má tikra suñkenybė „vargas“ Plv. Žodžiai su priesaga *-enybė* gali būti kirčiuojami šaknyje ir priesagoje.

II. Priesagos su -č-

1. *-inyčia*. Vartojama, paprastai, hibriduose. Reiškia dažniausiai vietą, kurioje kas laikoma. Pvz.: *druskinyčia*, „druskinė“, *kiaūlinyčia*, „kiaūlinė, kiaulidė“ || *kiaulinycia*, „kur nešvarà, nêtvarka“, *sūrinyčia*, „sūrinė“, *sviestinyčia*, „sviestinė“, *vilkinyčia*, „labai šalta pirkia“: To vilkinycio gali viskas suragoti „sušalti“ Plv.

Su šia priesaga dar užsilikusį yra ir svetimos kilmės žodžių, pvz.: *abrūsimyčia* || *abrūsinyčia*, „abrūsinė, prietaisas abrūsui (rankšluosčiui) pakabinti“, *cigárnyčia* (cigarinyčia ?), „kandiklis“.

2. *-inčius*, *-inčiuvienė*. Su priesaga *-inčius* pasitaiko tik vienas kitas žodis, pvz.: *galiňčius*, „kas daug gali, pajégia“, *išmiňčius*, „kas didelės išminties, didelio mokslo“.

Darinių su priesaga *-inčius* moteriškosios giminės atitikmenys yra žodžiai su priesaga *-inčiuvienė*: *galiňčiuvienė*, *išmiňčiuvienė*: Iš kur jau tu tokia išmiňčiuvienė? Grš.

3. *-očius*, *-očiuvienė*. Priesaga *-očius* žymi su tam tikromis ypatybėmis asmenis, pvz.: *barzdōčius*, „su didele barzda žmogus“: I(š) seniau tik patagrapijoje barz-

dočiūs matydamov Plv., *galvōčius* „gudrios, geros galvos žmogus“, *pilvōčius* „kas su dideliu pilvu“, *ūsōčius* „su dideliais ūsais žmogus“.

Šalia kai kurių vyriškosios giminės žodžių su priesaga -očius atitinkamos reikšmės yra moteriškoji giminė su priesaga -očiuviene, pvz.: *galvōčiuviene*, *pilvōčiuviene*: Ta pilvōčiuviene tik jau negraži Gs.

4. -uočius, -uočiuviene. Ši priesaga reta. Jos reikšmė iš dalies panaši į priesagos -očius reikšmę. Pvz.: *garbiniuōčius* „kas garbiniuotas, garbiniuotis“: Mūs vaiks garbiniuōčius – gražus Gs. Iš maženc jau bo garbiniuōčius Plv., *guzikuōčius* „su daug ar dideliais drabužiuose guzikais (sagomis) žmogus“, *piniguōčius* „kas daug turi pinigų“.

Pasakoma kartais ir moteriškoji giminė: *garbiniuōčiuviene* || *garbiniuōtė*, *guzikuōčiuviene*, *piniguōčiuviene*.

5. Kitos su -č- priesagos. a) -yčia: *telyčia*: Mergina jau kap telyčia Alk., *Kiaulyčia*, -ős (3^b) || *Kiadulyčia* (1) „kairysis Bambenos įtakas“ Dkš.

b) -enyčia: *Raudenýčia* upl. Klvr.

c) -učė: *mergùčė* „mergaitė“: Tos mergùčės ka duoda drālą (išdykauja), tai net grindys pyška Br. Su tom mergùčėm neprasidek Būbl. Priesaga -učė yra daugiau zanavykų tarmėje pasitaikanti priesaga – kapsai bemaž jos nepažista.

III. Priesagos su -d-

1. -da. Prieš priesaginį d, paprastai, dar yra kuri nors garsų grupė *il*, *in*, *el*, *an*... Pvz.: *kibílda* ir *klibínda* „šlubis, išklypėlis“: Eina kap klibinda Žal., švebélde „kas neaiškiai, švebeldžiodamas kalba, šveplys“, *balánda* „bot. *Chenopodium*“, *pabálda* „kas baldosi, neramus žmogus“.

2. -das. Čia turime įvairios kilmės bei darybos tokį žodžių, kaip, pvz.: *klōdas* „eilė, sluoksnis“, *paklōdai* „šalinėje javus kraunant ant žemės patiesiami šiaudai“.

3. -odas, -a. Su šia priesaga yra tik *vienódas*, -a: Brolei, o nevienodo būdo Vlkv. Plg. kitų tarmių *kitódas*, -a, latvių *vienāds*, *citāds*.

4. -ézdas; -ozdas. Su šiomis priesagomis paminėtini žodžiai: *gremězdas* „kas nevikrus“: Ale i gremězdas – kur eina, tė i griūva Gs., *gramōzdas* „1. senas daiktas“: Pilni kampai visokių gramōzdų Plv. „2. kas nevikrus, gremězdas“.

IV. Priesagos su -g-

1. -ga. Paminėtini čia keli žodžiai, sudaryti su šaknimi -ei- ir kuriuo nors prieš dėliu, pvz.: *išeiga* „išėjimas, išvykimas“, *péreiga* „1. pareiga, 2. perėjūnas“: Sugaudysi tą svieto péreigą Plv., *pršeiga* || *pryeiga* Gs. „priéjimas, prisirengimas“, *sueiga* „suėjimas, susirinkimas“, be to, naujai atsiradę tarmėje žodžiai: *apeigos* „ceremonijos“, *pareigà* „priedermė“.

2. -gas. Su šia priesaga tėra žodis *padárgas* „irankis, padaras, padarynė“: Pilni kampai visokių padárgų Plv. Gal būt, čia priskirtinas ir *žiógas*: Stràksi kab žiogas Vlkv.

3. -gys, -ė. Yra su šia priesaga du žodžiai, vartojami kalbant apie gyvulio metus: *dveigys*, -ė „dvejų metų“, *treigys*, -ė „trejų metų“: Šokinėja, laksto, kap dveigė a treigė kumelaîtė Gs. Pasiliko sau tik vieną dveigi Alk.

4. -ingas, -a. Tai plačiai tarmėse vartojama būdvardžių priesaga. Daugiausia yra daiktavardinių būdvardžių, kurie parodo to daikto, iš kurio vardo padaryti, savybių turėjimą, pvz.: *dékíngas*, mot. g. *dékínga*, *džiauksmíngas*, *gailestíngas*, *káulingas* „su daug ir dideliais kaulais“, *kantríngas* „kantrus“: Kantrýngas žmôgus Dkš., *lašiníngas* „riebus, su gerais lašiniais“: Lašinínga kiaulė – bus ko valgyt Nm., *lytíngas* || *lytíngas kpI* || *lietingas⁴* kpII: Lýtinga diena Vlkv., *míltíngas*: Míltigos búlvės „geros, gardžios, sukrintančios“ Gs., *pinigíngas* „turintis daug pinigų“, *smalíngas*: Ot, smalínigos malkos tai gerai dega Plv., *véjíngas* „vėjuotas“: Véjinga diena – gerai džiovina Vlkv.

Panašios reikšmės yra ir tokie būdvardžiai kaip *teisíngas*, *tvarkíngas*.

Šios rūšies dariniai, be turimos minėtos pagrindinės reikšmės, gali išreikšti ir specialesnes ypatybes, pvz.: *iškalbingas* „iškalbus“, *melagíngas* „netikras, melagiškas“: Melagíngos šnēkos greit paplinta Vlkv., *nagíngas* „sugebās viskā padaryti, gabus rankų darbams“: Nagíngą vyra gáu Gs., *petíngas* „plačiu pečių“: Petíngas vyras, tai i drúc Nm. *Pakeleivíngas* žmogùs apsinakvó KzR., *šírdíngas* „geros širdies, nuoširdus“: Oi, kokia ji má šírdíngā – negaliu acidžiaukt Žal.

Kai kurie šios priesagos būdvardžiai gali būti padaromi ne tik iš daiktavardžių, bet ir iš būdvardžių, pvz.: *garsíngas* – gařtas, garsus: Tai garsíngi vyrai – visi juos žino Vlkv., *meilíngas* – meilė, meilus, *maloníngas* – malonė, malonus.

Iš būdvardžio padarytas žinomesnis pavyzdys téra *sumaníngas* – sumanus, o iš veiksmažodžio – *dédíngas* (višta).

Su priešdéliu *be-* priesagos *-ingas* būdvardis težinomas *bereikalíngas* „nereikalinas“: Kas iš to – bereikalíngas tik darbas Bgt.

5. Išvairios priesagos su *-g-*. Čia paminêtinos siauriau vartojamos priesagos, turinčios prieš priesagini *-g-* kai kuriuos garsus ar garsų grupes.

Pavyzdžiui, su balsiu *a* prieš priesagini *-g-* žinomesni yra šie žodžiai: *medžiagà* „drobè, audinys; tai iš ko kas daroma, statoma“, *mandagìs*, -i, *melägis*, -é || *melägius*, mot. g. *melägiuvienè*: Ką tu klausai tos melägiuvienės Alk.

Su *e* prieš *-g-* tepaminétina: *védega* || *vedegà* „tam tikras kirvis, kirvių rūsis“: Védega geriausia tinka loviám iškapot Gs., *vuodegà*.

Gal būt, čia priskirtina, pvz., ir: *vertélga* „verteiva, spekuliantas“: Menkas darbinykas iš tokio vertélgos Žal.

Taip pat tik vienas kitas pavyzdys pasitaiko ir kai kurių priesaginės garsų grupės *ng* (su prieš ją esančiu balsiu) darinių, pvz.: *žabángai* || *žabángos* „spastai pinklës“, *burliuñgis*, mot. g. *burliuñgè* „riebaus veido žmogus“, *měšlúngis* || *měšluñgis* „raume-nu ar gyslų traukymo liga“ Kai užeina měšluñgis – negali paeit Gs., *riebuñgè* „riebulé“ Vink.

V. Priesagos su *-j-*

1. -ju-. Aprašomosiose tarmėse labai vartojami vėlesnės darybos daiktavardiniai *-ju-*⁵ priesagos dariniai. Savo reikšme jie artimi žodžių su priesaga *-nykas* || *-ininkas*

⁴ Kaip ši, taip ir kai kuriuos kitus su priesaga *-ingas*¹ būdvardžius šaknyje kirčiuoja daugiausia senieji žmonės.

⁵ Nors ši priesaga dabartinės kalbos požiūriu néra priebalsinė, bet čia ji įtraukiama, kaip išimtis, nes su ja dariniai aprašomosioms tarmėms yra labai būdingi; be to, tuo pačiu čia norima pažymeti jų moteriškoji giminė.

pagrindinei reikšmei. Šiuo, ypač dviskiemenių, darinių moteriškosios giminės priesaga dažniausiai yra *-iuvienė*, o kartais *-ė*. Pvz.: *blýnius*, mot. g. *blýniuvienė* „kas mėgsta blynus“: Mūs vaikai visi dideli blýnei Vlk., *bulvius*, *bulvė* „bulvių mėgėjas“, *blùsius* „kuris turi daug blusų“: Tas jų šuva tai tikras blùsius Alvt., *drùskius* „kas sūriai mėgsta valgyti“, *kañlius* „kailiadirbys“, *kiañlius* „nešvarus, apsileidėlis, kas gneizija“: Na, pamatysi, ka gaus per nagus ta kiañliuvienė Gs., *keñdžius* kpI || *skeñdžius* kpII: Skeñdžius skerdė kiaulaitę, pasistatęs bortaitė Dkš., *pienius* „ pieno mėgėjas“, *pyrāgius* „pyrago mėgėjas“, *puõdžius* „puodų dirbėjas“, *puñvius* „kas purvinas, išspurvinės; lauko darbininkas“: Nieko būtum mergaitė, ale ka tokia puñvė Gs., *räčius* „ratų dirbėjas; dailidė“, *señlius* „kas apsiseiliojės“, *snařglius* „1. kas apsisnargliavęs, 2. vaikagalys“, *skarmälius* „kas apiplyšęs, apiskarmaliavęs“: Šoko drískius su skarmälium Plv., *skrañdžius* „kas su skranda apsivilkės“, *skuduřlius* „1. kas apiplyšęs, 2. skudurų supirkėjas“, *skuřdžius* „kas nuskurdęs, menkas, kas skurdžiai gyvena“, *spiřgicus* „1. spirkų mėgėjas, 2. mažas žmogus“. Plg. dar mislę: Susipešė, susimūšė *kanapinius* su *lašinium* (užgavénės – pradžia gavénios) Gs.

Iš būdvardžių šio tipo darinių tėra tik vienas kitas, pvz., *nuõgicus* „nuogalis“. Tokie dariniai, kaip, pvz., *sükcius* (plg. priesagos su *-č-*) gali būti sudaromi ir iš neveikiamujų būtojo laiko dalyvių su priesaga *-ta-* (*suktas*). Sutinkama retkarčiais ir savotiškų darinių, pvz., *garbinius*, *-ė* „kas garbiniuotais plaukais“: A pažisti tu tą garbinių? Alk.

Nedaugiausia šios priesagos darinių yra sudarytų ir iš veiksmažodžių. Galima manstyti, kad seniau jų būta daugiau. Jų reikšmė yra keleriopa. Pvz.: *lakiūs* ret. „spiečius“, *prietvariūs* „vidurių sukietėjimas – liga“, *skaïtlius* || *skaïcius*, *skýrius*, *spiëcius*.

Iš nomina agentis ir artimos jiems reikšmės pavyzdžių paminėtini: *aüšlius* „ple-pys“: Aüšliau, ko oši kas nereik? Grš., *drískius* „apdriskėlis“: Sarmata drauge eit su tāi drískiuviene Gs., *driülius* „kas nerangus, drimba“ Grš., *knisius* „kas linkęs knistis, raustis“, *knipcius* „kas linkęs knibinėti ar knibinėja“, *smilius* „1. smailžius, 2. antrasis po nykščio pirštas“, *snùdžius* „snaudalius, apsnūdėlis“: Ką tie snùdžei turės – vis iš kitų tyko Žal.

2. *-éjas*, *-éja*. Priesaga *-éja* (mot. g.) iš seno daugiau įprasta tik kai kuriuose mot. g. žodžiuose, pvz.: *audéjà* || *audéja*, *melžéja*, *rovéja* (linų), *verpéja*. Priesaga *-éjas*, *-a* (*pjovéjas*, *siuvéjas*, *šokéjas*, *šlavéjas*, *vedéjas* ir kt.) yra, paprastai, naujesnė, atėjusi iš raštų. Šiandien vienuose žodžiuose labiau įprasta priesaga *-éjas*, o kituose *-ikas*. Be to, pasitaiko pavyzdžių, kuriuose šiuo priesagą skiriasi reikšmė, pvz.: *gynéjas* – teisme, *gynikas* – peštynėse, muštyne Ūt., *kûréjas* – pasaulio, *kûrikas* – pečiaus Ūt.

Priesagos *-éjas*, *-a* dariniai, paprastai, yra nomina agentis ir sudaromi iš veiksmažodžių būtojo kartinio laiko kamienų. Gali pasitaikyti vienas kitas, ypač naujesniųjų, pavyzdys, padarytas ir iš esamojo laiko kamieno, pvz. *ginéjas*: Tėvynės *ginéjas* Gs. Žodis *ravéja* ret. Gs., Vlk. gali būti analoginė forma pagal *ravétoja*.

3. *-ija*. Su šia priesaga yra sudaromi pirmiausia kolektyvinės ar panašios reikšmės daiktavardžiai, pvz.: *kareivijà* „kareiviai, kariuomenė“ Gs., Brt., KzR., *ponijà* „daug ponų, ponai“: Seniau viską ponijà surydavo Alk., *šunijà* „1. daug šunų, 2. bloga draugija“, *velnijà* „velniškas reikalas“, *vergijà* „vergovė“, *vyrijà* „būrys vyru“.

Pasitaiko vienas kitas žodis ir su kitomis reikšmėmis, pvz.: *perkūnija*, (v)uošvijà „uošvio gyvenimas“: Buvau (v)uošvijoj, tai primylėjo (privaišino) Šn., žarijà, *Orijà*, „kairysis Gazdos įtakas“ Klvr.

Pagal šiuos bendrinius žodžius ir tautų bei šalių pavadinimus (*Baltarùsija*, *Gu-dijà* || *Gùdija*, *Lénkija* || *Lenkijà*, *Rùsija*, *Vokietijà*) priesaga -ija dažniausiai naujai vartojama ir atskiroms Lietuvos TSR dalims vadinti, pvz.: *Aukštaitijà*, *Dzūkijà*, *Kaunijà*, *Vilnijà*, *Zanavykijà*, *Žemaitijà*.

4. -ijas. Ši priesaga aprašomosiose tarmėse nėra populiar. Su ja tėra žinomesni tik šie žodžiai: *galvijas* ir *trainijas* || *trainijà*, „vežimo dalis, traininis“.

5. -tojas, -a. Su priesaga -tojas, mot. g. -toja, vartojami nomina agentis dariai. Pridėjus ją prie pirminių veiksmažodžių kamieno, tesudaromas tik bene vienintelis aprašomosiose tarmėse vyr. g. žodis *artójas* : árti. Iš antrinių veiksmažodžių su šia priesaga žodžių daryba yra gana gyva, pvz.: *ardýtojas* : ardý-ti, *gadítotojas*, *gry-báutojas*, *mokýtojas*, *prižiūrētojas*, *rágitojas*, *važiúotojas*. Pastarųjų darinių vartojama ir moteriškoji giminė.

Kai kurie žodžiai viename kitame, pvz., vns. kilm., linksnyje turi ir u kamieno galūnes, pvz., *artójaus* || *artójo*, *lýgitojaus*: Mes klausom Blindo Tado, *lýgitojaus* mūsų vado (d., nj.) Vlkv.

6. -auja. Su šia priesaga žinomi yra du žodžiai: *šunaujà* „1. daug šunų ret., 2. keli blogi žmonės“ (plg. *šunija*): Ne dieve duok gyvę su tokia šunaujà Gž., *vilkaujà* „1. vieta, kur daug vilkų, 2. šalta vieta, šaltas kambarys, vilkinyčia, 3. Šeimenos įtakas ties Vilkaviškiu“.

7. -ojus. Žinomesni su šia priesaga yra du žodžiai: *rytójus* ir *vasarójus*: Daugiausia sėja rugius, kviečius, vasarójaus – mažai Vlkv. Pastarasis žodis šalia savo ju kamieno yra ir ja kamieno: *vasarójus* || *vasarójas*, *vasarójaus* || *vasarójo*, *vasarójüs* ret. || *vasarójei*. Dgs. naud. tik *vasarojam(s)*.

VI. Priesagos su -k-

1. -ka. Plačiai pažystamas lietuviškos -ka priesagos darinys yra oškà. Žodžio *kiškà* (pvz.: Ilgos kiškos „kojos“ Gs. Kélinių kiškà) daryba yra neaiški.

Atskirai paminėtinas žodis *mergičkà* „paauglė mergaitė“, kuriame priesaga galima laikyti ir -ička: Ištékėjau būdama tik mergičkà Vlkv.

Su nelietuviška priesaga -ka aprašomosiose tarmėse yra keliolika hibridinių dažniausiai sudėtinės priesagos darinių. Pvz.: *kaimynkà* || *kaiminkà* „kaimyné“, *motkà*: Tėvą pasodina iš vienos pusės, o mõtką – iš kitos Ig., *bobélka* „bobšé, netikusi boba“, *kumélka* „prasta kumelė“, *vagílka* „vagilè“, *mergléka* „jauna, bet netikusi merga bei mergina“. Kaip matyti, ši priesaga turi tam tikros menkinamosios bei niekinamosios reikšmės.

2. -kas. Ši priesaga, gal būt, pasitaiko tik viename kitame žinomesniame daiktavardyje, pvz.: *sliekas*, *láiškas*, „cibulio lapas“ || *laiškas* „gromata“. Su priesaga -kas sudarytas yra ir retai pasitaikantis žodis *žélkas* „diegas, daigas“: Ji skabója bûlvii žélkus Grl.

Iš ypatingesnių darinių paminėtini: *priděčkas* „priedas“, *pridurkas* „pridurtoji apačioje marškinį dalis ar sijono dalis“: Jau nemažas, o da vis įsikabinęs į mamos pridurką Gs.

3. -kis, -ė. Su priesaga *-kis* (tiksliau *-škis* ar *-skis*, mot. g. *-kė*) paminėtinai tar- mei charakteringi šie žodžiai (daiktavardžiai ar būdvardžiai): *dičkis*, -ė, *drūčkis*, -ė „storulis“, *juōčkis*, -ė „tamsių, juodų plaukų ar tamsaus veido žmogus; juodas gyvulys, juodis“: Būt nieko mergina, tik tokia juodčkė KzR. Bó mūs du šunes – vienas mažgis, kitas toks juōčkis Gs. An pieno juodčkė gera karvė Iš., *raūčkis*, -ė „kas raudonas, rausvas“, *rūpkis*, -ė „rupūžiokas“, *sūskis*, -ė „nususėlis“.

Atskirai paminėtinai dar žodis *striūpkis* (*striūbkis*) „apskritas, ppr. nedidelis mėšlo ar ko kito gabalas“ || *striūpkis*, -ė „kas žemas, neaukštasis“: Jų vaikai visi tokie striūpkai Gs.

4. -(s)kus, -(s)kuvienė. Priesaga *-(s)kus*, mot. g. *-(s)kuvienė*, yra gana charakteringa aprašomosioms tarmėms. Ji turi tam tikros iš ką nors palinkimo ar menkinamosis reikšmės. Pvz.: *ēskus*, mot. g. *ēskuvienė*, „kas daug ir nuolat valgo, édūnas“: Negali prišert – ale ir ēskuvienė! Gs. *plēpkus* „plepys“, *pīrckus* || *pīrskus* „pirdžius“, *šlāpkus* „sušlapėlis“: Na, kur tu ir buvai, šlāpkau, šlāpkau? Plv., *tūpkus* „tūpčiotojas“.

Iš minėtuju darinių išskiria žodis *meičkus* „vidutinis meitėlis“, iš kurio moteriškoji giminė nesudaroma.

5. -ikas. Tai gana gyva priesaga, vartojama kartais ir lygiagrečiai su priesaga *-ėjas*, tačiau ši yra daug retesnė, pasitaikanti dažniau naujesniuose nomina agentis žodžiuose.

Su priesaga *-ikas* daugiausia sudaromi iš pirminių veiksmažodžių nomina agentis dariniai, kurių mot. g. turi priesagą *-ikė*. Pvz.: *bridikas* : Bridikai brėda Snt., *édikas* : Žmonių édikas „skundikas, pražudytojas“ Gs., *čiuožikas*, *gyrikas* : Ji buvo geru žmonių gyrikė Kps., *grébikas*, *kasikas*, *kėlikas* : Duoda bùtelį tiems kėlikams Snt., *kulkas* || *kūlikas*, *mėžikas*, *ravikas*, *skundikas*, *šokikas*. Jų kai kurie, pvz.: *kirtikas*: Rugių kirtikai Gs. Jis jau netoli to kirtiko (kuris medži krito) nuėjės VšR.; *lipikas ret*, „kas lipa kur“, *patarikas* „patarėjas“, *plēšikas*, šalia savęs moteriškosios giminės bemaž neturi. Kaip matome, jie daugiausia padaromi iš bùtojo kartinio laiko, bet vienias kitas padaromas ir iš esamojo laiko: *minikas* Grl., *kulikas* Vygr., *kurikas* Vlkv.

Tarp pasitaikančių lygiagrečiai vartojamų žodžių su priesaga *-ėjas* ir *-ikas* vis dėlto yra kartais tam tikras sunkiau išaiškinamas niuansinės reikšmės skirtumas, pvz., apie Būblelius *-ėjas* réiskiąs asmenį, sugebantį atlikti atitinkamą veiksmą ar darbą, o *-ikas* – dabar atliekantį darbą, pvz.: Pareina *pjovikai* – tai tie, kurie piauja, bet nereiškia, kad jie tuo vienu darbu verčiasi. Plg. V 2.

Iš antrinių veiksmažodžių sudarytieji su priesaga *-ikas*, mot. g. *-ikė*, yra: *kratikas*, „kratytojas“: Acirādo, mat, kratikė (mėšlo) Gs., *statikas* „nukirstu rugių ar kviečių statinėtojas“: *skalikas* „toks šuo, kurtas“ (mot. g. nesakoma). Be to, plg. tikriausiai iš raštų žinomą̄ mislę: Kat kabikas nekabėtų – ir *tupikas* netupėtū (pakanbinti lašiniai ir katinas) Vlkv.

6. -ikis, -ikė. Su priesaga *-ikis* žinomi yra: *jaunikis* „jaunasis“, *laimikis* || *laimikis* „1. laimėtas daiktas, 2. laimėjimas“; be to, pavardė *Eidikis* || *Eidikys* ir kartais sudaiktavardėjęs būdvardis *raudonikis*, -ė „raudonas žmogus“. Pasitaiko ir neaiškios darybos žodžiai, pvz., *gàbikis* „nelabasis, velnias; iš velnių panašus žmogus“: Baisus kaip gàbikis Gs. Duok per ragus tam gàbikiui Plv. Duok tam gàbikiui per gúonę, ka nelistu Gs. KpIIr šnektoje plačiai vartojama daiktavardžių mažybinė priesaga *-ikė*, pvz.: *kačikė*, *lovikė*, *pelikė*, *skarikė*, *suknikė*, *viščikė*; Bobutė iškepa *bandži-*

kę, paduoda tą *bandžikę kumelikei* (ps.) Vv. Pagiry pastatė *stubikę* Grl. Su *-ikę* pasi-aiko ir būdvardžių ar būdvardžio funkcijas einančių daiktavardžių, pvz.: *mažikę, senikę*: Mudvi su senikė žmona rovėm Grl. Čia ši priesaga yra ir mergaičių pavardės; mergaičių pavardės su ja yra sudaromos ypač iš vyriškų pavardžių su priesagomis: *-ūnas, -ilius, -evyčia* ir kt., pvz.: *Brundzikę, Daunorikę, Katilikę, Morkūnikę, Senkevyčikę, Vaitkevyčikę, Varkalikę, Venckūnikę, Žemaičikę*⁶ (Bründza, Daūnora(s), Katilius, Morkūnas, Senkevyčia, Vaitkevyčia, Varkalà, Venckūnas, Žemaītis).

7. *-okas, -a, -okas, -ė*. Su priesaga *-ókas*, mot. g. *-óka*, vartojami tam tikro (aukštėlesnio) laipsnio būdvardžiai, pvz.: *gerókas, mažókas, laibókas, létókas*: Gers vaikinc, tik biski létókas Gs. Da geriau, ka létóko būdo Gs., *senókas, sunkókas*. Šios priesagos reikšmė atitinka būdvardžių su *apy-* (*apygeris, apymažis*) reikšmę.

Su priesaga *-ókas*, mot. g. *-ókė*, pasitaiko nomina agentis niekinamos reikšmės darinių, pvz.: *sapaliōkas* „kuris nesąmonės kalba, sapalioja“, *viliōkas* „viliotojas“. Kartais pavartojojamas vienas kitas ir iš daiktavardžių ar būdvardžių sudarytas substantivum mobile, pvz.: *rupūžiōkas*, mot. g. *rupūžiōkė* „niekai vaikas ar gyvulys“, *stačiōkas, -é* „stačios, nemandagios kalbos žmogus“.

Priesaga *-ókas, -ė* pavartojojama žmonių gyvenamajai, kilimo vietai pažymeti: pvz.: *kauniōkas, -é* Vlkv., *prieniōkas, -é* Ut., *vištyčiōkas, -ė* (: Vištaitis) Graž., Vygr. Šia reikšme priesaga *-okas* vartojama ir slavų kalbose, plg. lenk. *warszawiak, krawowiak*.

Atskirai minėtini vyriškosios giminės įvairios darybos ir reikšmės daiktavardžiai: *paršiōkas* „vidutinis paršas“, *dvejōkai* „dveji sykiu apsilankomi drabuziai“ (pvz., dveji kailiniai) ir pavardė *Naujōkas*; be to, plg. bendrinį žodį *naujōkas, -ė*.

Kaip matyti iš pavyzdžių, daiktavardžių priesaga *-ókas, -ė* yra tvirtagalės priegaidės, o būdvardžių *-ókas, -a* – tvirtapradės.

8. *-ukas, -ukė; -uka*. Priesaga *-ukas* yra labai plačiai vartojama priesaga. Bene daugiausia su ja yra sudaromi maloninės ir mažybinės reikšmės bendriniai daiktavardžiai. Priebalsis prieš priesaginį *u* gali būti minkštasis arba ketas – aiškesnio dėsningumo čia néra. Suminkštinamas priebalsis *t* virsta ē. Pvz.: *antūkas* || *ančiūkas, arkliūkas, aržuoliūkas* || *aržuoliukas*: Aržuoliūkas, gržuoliūkas, devynšakis, balta-lapis, viršų menuo teka (linas žydi) Vv., *garniūkas, kačiūkas* || *katūkas, kumeliūkas* Grš. || *kumeliūkas* Bübl., *lapūkas* „1. dem. lapas, 2. lapės vaikas“: Pilvą pérėžia lapės i randa lapukūs (ps.) Vv., *namūkas, paršiūkas, paukščiūkas* || *paukštūkas, peilūkas* || *peiliūkas, staliūkas* || *stalūkas, viščiūkas* || *vištūkas, žqsiūkas* || *žqsiukas, žvirbliūkas* || *žvirblūkas*.

Apie Naujają Utą, Jiestrakį, Pašlavantį (Prienų raj.) pasitaikė girdėti tas pats žodis su minkštu ir rečiau su kietu priebalsiu ar kartais tik vienaip, pvz.: *arkliūkas* || *arklūkas, kačiūkas* || *katūkas, kumeliūkas* || *kumeliūkas, staliūkas, paršiūkas, žqsiūkas, žvirbliūkas*. Zanavykų daugiau tariama su minkštu priebalsiu, bet ir su kietu priebalsiu pasakoma, ypač kalbant su vaikais, pvz.: *katūkas* Grš., *kumeliūkas* Bübl., *paukštūkas* Grš. Bemaž tik su kietu priebalsiu (*arklūkas, lašūkas, peilūkas, paršūkas, vištūkas*) yra tariama pačiame pietiniame kapsų ploto kampe (Kalvarija, Liubavas, Vygreliai...).

⁶ Plg. M. Sapijanskaitė, Garliavos termė (diplominis darbas, rankraštis), Vilniaus valstybinis V. Kapsuko vardo universitetas, Istorijos-filologijos fak., Lietuvių kalbos katedra, 1951.

Mot. g. priesaga (viena ar sudėtinėse priesagose) -ukė yra šiek tiek retesnė už vyr. g. priesagą -ukas. Einančio prieš priesagą priebalsio minkštinimas ir čia yra nenuoseklus, pvz.: *avūkė* Vlkv., *ančiūkė* Gs., Vlkv., *dalūkė* AžB., *garbiniūkė*: Se-niau garbiniūkių (smulkių garbiniuotų rūtų) įkaišyavo į galvą Gs., *kumeliūkė* Grl., *kvestūkė*: Moterys nešiodavo an galvos skareles, ušpakaly susirišę, kvestūkės per pečius kabos Klvr., *mokytojūkė* Grl., *netyciūkė*: Ta vyresnioji jų duktė netyciūkė: gimė tuo po vestuvių ar prieš vestuves Bübl., *prielaidinūkė*: Jis da pagyveno su tokia arti prielaidinukė (sugulove) Grl., *pušiūkė* : Pušiūkės šitokutės Ut., *skiedriūkė* KzR., *spyniūkė* Nm., *viščiūkė* Vlkv. || *vištūkė* Grl., *žąsiūkė* || *žąsūkė* ret. Gs., Plv. Kai kurie šiu darinių savo reikšme ir kartais daryba daugiau ar mažiau išsiskiria (plg. *garbiniūkė*, *kvestūkė*, *netyciūkė*, *prielaidinūkė*).

Priesaga -ukas taip pat yra plačiai vartojoama sūnų bei vaikų ir, familiariai kalbant, nevedusiu vyrų pavardėse, jeigu prieš šią priesagą nėra priebalsių g, k, pvz.: *Abraitūkas* Plv., *Brundziūkas* Grl., *Bulotūkas* Dkš., *Daugeliūkas* Grl., *Garboriūkas* Bübl., *Giedraitūkas* Dkš., *Klimūkas* Grl., Vlkv., *Kuraitūks* Grš., *Luišiūkas* Gs., Žal., *Rimošaitūks* Grš., *Varkaliūkas* Grl., *Vosyliūkas* Brt., *Žieviūks* Bübl. Plg. pavidės: *Abrāitis*, *Brūndza*, *Būlota(s)*, *Daugēla*, *Garbōrius* ir kt. Netaisyklingai retkarčiais pasitaiko, pvz., ir — *Jablonckiūks* Plb., bet, paprastai, kai tévo pavardės šaknyje ar kamiengalyje yra priebalsis k, tai sūnų pavardės sudaromos su priesaga -utis, pvz.: *Bartkūtis* Bübl., *Butkūtis* ib., *Kaminckūtis* Vlkv., *Senkūtis* Gs., *Šilingūtis* Bübl., *Šniečkūtis* Nm. Plg.: *Bařtkus*, *Bùtkus*, *Kamínckas* ir kt.

Zanavykai ir kpiIrr mergaičių pavidėse vartoja priesagą -ukė, pvz.: *Bernotūkė* Grš., *Braziūkė* ib., *Deltuvūkė* Pašl., *Gelčiūkė* Ut., *Kuraitūkė* Grš., Bübl., *Matulai-tūkė* Ut., *Rimošaitūkė* Grš., *Vaišnorūkė* Bübl. Plg. pavidės: *Beñnota(s)*, *Brazys*, *Déltuya*, *Gelčys* (*Gelčius*), *Kuráitis* ir kt. KpiIrr šnektoje ši mergaičių priesaga varto-jama ypač tada, kai vyriškoji pavardė yra su galūne -a, prieš kurią yra priebalsiai -mp-, pvz.: *Šliumpūkė* : Šliúmpa, *Trumpūkė* : Trúmpa⁷. Priesaga -ukė apie Griš-kabūdį ir kitur vartojoama dažniausiai tada, kai kalbama apie mažas mergaites, nors pasakoma, kalbant ir apie suaugusias merginas.

Be to, mažybinių priesaga -ukas yra dedama ir prie kitos mažybinių priesagos, pvz., -elis, ir tada turime sudėtinę priesagą -eliukas, pvz.: *aukseliūkas* Grl., *grybeliūkas* KzR.

Būdvardžiai su priesaga -ukas, mot. g. -ukė, paprastai, yra sudaromi tik iš a kamieno būdvardžių, pvz.: *juodūkas* || *juodžiūkas*, *mažiūkas*, *plonūkas*, *siaurūkas*, *trumpūkas*. Be to, sudaroma, ypač kpiIrr, ir iš mažybinių būdvardžių su priesaga -utis (jo kamieno) būdvardžių, ir turime sudėtinę priesagą, pvz.: *baltučiūkas*, *geru-čiūkas*, *gražučiūkas* Grl., *mažučiūkas* KzR.

Passitaiko su priesaga -ukas ir sudaiktavardėjusių būdvardžių, pvz., *greitūkas* „1. greitasis traukinys“: Greitūkas ne visur stoja Vlkv. Važiavau greitukū Kps., „2. greitas vaikas“: Koks tu, vaikuti, greitūkas Ig.

Priesaga -ukas vartojoama sudarinėti ir veiksmažodiniams daiktavardžiams, pvz.: *girgždūkas* „girgždėjimas, girgždėlė“: I ranką įsimetė girgždūkas Žvr., *plepūkas*, -ė „plepys“, *švilpukas*, „švilpynė“, *žindūkas*, -ė „1. žindomas vaikas ar mažas gyvulys, 2. papkis“: Didelis, o dà žindūkà įsikandęs Gs.

⁷ M. Sapijanskaitė, Garliavos tarmė, 39–40.

Be to, pasitaiko su priesaga *-ukas* įvairios darybos ar reikšmės žodžių, pvz., *brūguliūkai* : Čia (staklių) brūguliūkai, ka vaikščiotų nytyse KzR., *guobinūkas*, „iš medžio išgaubtas, apačioje geležiniu lanku sutvirtintas indas (miltams, kruopoms ir kt.)“ Grl., *jaunūkas*, -ė „jaunas žmogus“: Senūkai (seneliai) dirps, o jaunūkai gulēsiti (iron.) Gs., *mergautinūkas*, -ė „mergvaikis“, *pagramdūkas*, „1. iš pagramdū iškeptas duonos kepalėlis, 2. paskutinis šeimoje vaikas“, *skurdžiūkas*, -ė „užskurdęs mažas gyvulys ar vaikas“, *tėvūkas*, „tėvo tėvas, senelis“: Tėvūkas senas, skrandutė trumpa, kai pasilenkia, tai isitempia (d.) Gs.

Mergaičių varduose pasitaiko kartais ir mažybinė priesaga *-uka* (-ukė), pvz.: *Mariukė*, *Mariukė* Grš., *Onukė* : Mariukė su Jonuku vieną dūmą dūmos (oracija) Ut. Apsiženijo su jų Onukė Gs.

9. -tukas. Ši priesaga retoka. Paminėtinis su ja keli iš veiksmažodžių padaryti daugiausia įrankius reiškiantieji daiktavardžiai: *grieptūkas*, „piautuvo formos geležies lankelis, vartojamas javams griebti (nuo pradalgės imti)“: Kai kurios griebikės da vis griebukū griebia rugius Brt., *kauptūkas*, „nį. kauptuvas“, *kirstūkas*, „1. greit šokantis muštis paauglys vaikas“: Dá nespē paaukt, o jau pac Kirstūkas Gs., „2. i mažą pelę panašus gyvuliukas“ Alk., *peštūkas*, „1. įrankis kiaulės šeriams pešti, 2. peštis mėgstantis žmogus“, *plaktūkas*, „kūjelis“. Pastarasis žodis gali būti sudarytas ne tik iš veiksmažodžio *plakti*, bet ir iš daiktavardžio *plaktas*; plg. dar *grauštūkas* ir *graūštas*.

10. -inykas || -ininkas. *-inykas* || *-ininkas* 'yra labai gyva [bei] dari daiktavardžių priesaga. Aprašomosiose tarmėse plačiau yra tariama *-inykas*⁸.

Šios priesagos dariniai aprašomosiose tarmėse daugiausia sudaromi iš daiktavardžių ir reiškia asmenis (mot. g. *-inykė*), kurie pastoviai ar ilgiau kuo nors verčiasi, rūpinasi, ką sugeba ar i ką yra palinkę. Pvz.: *bitinykas*, *daininýkas*, *darbinýkas*, *dažinýkas*, *kačpinykas*, „nuomininkas“ Plut., *kraštinitykas*, „kuris kraity veža“: Kraštinkus parėdo – per petj juosia rankšluostį Ig., *měsinykas*, *pāčtinykas*, *pagélbinskykas*, *rāštinskykas*, *talkinýkas* Ut. || *talkinskykas*.

Pasitaiko vienas kitas šios rūšies darinių, kurie reiškia tam tikroje vietoje gyvenančius žmones, pvz.: *girinykas*, -ė „gyvenantis tarp girių“, *laukinýkas*, -ė „gyventojas, kur nėra girių – laukų gyventojas“: Apé Kazlūs (Kazlų Rūdą) tai giri(n)ykai, o apé Pilviškius jau laukinýkai Alk.

Taip pat pasitaiko šia priesaga iš daiktavardžių sudarytų žodžių, reiškiančių vietą, kurioje kas nors (gyvuliai, paukščiai) laikoma, pvz.: *kiaūlinykas*, „kiaulių tvaras“, *žaslinýkas*, „žasų tvartas“.

Be to, daiktavardinės darybos paminėtinis mažiau žinomi žodžiai: *píršinykai*, „plėškės dalis, einanti per arklio krūtinę ties pirštimis“ Gs., *kaklininkas* (plg. *kaklinis*), „plėškės dalis palei kaklą“ Bübl.

Daiktavardžių, padarytų su priesaga *-inykas* || *-ininkas* iš būdvardžių ar kai kurių kitų kalbos dalių, téra nedaugiausia; paminėtinis, pvz.: *añtrinykas* psn. Gs.: Mes buvom kaip ir añtrininkai Bübl., *branginýkas*, -ė „kuris parduodamas brangiai ima“, *pékštinykas*, „pésčiujų dalinio kareivis“, *raštinskykas*, *piřminykas*, *smarkinýkas*, „smarkus žmogus“: Nebūk tokis smarkinýks, ba pac gausi Žal.

⁸ Kapsai vartoja dažniausiai tik *-inykas* (-ininkas čia yra naujesnė), o zanavykai šalia dažnesnės *-ininkas* pavartojo ir *-inykas* (*darbinýks*, *šeiminýks*, *úkinyks*). Apie Naująją Utą girdėta ir *-inikas* (*pulkinikas*).

Tikrinių vardų pasitaiko kaimų pavadinimų (ppr. daugiskaitoje) ir pavardžiu, pvz.: *Navinýkai* || *Naujinýkai* Vlkv., *Būdinykas* Gs.

Pastebėtina, kad su priesaga *-inykas* || *-ininkas* dariniuose išmetamas garsas *i* arba visas skiemuo *ni*, pvz.: *gírnykai* „girių gyventojai“, *kepúrnykas* „kepurių siuvėjas ir pardavinėtojas“ sen., *liežuvnykas* „plepys, melagis, liežuautojas“, *malūnykas* || *malāninkas* Būbl., *vargōnykas*, *vestùvnykas* Gs. || *vestùvininkas*: Vestùvininkai parvažiavo Grš., *traktornykas*, *trobélnykas* sen. „mažažemis, tik vieną trobelę turis gyventojas“. Plg. dar *baudžiáunykas* < *baudžiauvinykas*.

Kaip iš visų duotųjų pavyzdžių matyti, žodžiai su priesaga *-inykas* su kai kuriomis išimtimis kirčiuojami pagal žinomą literatūrinės kalbos kirčiavimo taisykle⁹.

11. -iškas, -a. Tai būdvardinė priesaga¹⁰. Su šia priesaga daugiausia yra iš daiktavardžių padarytų būdvardžių. Šie dariniai dažniausiai pažymi kokią nors priklausomybę ar tam tikrą panašumą. Pvz.: *bóbiškas* „toks kaip bobų“: Ką tu klausai tų bobiškų šnekų Gs., *čigōniškas* žmogus „suktas, gudrus“, *kiauliškas* apséjimas „nemandagus, netikęs elgesys“, *měsiškas* valgis „iš mėsos ar su mėsa pagamintas“, *pāsakiškas* „toks kaip pasakų“: Būdavo, prisiklausom visokių pāsakiškų acitikimų Vlkv., *senoviškos* mados, *šuniškas* gyvenimas „blogas, vargingas“, *žiemiška* kepurė „šilta, žiemą dėvima – nešiojama“. Čia, gal būt, reikėtų priskirti pavyzdį: „Sodžius“ – i *žemaitiško* ir iš *gúogiško*¹¹ Klvr.

Priklausomybės reikšmę rodo ypač tokie pavyzdžiai, kaip: *añgliška* medžiagà, *vókiška* mada.

Pasitaiko su priesaga *-iškas* šiek tiek žodžių, sudarytų iš būdvardžių ar kai kurių kitų kalbos dalių, pvz.: *vidutiniškas* vyrus, *visiškas* ligonis, *pasiutiškas* šaltis, *kazdieniškas* acitikimas, *savotiškas* žmogus.

12. -iškis, -é. Bendrinuose žodžiuose priesaga *-iškis*, mot. g. *-išké*, vartojama, pavyzdžiui, tokiuose dariniuose: *alytiškis* „iš ar nuo Alytaus žmogus“, *jūsiškis* „kas su jumis gyvena, kas yra jūsų“, *mūsiškis*, *namiškis* „tų namų gyventojas“: Kap kiti jūsų namiškei laikosi? Vlkv. Priesaga *-iškis*, -é, lygiagrečiai su *-ietis*, -é, vartojama ypač kpII: *birštoniškis*, *kauniškis* Pašl., *prieniškis*, *sasnaviškis* Jiestr., *simniškis* Dkš., *vilniškis*, *virbališkis* Vygr. Daukšių tarmės atstovams atrodo, kad tarp priesagų *-iškis* ir *-ietis* yra šioks toks skirtumas, bet koks tas skirtumas, nepasisekė sužinoti. Zanavykų yra sakoma: Parvažiavo *šakiškei* „tie, kurie buvo Šakuose“ Būbl.

Atskirai paminėtinas žodis *vyriškis* „vyras“: Bó dvi moterys i víenc vyriškis Gs. Tokios pat, kaip *vyriškis*, darybos yra su priesaga *-išké* žodis *moterišké* „moteris“: Vis po biski, vis po biski pasidarė moteriškė (dainuška) Plv.

Su priesaga *-išké* aprašomųjų tarmių yra žodis *tévišké* „1. gimtoji – tévu vieta, 2. ret., sen. *baudžiava*“, pvz.: Buvo tokios kumpanijos, éjo žmonės i giedojo: Pone, per tavo malonę sugrąžik mums téviškė Būbl.

Tikrinių vardų –*gyvenamujų* vietovardžių su priesaga *-iškis*, *-išké* (vienaskaitoje arba daugiskaitoje) pasitaiko daugiau, negu bendrinu žodžiu. Pvz.: *Añdriškei* k. Žal., *Būdziškei* k. Alvt., *Juožunišké* k. Plv., *Mozūriškés* k. KzR., *Pilviškei* mst., *Plū-*

⁹ Plg. A. Laigonié, Literatūrinės lietuvių kalbos kirčiavimas, Vilnius, 1959, p. 43–44.

¹⁰ Pasitaiko, nors ir labai retai, vienas kitas ir daiktavardis su šia priesaga, pvz.: Neturi jokio nė *gývuliško* Grl. Kitasyk *meřgišké* nesimokė Būbl.

¹¹ Kalvarijos apylinkėje *žemaičiais* vadinami Kapsuko krašto gyventojai, o dzūkai Kalvarijos apylinkės žmones pravardžiuoja *gúogais*.

tiškės mstl., *Vilkaviškis*; upėvardžiai: *Bagžiškė* Dkš., *Dūdiškis* Kps., *Gričiškis* Igl., *Kiáuliškė* Šil., *Kavôliškė* Kps., *Rudiškis* Kps., *Pabališkis* Ss. Pastebêtina, kad priesaga -iškė vienaskaitoje vietovardžiams žymeti labiau vartojama vakarinéje ir šiaurinéje aprašomujų tarmių pusėje, o -iškės (daugiskaita) – rytinéje ir pietinéje pusėje.

13. Įvairios su priebalsiu -k- priesagos. a) -aka: *āšaka*: Duonutė bō su āšakom Gs.

b) -aika: *nevaláika*, „apsileidėlis, murzius“: Baisus nevaláika tas vaikiščias Plv.

c) -auka: *staučiáuka*, „statinių tvora“ Šil.

d) -eckė: *rùpečkė*, „rupūžė“: Palauk tu, rùpečke, aš tau parodysi! (sakoma supykus neklaužadai) Alvt.

e) -ékas. Su šia priesaga yra keli įvairios kilmés ir reikšmés žodžiai, pvz.: *kana-běkas*, „irankis měšlui iš vežimo versti“, *poněkas*, „ponpalaikis“.

f) -eika: *lindeikà*, „kas visur lenda“, *mušéika* || *mušeikà*, „peštukas, mēgstantis muštis“, *Judréika* upl. VšR., *Mažeikà* pvd. Vlkv.

g) -elka: *tupélka*, „kas sėdi, tupi“: Na, tupélka, marš verpti Br.

h) -erka: *pliuñperka*, „kas storas (ppr. apie moteris)“: Pliuñperkos, anà, gõglina Br.

i) -urkė: *čiučiuřkė*, „susislavinanti mergaitė“, *pečiuřkė*, „vieta po pečiumi“.

j) -uška: *dainuškà*, *peliuškos*, „prasti juodi žirniai“, *vakaruškos* || *vakaruškà*, „šokiai vakare“, *voveruškà*, „toks grybas“, pavardės: *Andriuškà*, *Baltuškà*, *Bartuškà*.

VII. Priesagos su -l-

1. -(s)la, -(s)las. Su priesaga -la yra keliolika įvairios reikšmės dažniausiai veiksmažodinių darinių, pvz.: *šmékla*, „pabaisa“, *švarplà*, „maža išplova, iškilimas bei išlūžimas; tuščias tarpas tarp dantų“: Prasiskélė lūpą – i liko švarplà Plv., *tešlà*, *vépla*, „išvėpélis“, *žiopla* || *žioplà*, „žioplas, apykvailis žmogus“, *žirglà*, „ilgakojis“: Jau i tas žirglà ateina Snt.

Su -sla žinomas tik gýsla.

Su priesaga -las yra keli daiktavardžiai, pvz.: *aūlas*: Juodas kap čebato aūlas Gs., *driežlas*, „driežas“, *duñblas*, *siúlas*.

Būdvardžių su priesaga -las, mot. g. -la, paminėtini: *dëglas*, *miklas*.

Su priesaga -slas téra tik keli daiktavardžiai, pvz.: *krìslas* < *kritislas, *měslas* < *mězslas, *mókslas*, *tikslas*, *žáislas* Bübl., „žąslas, žaboklis“, *žaïslas* nj., „žáislas“.

2. -(s)lys, -é. Pirmiausia minėtini šie nomina agentis su priesaga -lys, mot. g. -lé, pavyzdžiai: *burblýs*, 1. kas nuolat burba, 2. riebus vaikas“, *čirkšlýs*, -é, „cirškiantis – verkiantis vaikas ar mergaitę“, *šnypšlýs*, „kas įknibęs ir lyg šnypšdamas dirba“: Štāras štarina, du vanagai kabina, o šnypšlýs nabagas paskui selina (artojas) Alvt., *sveplýs*, „kas šveplas-greblas“, *pyplýs*, 1. kas pypia, cypia, 2. kas plonas, menkas“, *véplýs*, „kas vėpso, vépla“, *žioplýs*, „kas žiopso; išsižiojėlis, žiopla“: A pasiūsi kur tokią žioplę? Alk.

Yra su priesaga -lys įvairios reikšmės žodžių, pvz.: *baublýs*, „zool. Botaurus stellaris“, *dieglýs*, „diegimas, tokia liga“: Isimetė į šoną dieglýs Gs., *gréblýs*, *krumplýs*, 1. piršto sąnarys, 2. sukamojo geležinio rato atsikišimas, 3. nedidelis, storas žmogus“:

Nieko mergina, o gáu tik tokí krūmplí Žal., *kranklýs*, „zool. Corvus corax“, *padé-lýs*, „podélis kiaušinis“, *siurblýs*, „irankis vandeniu siurbti“, *svirplýs*, *Krioklýs* upl. Žal.

Su priesaga *-lē* pasitaiko konkrečios reikšmés daiktavardžių, pvz.: *druōžlēs*, „drožimo atmatos, piuvenos“, *grimzlē* (4) ppr. dgs. „nuosėdos“: Susirinko ant dugno vienos grīmzlés Gs., *raūplēs*, *siūlē*, *stemplē*, *žnýplēs*; *Žglē* upl. Ig., *Kařklē* upl. Kbr.

Priesaga *-slē* (po *k* - *slē*) yra retoka; su ja paminėtini žodžiai: *gyslē* || *gýslē* (4, 1) „traukučio, gyslalapio lapas“: Uždék gýslę su saldžia smetonéle – palengvės sukimas péraugos Gs. Nuimk no rankos gýsles Vrb. Užmisiu mislę per pilvą gýslę, pilve jomarkas Gs., *kriaukšlē* || *kriaūkšlē*, „duonos pluta“ Gs., *mislē*, *pūslē*, *raukšlē*.

3. *-lius*. Su šia priesaga žinomesni téra: *deřlius*, *skařtlius*, „skaičius“: An skaityliaus nemažai kāpų (rugiu) prikirtom, ale deřlius nekoks (mažai grūdų prikūlėm) Plv.

4. *-lus*, *-li*. Su šia priesaga yra padaromi dažniausiai iš veiksmažodžių ir kartais iš daiktavardžių įvairios reikšmés būdvardžiai, pvz.: *bailūs*, *knislūs*, „linkęs knistis, raustis“ Vlkv., *keblūs*, „painus“: Keblūs čia reikalas Vlkv., *sekłūs*, „nusekės“: Čia (upėje) sekli vieta – perbrisi Gs., *vislūs*: Tai vislī (daugiavaikė) jų giminė – vis premijas gauna Plv.

5. *-ala*, *-alas*. Su priesaga *-ala* pasitaiko tik vienas kitas darinys, pvz.: *griaūšala*, „netikša“: Ką tu imsi tą griaūšalą – tau mergu bus ne jos vertės Alk., *smiēgala*, „toks paukšteliš“ Klvr., *švēpala*, „vėjavaikis; žioplys, išvēpēlis“: Sakiau, ka nesudėk su tuo švēpala Gs.

Su priesaga *-alas* pirmiausia minėtini veiksmažodiniai daiktavardžiai, daugiausia reiškiantieji konkretų daiktą, pvz.: *āpvalkalas*, „apsivilkimas, drabužis“: Idaviau Jonukui dvi eiles apvalkalų VŠR, *aūgalas*, *bařškalas*, „barškutis“, *gěralas*, „kas gerama, gira“, *lăkalas*, *lēsalas*, *pădažalas*, „padažas“, *verpalāi*, „siūlai, kas suverpta“, *üzvalkalas*. Pasitaiko ir vienas kitas abstraktas, pvz.: *] pliaūškalas*, „negrāžios kalbos“, *taūškalas*, „nerimta šneka; blevyzgojimas“.

Yra ir nomina agentis, paprastai, peikiama, niekinama reikšme darinių, prie kurių gali būti priskirti kai kurie (*bařškalas*, *taūškalas*) ir aukšciau minėtieji. Pvz.: *bañbalas*, „kas bamba“, *bařškalas*, „zmogus, kuris daug šneka“, *pliuřpalas*, „kas pliuria – taip šneka“, *smiřdalas*, „kuris smirdi, pasmirdėlis“, *tařškalas*, „kas tarškiai – greitai, garsiai šneka“.

Yra vienas kitas dar ir kitokių darinių, pvz.: *reīkalas*, *riebalai*, *šāpalas*, 1. šapas, 2. žuvies vardas, *vābalas*.

6. *-alis*, *-ē*; *-alius*, *-ē*, *-aliuvienė*. Su priesaga *-alis*, mot. g. *-alē*, pasitaiko niekinamosios reikšmés nomina agentis darinių, pvz.: *miegālis*, *-ē*, „kas daug bei ilgai miega“, *nuogālis*, *-ē*, „nuogišius, nuogasis“; (*nuogālē*, „neturėjimas kuo apsirengti“: Neužaugo linai, ir ušpuolė nuogālė Gs.), *snaudālis*, *-ē*, „kas vis snaudžia“.

Šalia su priesaga *-alis* tam pačiam reikalui gal dažniau pasakoma ir su priesaga *-alius*, mot. g. *-aliuvienė* || *-alē*, pvz.: *bambālius*, „kas daug bamba bei įkyriai šneka“: Nutilk tu, bambāliuviene! Alk., *bezdālius*, „kas bezda“, *miegālius*, *nuogālius*, *pirdālius*, *pliauškālius*, „kas pliauškia, negražiai šneka“, *snaudālius*, *spangālius*, *-ē*, „aklys, spangys“: Jai beverpiant spalis į akis įkris, ir bus spangālė (nematus) VŠR., *staugālius*, „kas staugia“, *tauškālius*: Gėnė tai tauškālė Br., *varvālius*, „mažas vaikas“ niek.: Nutilk tu, varvāliau, dar tu čia man akis draskysi! Būbl.

7. -elis, -elė, -intelis, -ė; -elys. Priesaga *-elis*, mot. g. *-elė*, vartojama sudaryti daugiausia mažybiniams ir maloniniams daiktavardžiams; vyriškoji giminė (su *-elis*) sudaroma, paprastai, iš nemažybinių vyriškosios giminės dviskiemenių žodžių, o moteriškoji giminė (su *-elė*) – iš moteriškosios giminės. Pvz.: *brolėlis*, *dugnėlis*, *paršėlis*, *senėlis*, *tėvėlis*; *galvėlė*, *mergėlė*, *pušėlė*, *vyšnėlė*. Pasitaiko priesagos *-elis* mažybinė reikšmė su menkinamosios reikšmės atspalviu: Gražu, kaip kalba tie dzūkelių Snt.

Kai kurie su priesagomis *-elis*, *-elė* žodžiai jau nėra tikri mažybiniai – igavę tam tikrą, specialią reikšmę, pvz.: *beržėlis* „šeštasis metų mėnuo, birželis“, *gaidėlis* „bot. gyslotis, gyslalapis, Plantago media“: Gaidėlei daugiausia prastoj pievoj auga Gž. Gaidėlių nė gyvulei nėda Šn., *kūlėlis* „specialiai surišti šiaudai stogui dengti“; *avėlė*, *bobėlė* „prietaisas dalgiui plakti“, *skarėlė*.

Tokios pat darybos yra ir pavardžių, pvz.: *Medėlis*, *Stanėlis*. Mažybinės reikšmės jos dabar jau neturi.

Su priesaga *-elis* yra ir nemažybinių niekinamosios reikšmės žodžių, pvz.: *góvelis* „goželis, žioplys“, *gózelis* „kas gožinėja; žioplys“: Tas gózelis po laukus gožinėja Nm. Kur dėsi tokią góželi Gs., *vaikelas* „vaikigalis“: Visokį vaikelių prisirinko i šoka Gs., *vėpelis* „kvailys, vėplys“: Ką tu klausai to vėpelinio Plb., *žiopelis* „žioplys“. Šių darinių skirtumą nuo mažybinės priesagos žodžių parodo ir kirčio vieta – kirčiuojama ne priesagoje.

Pasitaikanti sudėtinė priesaga *-intelis*, *-ė* reiškia lyg tam tikrą būdvardžių laipsnį, pvz.: *Baltiňtelis* (baltutis) kap sniegeliš Gs. Da *jauniňtelė* žmόna Būbl. *Vieniňtelis* vaiks Nm. *Naujiňtelis* žiponas Gs.

Kartais pasitaiko ir priesaga *-elys*, pvz., Šalia *vaikelas* vartoja ta pačia reikšme ir *vaikelys*: Nesusidėk su tais vaikelių Plv.

8. -elis, -elė; -utelis, -ė; -umelis. Priesaga *-elis*, mot. g. *-elė*, kaip ir priesaga *-elis*, *-ė*, yra daugiausia mažybinės ir maloninės reikšmės, tiktai ji yra dedama prie daugiaskiemenių daiktavardžių kamienų, pvz.: *aržuolėlis*, *dobilėlis*, *dolerėlis*: Davė aukso cidabréli, muštą doleréli (d.) Alvt., *piemenėlis*, *vainikėlis*; *dukterėlė*, *lelijėlė*, *seserėlė*.

Iš būdvardžių su priesaga *-utis*, *-ė* (*baltutis*) yra padaromų sudėtinės priesagos *-utelis*, *-ė* būdvardžių. Su priesaga *-utelis*, *-ė* vartojama, dažniausiai tautosakoje, tokie mažybiniai ir maloniniai būdvardžiai, kaip: *baltutėlis*, *-ė*, *gražutėlis*, *-ė*, *lygtėlis*, *-ė* Grl., *mažutėlis*, *-ė*, *naujutėlis*, *-ė*. Be to, pasitaiko ir tokiai, kaip: *girtutėlis*, *-ė*, *greitutėlis*, *-ė*.

Savo reikšme šios priesagos būdvardžiai prilygsta tam tikram aukštesniajam ar aukščiausiajam laipsniui.

Mažybinės ir maloninės reikšmės yra ir pasitaikantieji su sudėtine priesaga *-umelis* tokie daiktavardžiai, kaip: *baltumėlis*, *brangumėlis*, *gražumėlis*, *skaistumėlis*, *tolumėlis*.

Visai kitokios reikšmės su priesaga *-elis*, mot. g. *-elė*, yra veiksmažodiniai daiktavardžiai, reiškiantieji daugiausia (paprastai, tam tikros neigiamos reikšmės) asmenis, pvz.: *iždýkėlis*, *nebùvėlis*: Iš kur tas svečias nebuvėlis? „niekad dar nebuvęs, seniai buvęs“ Gs., *nugašėlis*, *padéglis*, *pajúodėlis* „kas juodo veido, pajuodės“, *pamšėlis*, *pavařgėlis* „vargšas, elgeta“, *suplyšėlis*, *užáušėlis* „puskvailis“. Kaip matyti, šie dariniai yra perėmę priešdėlėto veiksmažodžio, iš kurio jie padaryti, reikšmę

ir kirčiuojami šaknyje. Čia minėtini ir iš sangrąžinių veiksmažodžių sudaryti žodžiai, pvz.: *aciskyrėlis*, *isigimėlis*, *isišiēpėlis* „kas išsišiepės“: Negražus – toks išišiēpėlis Ig., *isilūpėlis* „kas išsilupės“: Šitą isilūpėli (indą, kurio glazūra išsilupusi) gali dėt ant ugnies – jis karščio nebijo Kps., *isižiójėlis* „plepys; réksnys, verksnys; žioplys“: Tas jų vaikas bausis išižiójėlis Kps. Baisi išižiójėlė: réks, kitam pasakos Gs., *ištvrkėlis*, *pasiléidėlis*, *susiraükėlis*, *usimérkėlis*. Jų moteriškoji giminė yra su priesaga -ėlė.

Yra dar vien tiktai moteriškosios giminės (su priesaga -ėlė) įvairios darybos daugiausia gyvius ar kartais augalus reiškiančių žodžių, pvz.: *dilgėlė*, *kirmėlė*, *siurbėlė*, „dėlė“, *skruzdėlė*, *utėlė*, *vėgėlė*. Nuo mažybinių žodžių jie skiriasi ir kirčio vieta.

9. -elius, -eliuvienė, -ėlė. Su priesaga -elius, mot. g. -eliuvienė || -ėlė, téra vienas kitas niekinamosios reikšmės žodis, pvz.: *smirdėlius* „pasmirdėlis“, mot. g. *smirdėliuvienė* || *smirdėlė* || *smirdėlė*, *utėlius* „kas turi utėliu“, mot. g. *utėliuvienė* || *utėlė*.

10. -ila, -yla. Priesaga -ila yra gana reta – tepaminėtini su ja [žodžiai: *barzdilà* || *barzdylà* ret. „barzdōčius“, *vaidilà*, *Dabrilà* pvd.

Su priesaga -yla paminėtinė vienės kitas bendrosios giminės žodis, pvz.: *pliauškylà* „pliauškalius“, *staugylà* „kuris staugia, rékia“.

11. -ilas; -ylas, -a. Su priesaga -ilas yra keletas vyr. g. daiktavardžių, pvz.: *biřbilas* „prastas alus“ Plb., *brizgilas* „apinasris su žąslu, pāmautas“, *dóbilas*, *eřžilas*, *sprāgilas*.

Priesaga -ýlas || -ýlas, mot. g. -ylà, težinoma tik šiuose būdvardžiuose: *akýlas* || *akýlas*, -à (šalia *akylùs*, -i) ir *ausýlas*, -à ret.

12. -olius, -oliuvienė; -olė. Su priesaga -olius, mot. g. -oliuvienė, žinomi tik *gurgölius*, *gurgöliuvienė* „apsileidėlis, apskretėlis, nėvala“: Tokį gurgöliu aš tik da nemačiau, kap tu Alk. Kap i drysta ta gurgöliuvienė į stalą sėst? Alk.

Su -olė tegirdėtas *gurgölė* „degtinė“: Kai gurgölės usitraukia (pasigeria), tai tada blyško (guli) Gs.

Šių žodžių kilmę, gal būt, reikėtų sieti su žodžiais *guřgulas*, *gurgéti* ir pan.

13. -ula, -ulas. Su priesaga -ula tepaminėtinė vienintelis žodis *viesula* || *vėsula* „viesulas“: Sukasi kap viesula Žal. Pakilo baisi vėsula Gs.

Su priesaga -ulas pasitaiko keletas įvairovės reikšmės daiktavardžių, pvz.: *buñbulas* „skritulys, rutulys (bokšto)“, *buřbulas*: Išnyko kap muilo buřbulas Gs., *gědulas* || *gēdulas* nj., *gniùtulas* „gabalas“, *guřgulas* || *guřguolas* „sukréšėjės ar susiraizges medžiagos gabalas“, *viesulas* nj.

14. -ulis, -ulė; -uly. Su priesaga -ulis, mot. g. -ulė, vartojamas vienės kitas tam tikros įvardžiuotinės reikšmės būdvardis, pvz.: *didžiulis*, -ė, *gražulis*, -ė ret., *mažiulis*, -ė. Kiek kitokios (tam tikros maloninės) reikšmės daiktavardžių (vyriškos ar moteriškos giminės) paminėtini tokiai: *dédulis*, *dievulis*, *tévulis*, *pačiulė*: Kur marškinei, pačiule? Alvt., *svočiulė*: Svočiulė rožė keliu nudrožė Plv. Pasislink, svočiule, čia bōbkius sės Gs., *tetulė*.

Paminėtini dar ir tokiai daiktavardžiai, kaip pvz.: *brūzgùlis* „tam tikras pagalys“, *drobùlė* „tam tikra staldengtė“: Prisiaudė visokių drobūlių Vlk.

Su priesaga -ulis žinoma ir viena kita pavardė, pvz.: *Gražulis*, *Mičiulis*, *Vaičiulis*.

Su priesaga *-ulys* pirmiausia minėtini nomina actionis dariniai, pvz.: *drebulyšs*, *dusulys*, *godulys* „godumas“, *nudulys* „tingumas, snaudulys“: Popiet toks nudulys ima Grl., *riaugulys* „riaugėjimas, žiaukčiojimas“, *snaudulys* „snaudimas, snudas“, *troškulys*.

Pasitaiko konkrečios ir kartais abstrakčios reikšmės įvairios darybos žodžių, pvz.: *gyvulys*, *juodulys* „juoda dėmė, juodas taškas, juodumas“, *kraustulys* „mažas kilnojamas daiktas“, *krušulys*: Sugedės pienas eina krušulei arba būna rausvas Būbl., *nuodėgulys* „apdeges pagalys“, *skaudulys*: Išimėtė skaudulys į koją Gs. Nepakantrus skaūdulio Grl., *skritulys* „apskritimas“, *triuškulys* „trupinys“ Grš., *uškandulys* „užkandis“: Ne girtuoklis – vis užkandulį turėdavo Būbl.

15. -aila. Reta priesaga. Pasitaiko bendrosios giminės daiktavardžiuose ir tikriniuose varduose, pvz.: *krapáila* „kuris krapinėdamas eina“: Matyt, girtas – eina kap krapáila Gs., *sapáila* „niekų kalbetojas, sapaliotojas“ Nm., *strapáila* „kuris strapienėja, strāpalis“, *Šipáila* pvd. Grš. Ši priesaga, gal būt, turi atitikmenų ir slavų kalbose, plg. sl. -ailo.

16. -áulė. Su šia priesaga kol kas iš aprašomųjų tarmių žinomas vienintelis žodis *makáulė* „galva; viršugalvis“ (niek.): Par menka tavo makáulė tiem mokslam Gs. Užvažiavo (sudavė) su lazda per pačią makáulę Žal. Kitose tarmėse, pvz., žemaičių, ir lk šis žodis kirčiuojamas tvirtagališkai¹².

17. -uolius, -uolė; -uolys. Su priesaga *-uolis*, mot. g. *-uolė*, yra dažniausiai iš būdvardžių padarytų žodžių, pvz.: *drąsuõlis*, -ė, *gudruõlis*, -ė, *pavyduõlis*, -ė: Skūpuõlis – pavyduõlis édė pelę kap kumele (iš piemenų kalbos) Gs., *stipruõlis*, -ė, *šykstuõlis*, -ė, *skenduõlis*, -ė, *varguõlis*, -ė „vargšas“.

Atskirai paminėtina *žyduõlis* „burokas ar kita daržovė (svogūnas, sētinis)“, *raguõlė* „kviečiuose auganti mėlynai žydinti gėlė“, *spañguolė* bot. „Oxycoccus quadrifolius, spalgena“.

-uolys yra ne labai dari daiktavardinė priesaga. Plačiai žinomi téra tik žodžiai: *branduolys*, *kamuolys*, *obuolys*.

18. -(y)kla. Iš pirminių veiksmažodžių sudarytas su priesaga *-kla* žinomas tik žodis *sékla*.

Priesagą *-kla* pridėjus prie antrinių y-kamienių veiksmažodžių bendraties, susidarė priesaga *-ykla*. Šios priesagos dariniai daugiausia pažymi vietą, kurioje kas daroma. Senesniųjų žodžių nėra gausu. Pvz.: *gulyklà*: Čia zúikio gulyklà (gulėta vieta) Gs., *knisyklà* „išknista, suknista, sujaukta vieta“: Ta jų lova, kap kiaulių knisyklà Plv., *maudyklà* „maudymosi vieta“. Tieki literatūrinėje kalboje, tiek ir aprašomosiose tarmėse priesaga *-ykla* dabar yra labai dari bei gyva. Plg.: *čiuožyk-là*, *kirpyklà*, *mokyklà*, *valgyklà*. Su priesaga *-ykla* pasitaiko ir tikrinių vardų, pvz., *Žaidýklos* „toks raistas“ KzR.

Atskirai paminėtinas visai kitokios reikšmės bendrosios giminės žodis *baidyklà* „baidyklė“: Iš jo būtų baidyklà balsi Grš. Su tāi skranda tai kap koks baidyklà AžB.

19. -klas. Su priesaga *-klas* yra žodžių, daugiausia reiškiančių įrankius ir, pa-prastai, sudaromų iš veiksmažodžių, pvz.: *giñklas*, *pjúklas*. Taip pat čia paminėtini:

¹² Plg. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (ats. red. J. Kruopas), Kaunas, 1954; P. Skardžius, Lietuvių kalbos žodžių daryba, p. 191.

áudeklas, pabúklas: Šáudo iš visokių pabúklų Vlkv., *padéklas* || *padéklas* „tam tikras padedamas po kuo pagalys“, *výstyklas*.

20. -klé, -klis, -klys. Su piesaga -klé yra įvairios reikšmės daiktavardžių, pvz.: *gerklé, piñklés, spastai, stäklés*.

Prieš priesagą -klé gali būti kuris nors priesaginis garsas (balsis ar dvibalsis), ir tada turime vienaip ar kitaip susidariusias vadinamas išplėstines priesagas -ykłé (su ja sudaryti žodžiai reiškia dažniausiai įrankius), -oklē, -uoklē, pvz.: *baidýklé, pabaixa, grumdyklé*, „medinis ar geležinis prietaisas skalbtis, grumdyti“ Grl., *metyklé*, „prietaisas kam nors, pvz., akmenukams, mėtyti“, *laidýklé, rodýklé* (pvz., keliu, laikrodžio), *supýklé*, „sūpuoklė“, *šaudýklé*, „itaisas, kur šeiva jidedama audžiant“; *medzioklē, girtuõklé*, „panaši į mėlynę girių uoga“, *vaiduõklé*: Papasakosiu tokią vaiduõklę „pasaką apie vaiduoklius ar vaidinimąsi“ Út., *žibuõklé*, „žibutė“ Vlkv., Nm.

Prieš priesagą -klis gali būti taip pat koks nors priesaginis balsis ar dvibalsis, pvz.: *i, o, uo*. Tuo būdu yra priesagos -iklis, -oklis, -uoklis. Pvz.: *jauniklis, -é, kas visai jaunas*, *Kirtiklis* pvd. Dkš., *klajõklis, -é, girtuõklis, -é, pakaruõklis, -é, vaiduõklis*.

Su priesaga -klys težinomas tik *arklȳs*.

VIII. Priesagos su -m-

1. -(s)mas. Su priesaga -mas yra vienas kitas konkrečios reikšmės daiktavardis, pvz.: *jiëšmas, kélmas*: Abžéles kap kélmas Gs.

Pažymėtinas su priesaga -mas, mot. g. -mà, skaitvardis *sékmas*, -à ret. Vienam kitam senesniams aprašomujų tarmių atstovui dar pažystamas ir skaitvardis *ãšmas*, -à. *Sékma* ir *ãšma* dažniau vartojant pasitaikė girdeti apie Naujają Útą.

Su priesaga -smas yra keliolika veiksmažodinių abstraktų bei nomina actio-nis darinių, pvz.: *griaûsmas*: O ka tave griaûmas! Gs., *jaûsmas, kliksmas*, „kly-kimas, klyksmas“, *riksmas*, „surikimas, rékimas“, *skaûsmas, šaûksmas, treñksmas, triûkšmas* (po k čia -smas >-šmas), *veřksmas*.

2. -(s)mé. Su priesaga -mé yra vartojama, pvz.: *drègmé, gelmé*, „gylė, gili vieta“: Nelisk – tė pati gelmė Plv., *linkmé*, „kryptis“: Nuë tāi linkmē Gs., *padermé*, „gi-minė, veislė“, *tankmé*, „tankuma“.

Su priesaga -smé žinomesni téra žodžiai: *bausmě, drausmě, giesmě, grûsmě*, „spūs-tis, susigrûdimas“: Priέjo tiek žmonių, kad bó didelė grûsmě Vlkv., *versmě*, „ver-petas, sükurys“.

3. -imas. Priesaga -imas yra gana plačiai vartojama. Su ja daugiausia sudaromi iš butojo laiko kamienų veiksmažodiniai abstrakčios reikšmės daiktavardžiai, pvz.: *bégimas, éjimas, gáilojimas*: O verkimas, o gáilojimas – neit ma graudu pasidarė Gs., *gurgimas*, „burzgimas“: Visą naktį girdėjos mašinų gurgimas važia-vimas Kt., *kirpimas, metimas, siuvimas, stovéjimas*: Po šliubo parvažiuoja, tai pra-sideda stovéjimas Ig. Stovéjimas – pati veseilia Ig. Stovéjime tai gražei koroja piršli Ig., *üžimas*.

Minėtuju darinių kai kurie yra igiję ir konkrečią reikšmę, pvz.: *arîmas* ppr-dgs., „suartas laukas“, *klojimas*: Jau póra klojimų iškûlém Gs., *prariekinas*, „pir-

moji nuo duonos kepalo atriekta riekė“, *sutvérimas*: Ale tai i sutvérimas niekai vaikas! Plv., *vežimas* „ratai“.

Kai kuriuose šios darybos žodžiuose, atsiradus naujai reikšmei, pasikeičia kirčio vieta ir dažniausiai vietoje priesagos -*imas* tariama -*ymas*, pvz.: *padėjimas* „veiksma“ || *padėjimas* „podėlis“: Ta bulvinė viskám geras padėjimas Žal., *gérimas* „veiksma“ || *gérymas* „géralas“. Plg. priesagą -*ymas*.

Yra vienas kitas su priesaga -*imas* daiktavardis, padarytas iš būdvardžio, pvz.: *jaunimas*, *minkštomas*, *tirštimai*.

Būdvardžių su priesaga -*imas*, mot. g. -*imà*, paminėtini: *svētimas*, -à, *ařtimas*, -à, *tólimas*, -à; pastarujų dviejų vietoje dažniau sakoma *ařtymas*, *tólymas*.

4. -*ymas*. Priesaga -*ymas* yra sudėtinė: -*ymas*, pvz., *sāk-y-mas*.

Su šia priesaga pirmiausia minėtini y-kamienės bendraties veiksmažodiniai daiktavardžiai, pvz.: *ādymas*, *gānymas*, *mātymas*, *klaūsymas*, *sākumas*. Tai daugiausia abstrakčios reikšmės žodžiai. Pasitaiko šios rūšies dvireikšmių darinių – turinčių veiksmo ir konkrečią reikšmę, pvz.: *maišumas* „1. veiksmas, 2. užmaišyta duonos tešla“, *pūdymas* „1. veiksmas, 2. dykas, pūdomas laukas“.

Su priesaga -*ymas* yra sudarinėjami daiktavardžiai ir iš pirminių veiksmažodžių ir turi, paprastai, konkrečią reikšmę, pvz.: *gérymas*: Prisidarė visokių gérymų Gs., *gréndymas* || *grémdymas* „klojimo padas“, *gúrgždymas* „kirkšnis“: Jি pervėrė peiliu į patį gúrgždymą Kps., *kláusymas*: kláusti: Koks kláusymas, toks ir acakymas. Vlkv. || *klaūsymas* : klausyti, *linkumas* „kojos kelio ar rankos alkūnės priešingoji pusė“, *kúlymas*: Jau prasidé kúlymai Vlkv. Plg. dar: *gérymas* „1. géralas, kas geriamas 2. gérimas“: Ipratęs į tą gérymą, tai kap liga Žal., *kláusymas* „1. veiksmas, 2. Bonpoc“ ir *klausimas* „veiksmas“. Dél kirčio vietas plg. -*imas*.

Iš būdvardžių su priesaga -*ymas* daiktavardžių daryba nėra plačiau žinoma. Šiai darybai galima priskirti: *báltumas* „akies, kiaušinio...baltoji dalis“, *tūstumas* „jautriausia šone vieta, slėpsnos, paslėpsnys“: Dúnkstelė į tūstymą, ir negyvas Gs., *dvišákumas* (: dvišakas) „tarpkojis, tarptrietis“.

Būdvardžių su priesaga -*ymas*, mot. g. -*ymà*, téra: *ařtymas*, -à || *ařtymas* subst. „bičiulis“, *tólymas*, -à; rečiau *ařtimas*, *tólimas*.

5. -*uma*. Su priesaga -*uma* pasitaiko įvairios reikšmės (gal būt, daugiausia vietai žymeti) darinių, pvz.: *aukštumà* „aukšta vieta“: Užlipo į pačią aükštumą Vlkv., *gailumà* „airumas“: Pačią gaīlumą nugériaus, o kas liko, tai tau Gž., *gilumà* „gili vieta“, *jaunumà* „jaunystė“: No jaunumōs lašinių nevalgau Gs., *sekłumà* „sekli vieta (pvz., upėje)“, *ženumà* „žema vieta“.

Be to, sakoma: *daugumà* „daugelis“, *šilumà*, *tuštumà*: Vidúrvasarj pati tuštumà; tuščias metas – mažai téra maisto Gs.

6. -*umas*. Tai dažnoka priesaga. Su ja daugiausia yra sudaromi būdvardiniai abstraktai, kartais turintieji ir konkrečios reikšmės, pvz.: *aiškumas*, *baltumas*, *gerùmas*, *gilùmas*, *kartùmas*, *riebùmas* (ir *riebumai* „riebalai“), *piktumas*: Piktumas ‘pyktis’ ima į jį žiūrint Alk., *sunkùmas*, *šviesùmas*, *tamsùmas*. Kaip iš pavyzdžių matyti, šie žodžiai sudaromi ne tik iš u kamieno, bet ir iš a, ja kamienų būdvardžių. Be to, kartais šalia *žalùmas*, *didùmas* pasakoma ir *žaliùmas* Gs., Plv.: žalias, *didžiuumas* || *didžiumà* „daugelis, daugumas“: Didžiumà jau nusikasė bulves, o jų da stovii Nm.

Pasitaiko vienas kitas su *-umas* darinys ir iš daiktavardžio ar kurios nors kitos kalbos dalies, pvz.: *tinginūmas*: Ima māne tinginūmas no tos šilumos Gs., *netikūmas*: Ale ir netikūmas 'apseidimas' jo Plv., *daugūmas*, „daugelis“.

Pastebėtina, kad kai kurių priesagos *-umas* darinių īnagininko linksnis, prieveiksmiškai pavartotas, kirti turi šaknyje, pvz.: *gērumu*, *grāžumu*, *piktumu*.

7. Kitos su priebalsiu *-m-* priesagos. a) -amas: *rýkamas*, „staklių dailis“ ret. Gs.

b) -ymė. Su šia priesaga težinomas tik vienintelis žodis *kiaurýmė*, „kiauruma“: Oi, kokią čia kiaurýmė Gs.

c) -imis, -é. Paminėtinas tik žodis *penímis*, *penímė*, „kas penimas ppr. paršas, kiaulė“: Pasipjovėm gerą penimą Plv. Tą penimę galėsim parduot Gs.

d) -umė. Su šia priesaga težinomas tik žodis *mažumė*, „vaikystė“: Iš mažumės (dažniau *mažumėlės*) įprato vokt Plv.

IX. Priesagos su priebalsiu *-n-*

1. -(s)na, -(s)nas. Su priesaga *-na* pirmiausia minėtini daugiausia konkretios reikšmės daiktavardžiai, pvz.: *briaunà*, „kraštas“, *síena*, *šalnà*, *šutnà*, „karštas, tvankus oras“, *žiáunas*.

Su priesaga *-na* yra ir bendrosios giminės nomina agentis, pvz.: *gleinà* (4), „kas gleinija, gleboja, terlioja“: Ot koks gleinà – negal, paémės peilį, mėtos acipjaut Žvr., *klipnà*: Toks klipnà, o girtis, tai nér galo Bübl., *purkšnà*, „kas greit supyksta ir ima purškauti“, *skretnà*, „kas su nešvaria, apskretusia burna, apskretėlis“: Tas vaikiščias baisus skretnà Gs.

Pasitaiko kitokios darybos ar įvairios reikšmės žodžių, pvz.: *triznà*, „1. tryda, palaidi viduriai, 2. karšto būdo žmogus, karštuolis“.

Su priesaga *-sna* sudaryti žodžiai (daiktavardžiai) reiškia daugiausia asmenis ar konkretios reikšmės dalykus, pvz.: *dusnà*, „padusėlis“, *džiūsnà*, „sudžiūvėlis“, *rukšnà* (po *k s>š*), „susiraukėlis, pikčiurna“, *skursnà*, „1. skurdas, 2. užskurdėlis“, *lūsnà*, *šerkšnà*, „ynis“.

Priesaga *-nas* vartojama būdvardžiams (mot. g. *-na*) sudaryti, pvz.: *drēgnas*, *glēžnas*, „liaunas“, *liūdnas*, *pílnas*, *plónas*, *siłpnas*, *šaūnas* (dažniau *šaunùs*), „puikus, geras“ Žal.

Su priesaga *-nas* yra nemažai konkretios reikšmės daiktavardžių, pvz.: *dùgnas*, *kálnas*, *klúonas*, „klojimas“, *spařnas*, *sviřnas* Klvr., *isérnas*.

Priesagos *-snas* yra tik liekanos. Šalia dažnesnio žodžio *šerkšnà* pasakoma ir *šeřkšnas* (*ks>kš*). Be to, vartojamas (ret.) prieveiksmis *skursnai* (: *skursnas*) Dkš., Vlkv., „skurdžiai“: Skursnai gyveno, tai nekap ir atrodo Gs.

2. -(s)nis, -(s)nys. Su priesaga *-nis* (vns. kilm. *-nies*, mot. g.) yra konkretios reikšmės daiktavardžių, pvz.: *kriaunis*: Iskilo (peilio) viena kriaunis Vlkv., *kulnis*, *plénis* (ppr. dgs. *plénys*), „gėstanti ir pelenais virstanti ugnis“, *skōbnis*, „coberis, žema statinė“: Pripilk vandenc į skōbnį Br., *šaknis*, *šlaunis*, „kulšis“, *trāknys*, „supuvę šiaudagaliai“: Iš tų šiaudų liko tik vienos trāknys Gs.

Priesaga *-snis* (vns. kilm. *-snięs*) yra reta. Su ja paminėtina *pusnis* ir *krósnis*, „1. akmenų krūva Klvr., 2. pečius“ Alk.

ja kamieno (vns. kilm. *-snio*, vyr. g.) priesaga *-snis* || *-snys* yra dažnesnė, pvz.: *alksnis* || *ełksnis* zan., be to, plg. *Alksnė* || *Ełksnė* upl. Alk., *brūkšnys* (*ks* > *kš*), *glūosnis* || *gluosnys*, *kásnis* || *kásnys*, *sieksnis* || *sieksnys*, *ziñksnis* || *žinksnys*.

3. -(s)nus, -nius. Su priesaga *-nus* daugiausia sudaromi būdvardžiai (mot. g. *-ni*), pvz.: *lipnùs* „limpamas“: Nő medaus pasidaro lipnios rankos Gs., *sraunùs* upelis, *šaunùs* „puikus, gražus“: Tas Jono šaunùs vyruks Nm., *švelnùs*, *tepnùs* „greit susiteršiantis, susitepantis“ Žal., Nm.

Su *-snus* || *-šnus* priesaga téra būdvardžiai *skursnus* „užskurdęs, skurdus“ ret., *lipšnùs* „malonus, švelnus“: Prė vyrų visos jos (merginos) lipšnios Gs.

Su priesaga *-nius*, mot. g. *-niuv.či.č* || *-nè*, yra žinomi du žodžiai: *mížnus*, mot. g. *mížniuviené* || *mížné*, „1. kuris gulėdamas susišlapina, 2. nerimtas žmogus“, *triznìus*, mot. g. *trizniuviené* „1. kuris triedžia, 2. karšto būdo ar nerimtas žmogus“.

4. -ana; -anas, -a. Priesaga *-ana* vartojama daiktavardžiams sudaryti, pvz.: *dovanà* || *dóvana*, *drāpana* „drabužis“, *gárbara* „garbinys“, *liékana*, *kámanos* „odinis arklio apinasris“, *palükano* „procentai“, *pléiskana* (ppr. dgs. *pléiskanos*), *tráiskana* (ppr. dgs.): Tik acikėlė tai akys pilnos tráiskanų Gs., *úkana* „úkanotas oras“.

Su priesaga *-anas*, mot. g. *-ana*, yra du būdvardžiai: *álkanas*, *rúškanas* „apsniaukęs; niūrus, piktas“: Rudenį rúškanos dienos Plv. A nenutiko kas, ka toks rúškanas veidas? Vlkv. Čia priskirtinas ir prieveiksmis *dovana*: **dovanas*.

5. -ena, -mena. Priesaga *-ena* plačiai vartojama žymeti bendrosios giminės niekinamosios reikšmės nomina agentis, pvz.: *áušena* „užaušelis, puskvailis“: A pasisiųsi kur tokį áušeną? Gs. *dvēsena* „padvéselis“, *gaïšena* „kas igaišęs – užskurdęs“: Ta kumelė jau tikra gaïšena Vlkv. Jokiu valgiu tam gaïšenai nejiki Grl. Argi su tokeis gaïšenom važiuosi? Ig., *geltena* „pageltęs nuo ligos žmogus“: Bene ilgai jis gyvenc tas geltena Bgt. Kad būt merga kap reik, tai da da, o čia tokia geltena Alk., *góžena* „vépla“: Kur dabar tas góžena eina? Plv., *griüvena* „kas vos paeina, sugriuvėlis“, *kiútena* „apkieautėlis“: Matai, koks jis kiútena Šn. Ką tas kiútena, bene jis moka ką Bgt., *kúitenas* „susikuitėlis, susivélėlis“, *kvaïšena* „pakvaišelis“, *kvaïtena* „apkaitėlis, pakvaišelis“, *lùpena* „sudžiūvėlis“, *raûkena*, „susiraukėlis“, *rùkena* „kas raukšlėto ar susiraukusio veido, surukėlis“, *rùpena* „rupužė (keikiant, niekiant)“, *skuřdena* „užskurdėlis, suskurdėlis, skurdžius“, *stipena* „sustipėlis, pastipėlis“, *úítena* „visų ujamasis“, *véltena* „susivélėlis“.

Kai kurie išvardintų žodžių turi ir kitą reikšmę, pvz.: *dvēsena* „padvésusio gyvulio mësa, dvëseliena“, *gaïšena* „nugaišusio gyvulio mësa“, *kvaïtena* „kvaitulys“, *stipena* „pastipusio gyvulio mësa“.

Paminêtini dar žodžiai: *aūsenos* „ausinės“: Javus čystina, tai lieka aūsenos Grl., *muilenos* „muilinas vanduo“, *pùvenos* „puvėsiai“, *rañkena*, *sélenos* „grūdų lukštai“, *skùtena* „skusta bulvių žievė, lupyna“ Grl., *svíltenos* „svilėsiai“, *Bambena* „Dovinės aukštupis“ Dkš.

Su priesaga *-mena* yra keletas daiktavardžių, pvz.: *smulkmena* „smulkus daiktas ar dalykas“, *stañbmenna* „stambus daiktas“, *trùkmena* nj. „trùpmena“. Čia pamintina, gal būt, ir *Šeimenà* „Širvintos intakas“ Žal.

6. -sena (-šena). Su šia priesaga žinomesni téra: *eïsena* „éjimo būdas“, *kvépsena* „kas vos kvépuojantis, vos gyvas“: Neilgai jau gyvęs tas kvépsena (apie žasiuką) Plv., *baikšena* (*s* > *š*) „nusibaigėlis, nusigyvenėlis“.

7. -enė, -uomenė. Su priesaga -enė dariniams galima priskirti žodžius: *pieménė, pabaigėnė „prazūtis“* Vlkv., Alk., *priemenė || priemenià „priebutis“*.

Cia paminėtini ir sudėtinės priesagos -uomenė, dažniausiai naujesni, žodžiai, pvz.: *didúomenė „didikai, didžiūnai, ponai“, jaunúomenė, kariúomenė || karúomenė, visúomenė*.

8. -éna, -énas. Priesaga -éna placiai žinoma tik žodyje *veléna*.

-énas irgi nėra dažna priesaga. Paminėtini su ja žodžiai *pelénas* ret. „pelių vanagas“ Plv., *teténas „tetos vyras“, trakénas, -é „tokios veislės arklys ar kumelé“, varnénas „špokas“*.

9. -inas. Priesaga -inas, mot. g. -inà, vartojama kai kuriuose iš daiktavardžių padarytuose būdvardžiuose, reiškiančiuose išviršinę ypatybę, pvz.: *dúlkinas „dulkėtas“, duñblinas „dumbluotas“, krùvinas, puðvinas*.

Veiksmažodinių būdvardžių tėra: *bútinas, kùpinas, mûrinas „sumurės, susitepės“, tékinas*.

Daiktavardžių su priesaga -inas pirmiausia paminėtini reiškiantieji gyvulių patinus, pvz.: *āvinas, bitinas, kätinas, kuřkinas, měškinas, žäsinas*, be to, *gulbinas* ret. Gs., Plv. ir *Gulbinas „kairieji Šešupės (Plv.) ir Sūduonės (Ldvn.) itakai“*.

Su priesaga -inas yra daiktavardžių, turinčių įvairią reikšmę, pvz.: *ākstinas „akutas“, áuksinas „tam tikras senovėje pinigas“, kiřminas „didelė kirmėlė“, milžinas, paršinas „paršiokas“, pentinas*: Gaidys kap raitelis – su pentinais Vlkv., *slibinas „smakas“, Slibinaī k. Nm., vaikinas*.

10. -inis, -inė; -utinis, -é. Su priesaga -inis, mot. g. -inė, daugiausia yra sudaroma daiktavardinių būdvardžių¹³. Jie žymi:

a) medžiagą iš kurios ar su kuria kas padaryta bei pagaminta, pvz.: *Avižinis kisielius gerai stinksta* Gs., *bulvinė || bulbinė* koše Grl., Atrodo, kap *gintarínei* kariëleli Alvt. *Linínei* marškinei geriausia skalbiasi Nm.;

b) savybinę priklausomybę daiktui ar rūšiai, pvz.: *Antinei* kiaušinei prasti Gs. Naujas vienc *pryšakinis*, kic *ušpakalinis* ratas Plv.;

c) išviršinį daikto panašumą, pvz.: Rankos kab *geležinės „kietos“* Gs. Akys ledinės, lyg numirėlio „šaltos, negyvos“ Žal.;

d) tikslą arba paskyrimą kam nors, pvz.: Su *dobilinė* (dobilams piauti) mašiną i pievas pjauja Gs.;

e) vietą, iš kurios kas yra kilęs arba kurioje kas yra bei gyvena, pvz.: Su *kámineis žmonėm* lengviau rast rodą, kai su *miestinieis* Alk. Su ėj kolūkius i *pašešupinėi* gyvėtojei „prie Šešupės gyvenantieji“ Gs. -inis, -é vartojama ir vietoj ar šalia priesagų -ietis, -iškis: *kalvarijinis žmogus* Graž., *pilviškinis* mokýtojas Vlkv., *šilavotinė marti „nuo Šilavoto kilusi“* Pašl.;

f) tam tikrą laiką, su kuriuo kas siejama, pvz.: *aūštrinis, -é*: Užteka žvaigždė aūštrinė Klvr. *Dovaninių* (per vestuves dovanotą jaunajai) pinigų turėjo Klvr. Geriausia deda *mořčinės* vištaitės „kovo mėnesi išperėtos“ Gs.;

g) išskiriamąją daikto žymę, pvz.: Pas mus yr *akinės* ir *põninės* kazyros Gs. *Krūminei* dañtys jau kiauri Vlkv.

¹³ Jų kai kurie gali būti ir sudaiktavardėję. Plg.: Pele pele, te tau *káulinj*, duok má *geležinj* (ps.) Klvr.

Būdvardžiai su priesaga *-inis* yra sudaromi ir iš būdvardžių, pvz.: *Sako*, *baisinei aržuolai* čia augo *Ūt.* *Bežgždinė* karvė nekās, prasta Gs.

Pasitaiko ir iš skaitvardžių sudarytų su priesaga *-inis* būdvardžių, pvz.: *Šešiolikinė* (šešiolikos metų) merginė pati mikliausia Alk.

Yra ir iš būtojo laiko neveikiamųjų dalyvių padarytų su priesaga *-inis* būdvardžių, pvz.: Tokia *dréptinė* (storulė) mergina – kap maišas Gs. *Leistinei* kukulaičei (iš skystos tešlos) ma geriausia Vlkv.

Pasitaiko vienas kitas su priesaga *-inis* būdvardis, padarytas iš prieveiksmio, pvz.: *Kazdieninei* drabužei, o visur tinka Nm.

Cia paminėtini dar ir su sudėtine priesaga *-utinis*, mot. g. *-utinė*, kai kurie būdvardžiai, pvz.: *aukštutinis*, *viršutinis*, *galutinis*, *kraštutinis*, *paskutinis*, *paviršutinis*, *pirmutinis*, *vidutinis*, *žemutinis*: A tai jau galutinis žodis? Vlkv. Aš visur turu būt pirmutinė i paskutinė pirmiausia pradėt ir ilgiausia dirbt Pjv.

Su priesaga *-inis* yra ir daiktavardžių. Tai sudaiktavardėjė ar daiktavardžių funkcijas einantieji kai kurie su priesaga *-inis* būdvardžiai, todėl ir jų daryba yra ta pati, kaip ir būdvardžių: jie sudaryti iš daiktavardžių ir kai kurių kitų kalbos dalių, pvz.:

a) *garinės* „pečiaus dalis“: Nėra garinio – dūmų pilna pirkia Alk. Išitaisyk garinį – lubos jau pradeda pūti Gs., *gniauštinė* „smūgis su gniauštim“: Kirskim (derėkimės) iš dešimc gniauštinę Kt.;

b) *pākulini*s „prastas, iš pakulų audeklas“, *prielaidini*s „penimis paršas; sugulovas“, *vilkaviškinis* „Vilkaviškio gyventojas“: Vilkaviškinei su mum nedraugavo Gs.;

c) *aukštini*s „lubose skylė dūmams išeiti“, *nuošalinis*: Kat acirastu nuošalinių kokių (pašalinių žmonių), tai būt geriau Klvr., *palaidini*s „palaidas, laisvas švarkas“, *šaltini*s;

d) *mergautini*s „mergvaikis“, *suktini*s „toks šokis“;

e) *vienuolikini*s ir kt.: A vienuolikiniu atvažiavot „vienuoliktos valandos traukiniu“? KzR.

Su moteriškosios giminės priesaga *-inė* paminėtini pirmiausia daiktavardžiai, reiškiantieji daugiausia vietą arba daiktą, kur kas yra arba dedama, pvz.: *alini* „alaus, baras“: Žiūrėk, i suka į alinę Vlkv., *drūskinė*, *gimtinė*, *gimtoji vieta, tėviškė*, *kāpinės mēsinė*, *pintinė*, *statinė*, *šalinė* (kluone): Pilnas šalinės prikrovė Gs.

Nemažai yra su priesaga *-inė* daiktavardžių, turinčių kitas reikšmes, pvz.: *aūšrinė*, „aušros žvaigždė“, *bežgždinė*, „bergždžia karvė“: Kas mum iš tos bežgždinės? Žal., *giltinė*, *krūtinė*, *kūlinė*, „mašina su kuria kuliant ir kūliai daromi“, *naginė*, *rautinė*, „10 sauju“: Per dieną (linų) devyniasdešimt rautinių prirauni Grl., *sétinė*, „sėta giria“ Alk., *šiltinė*, „tokia liga“, *vėjinė*, „vėjo rodyklė; lenta stogo gale, kad vėjas šiaudų nedraskytų“, *tauukinė*, „jsnauja“, *žéntinė*, „duktė, kuriai ima žentą“: Žéntinei viskas liks Plv.

Su priesagomis *-inis*, *-inė* yra ir upių bei upelių vardų, pvz.: *Asinė* Ss., *Eglinė* Brt., Ig., *Kermušinė* Kps., *Dóvinė* Dkš., *Kastinė* nj. Alvt., *Meškinė* Vv., *Plaušinė* Vv., *Savinė* || *Sabinė* Jnk., *Vilktinis* Krb.

Kaip iš pavyzdžių matyti, būdvardžių ir ypač daiktavardžių su priesagomis *-inis*, *-inė* kirčiavimas labai įvairuoja. Vis dėlto, ši kirčiavimą bent iš dalies nulemia šakninis ir galūninis pagrindinio žodžio kirčiavimas.

11. -inys. Su priesaga *-inys* yra sudaromi daiktavardžiai. Jie gali būti padaryti iš veiksmažodžių (ar bent su jais susiję), būdvardžių ir kartais iš kitų kalbos dalių.

Veiksmažodinės šaknies su priesaga *-inys* žodžiai yra nevienodos reikšmės. Kai kurie jų, be rezultato, turi ir veiksminės reikšmės, pvz.: *atlaidinys* „atodrėkis, atlydis“: Pabó atlaidinys, i sutižo sniegas Vlkv., *palaidinys* „atlydis, polaidis“, *tinginys* „tingėjimas, tingumas“: Ima mane tinginys tokiu oru Gs.

Yra ir nomina agentis (jų mot. g. *-inė*), pvz.: *mokinys*, *tinginys*: Nereik má jos – paskutinė tinginė Gž.

Kiti veiksmažodinės darybos bei šaknies su priesaga *-inys* daiktavardžiai yra konkrečios reikšmės, pvz.: *grindinys* „kas išgrista; gristai“: Griñdiniu eik – mažiau purvyno Vlkv., *kratinys* „šieno ir šiaudų mišinys“, *mezginys* „kas mezgama“, *milinys* „girnoms sukti lazda“, *mutinys* „pasaldinto vandens su įtrupinta duona toks valgis“: Prūsų šmulkštė pratraidis, lenkų mutinys sutaisys Alvt., *pakulinys* || *pākulnis*, *pirkinys* „nupirktas daiktas“, *radinys* „rastas daiktas“, *rentinys* „šulinio ar kita suręsta sieną“, *tvenkinys* „užtvanka“.

Pastebėtina, kad tam pačiam reikalui kartais gali būti vartojama priesaga *-inis* ir *-inys*, pvz.: *pāšukinis* || *pašukinys*, „iš pašukų audeklas“: Būdavo, isiaudžiam kokio pāšukinio, i gerai Gs.

12. -yna, -ynas, -umynas, -ynė. Su priesaga *-yna* yra keletas daiktavardžių. Jų kai kurie reiškia gyvas būtybes, paprastai, menkinama prasme, kiti arba tie patys yra ir įvairios reikšmės, pvz.: *kempynà* „sudžiūvėlis, džiūsna“: Suvytės kap koks kembynà Žal., *lupynà* „1. bulvės nuolupa, 2. kas sudžiūvės (žmogus ar gyvulys), 3. niekinamasis žodis“, *lentyna*, *šeimyna*.

Atskirai paminėtini vienas kitas analoginės ar svetimos darybos žodis, pvz.: *dvēselyna* „dvēsena“, *krikštynos*, *vakarynos* „vestuvių išvakarės, mergvakaris“.

Priesaga *-ynas*, paprastai, vartojama kolektyvinės reikšmės daiktavardžiuose, iš dalies kartais reiškiančiuose ir tam tikrą vietą, pvz.: *brūklýnas* „karklynas“: Mūsų pievoje yra didelis brūklýnas Lkš., *alksnýnas* || *elksnýnas* zan., *aržuolýnas*, *eglýnas*, *medýnas* „giria, miškas“: Prie medýnų gyvena Snt., *pusnýnas* „kur daug supustyta sniego“, *skiedrýnas* „daug, krūva skiedrų“, *žvyrynas* „kur daug žvyriaus, žemė su žvyriumi“. Su *-ynas* pasitaiko ir tikrinių vardų, pvz.: *Jurkýnas* pvd. Brt., *Bar-sukýno upēlis* KzR., *Kermušýnas* upl. Šil., *Rūškýnas* upl. Jnk.

Yra vartojama sudėtinė priesaga-*umynas*, žyminti, paprastai, konkrečius daiktus, susijusius su pagrindinių žodžių ypatybe, arba sustiprintą abstrakčią ypatybę, pvz.: *gardumýnas* ppr. dgs. „gardus daiktas“, *gražumýnas* „1. gražus daiktas, 2. didelis gražumas“, *saldumýnas* „1. saldus daiktas“: Prisipirko visokių saldumýnų Vlkv. „2. didelis saldumas“: Ale i saldumýnas – gali liežuvį nuryt Gs., *tankumýnas* „tankynė“.

Būdvardžių su priesaga *-ynas*, mot. g. *-yna*, tėra *mėlynas*, *mėlynà* || *mėlyna*.

Su priesaga *-yné* yra įvairių reikšmių daiktavardžiai. Dažnai ši priesaga vartojama bendrosios giminės asmenims žymeti, paprastai, su tam tikra neigiamo reikšme, pvz.: *grasyné* „gronus žmogus“: Ale tas zvoguoja i zvoguoja kai grasynè Būbl., *lojyné* „kuris negražiai šneka – loja“, *pliauskyné* „kuris pliauškia, tauzia“: Tokiam pliauškynéi, rodos, duotum per zapsas, kat apsijukotū Gs., *purškyné* „kuris greit supyksta – susipurškia“, *staugyné* „staugalius“, *tarškyné* „tarškalius“: Tos bobos visos tokios tarškynės Šn.

Kai kurie išvardintos rūšies žodžiai reiškia ir nomina actionis, pvz.: *grūdėnė* || *grumdėnė* „grūdimasis“: Žmonių dauk, baisi grūdėnė Gs., *lojėnė* „nepadori kalba“, *pliauškynė* „negaži kalba, pliauškalas“, *piūvynė* „peštynės, barniai“: Rodos, brolei, o nepasibaigia terp jų pjūvynės Plv.

Žodžiai su priesaga -ynė dažnai reiškia įrankius, pvz.: *birbėnė* „tam tikra dūda“: Mesk tu tą birbėnę – ausys pasilsės Gs., *laidynė* „laidyklė“, *padarynė* „padargas“, *stovynė* „tam tikras prietaisas vaikui stovėti“, *tarškynė* „toks tarškalas – barškalas“.

Priesaga -ynė plačiai vartojama ir tam tikrai vietai žymėti, pvz.: *dilgėlynė*, *dilgėlynas*, *durpynė* „durpynas“, *klampynė* „klampi vieta“, *kupstyňė* „vieta kur daug kupstų, kupstynas“: Po karo čia tik vienos kupstyňės Kbr., *lindynė* „vieta lindėti; menka trobelė“, *molynė* „vieta (žemė), kur daug yra molio, molinga vieta“.

Priesaga -ynė ypač plačiai yra vartojama nusakyti vietai, kurioje kas gyveno ar tebegyvena. Čia, paprastai, ji pridedama prie pavardžių ar vardų, pvz.: *Dubickynė* „Dubicko gyventa vieta, buvusis Dubicko gyvenimas (ūkis)“, *Glytynė* „Glyto gyventa vieta“, *Jakubauckynė*, *Žilinckynė*, *Antanynė*, *Jonynė*, *Justinynė*. Paminėtinas upelio vardas *Kliokynė* KzR.

Dar pasitaiko ir kitokios reikšmės su priesaga -ynė žodžiu, pvz.: *gegužynė* nj. „gegužinė“, *lupynė* Grl. || *lupynà, mélýnė* „1. mélyna uoga“: Mélýnės a girtuoklės – má vistiek Gs. „2. sumušta ir mélyna kūno vieta“, *riešutynė*: Jis inlipo in riešutynę – medj, kur riešutai auga Ut., *rūškynė* Gs., Klvr. || *rūkštynė* Gs.

13. -onas, -ona. Su priesaga -onas yra keletas įvairios kilmės bei darybos nomina agentis, pvz.: *šiaušiōnas* || *šiaušiōnas* „pasišaušėlis“: Pasipūtės kap koks šiaušiōnas Gs., *nevidōnas* (sv.) „piktadarys, nenaudėlis“, *galgōnas* (sv.) „laidokas“.

Konkrečios reikšmės daiktavardžių (paprastai, padarytų iš daiktavardžių, veiksmazodžių) taip pat téra nedaug, pvz.: *dirvónas* „appleista [dirva“: Sužélę dirvónai dá no karo stovi Nm., *márškonas* „marškonis audeklas“, *vilnonas*, *vilnonis audeklas“: Visokių audimų tur – márškonų ir vilnonų Gs., *žiūrōnas* „prietaisas žiūréti“, *lavōnas* „humirusio kūnas“.*

Su -onas pasitaiko ir pavardžiu, pvz.: *Āšmonas*, *Ármonas* Vlkv., *Čiaučiōnas* Gs.

Būdvardžių téra du: *geltónas*, *raudónas*, mot. g. *geltóna*, *raudóna* || *geltonà, raudonà*.

Su priesaga -ona pasitaiko vietovardžiu, pvz.: *Lieponà* || *Liepuonà* ret. „kairysis Senosios Širvintos intakas“ Kbr., *Jevonà* ret. || *Jevónis* džn. „kairysis Zanilos intakas“ Pjv.

14. -onis, -onė; -onius, -ė. Su priesaga] -onis, mot. g. -onė, yra keletas įvairios kilmės daiktavardžių, pvz.: *krikščionis* || *krikščionis*, *ligónis*, *miesčionis* || *miesčionis*, *pagonis*, *velionis* nj. Čia yra sumišė i ir ja kamienai (*i*-kamieniai žodžiai, paprastai, turi kirtį galūnėje). Pasitaiko, daugiausia padzūkio kapsų šnektoje, su -onis ir pavardžiu, pvz.: *Baniónis*, *Masiónis*.

Būdvardžių su priesaga -onis, mot. g. -onė, téra: *marškōnis* „lininis“, *vilnōnis* „iš vilnų“: Vilnōnis drabužis šilčiau Vlkv. Čia paminėtinas ir sudaiktavardéjės būdvardis *gražiōnis*, -ė „gražuolis“: Vaikinas tikras gražiōnis Vlkv. Tokia gražiōnė buvo, o ne koki gavo Gs.

Daiktavardžių su priesaga *-onė* (abstrakčios ir kartais konkrečios reikšmės ir įvairos darybos bei kilmės) paminėtini: *abejōnė*, „abejojimas“, *malónė*, *šaryvōnės*: Vieną dalukę dėjo an durų, kitą užmetė an nabašnyko, o trečią užmetė an šarvōnės Plut., *vakarōnės*: Prieš veseilią būna vakarōnės Ut. Iš vakaro (prieš vestuvės) būna vakarōnės Ig., *viliōnė*, „viliojimas(is)“: Usima su visokiom viliōnėm – ka tik pinigą iš kitų ištaktaut Vlkv.

Su priesaga *-onius*, *-ė* tegirdėtas būdvardis *geltōnias*, *-ė*: Tas geltōnias jurginas gražei auga Vlkv.

15. *-ūnas*, *-ūnė*; *-ūna*. Su priesaga *-ūnas*, mot. g. *-ūnė*, daugiausia yra vartojami veiksmažodiniai nomina agentis, pvz.: *gérūnas*, „mégstantis daug gerti, girtuoklis“: Tokia gérūnų giminė, tai nieko i neturi Gs., *lepiūnas*, „išlepelis“, *rijūnas*, „rijikas“, *pagyrūnas*, „pagyras“, *pataikūnas*, „pataikautojas“, *pavydūnas*, „pavyduolis“: Nereik būt tokiam pavydūnui Žal., *péréjūnas* || *peréjūnas*, *ristūnas*, „žirgelis“ (d.) Plv., *žinūnas*, „žinovas“. Iš jų išsiskiria *malūnas* nj.

Iš būdvardžių ar skaitvardžių padarytų su priesaga *-ūnas*, mot. g. *-ūnė*, paminėtini plačiau pažįstami daiktavardžiai: *dykūnas*: Nieks nenor laikyt tų dykūnų Plv., *drasūnas*, *pirmūnas* nj. Iš šių priegaide išsiskiria *didžiūnas*, „didikas“. Daiktavardinis darinys yra *galiūnas*: Išveikė didžiausius galiūnus Gs. Čia dar paminėtini du bendriniai žodžiai: *karaliūnas* (ps.), *perkūnas*.

Priesaga *-ūnas* plačiai pažįstama tikriniuose varduose (pavardėse ir iš pavardžių kilusiuose vietovardžiuose), pvz.: *Dapkūnas*, *Gailiūnas* Grš., *Milciūnas*, *Miliūnas*, *Tamošiūnas*, *Balčiūnai* k. Vlkv., *Rėčiūnai* k. Kbr. Jie, kaip matyti, yra kirčiuojami tvirtaprade priegaide, nors pasitaiko kirčiuojamų ir tvirtagališkai, pvz., *Bradūnas* pvd. Alvt.

Su priesaga *-ūnė* daiktavardžių paminėtini du žodžiai su tvirtaprade priegaide: *alkūnė*, *viršūnė*, bet *galūnė*.

Su priesaga *-ūna* girdėtas *zvogūnà* scom. „plepys, zvoga“: Nusibosta má tas zvogūnà Gs.

16. *-ainas*, *-a*, *-ainis*, *-ainė*. Su priesaga *-ainas* težinomas tik būdvardis *apvalaīnas*, *-à*, „apvalus“: *Apvalaīnas*, kap žirnis Vlkv.

Šalia *apvalaīnas* kartais pasakoma ir *apvalaīnis*, *-ė*.

Su priesaga *-ainis* yra tarmėje naujai atsiradusių daiktavardžių, pvz.: *saldaīnis* || *saldaīnė*, *sausaīnis*.

Su *-ainė* paminėtini: *ašakaīnė*: Per karą gerai bo ir *ašakaīnė* duona su ašakomis Grš., *molaīnė*, „molynė“: Aplink mus daugiau molaīnė Alvt., *pakaraīnė*: Ta jų mergaitė tikra pakaraīnė pajodžarga, visur karstosi Grl., *plepataīnė*, „plepys“ Alk., *šilaīnė*, „prie smėlio žemė (kur būta šilo)“, *Ragaiānė* mst., *telekaīnė*, „suaušusi sriuba“: Šiandien tai jau visai iš kukulių telekaīnė pasidare Būbl., *žabažaīnė*: Tur būt, negerai duoną nukepėt – tokia žabažaīnė (trupa, negardi) Gs. Kaip iš pavyzdžių matyti, šie su priesaga *-ainė* daiktavardžiai yra sudaiktavardėjusi moteriškoji būdvardžių giminė.

17. *-iena*, *-ienas*. Su priesaga *-iena* daugiausia yra daiktavardžių gyvulių mésai vadinti, pvz.: *antienà*, *avienà*, *jáutienà*, *paršienà*, *žqsienà*. Čia priskirtina ir: *gyvulienà*: Aš tos gyvulienős nė po akių nekenčiu Ss., *zmogienà*: Kas čia žmogienà smyrda? Vv.

Taip pat nemažai priesaga *-iena* yra vartojama javų augtajai vietai žymėti, pvz.: *avižienà, dobiliénà, kvietienà, rugienà*.

Dar yra su *-iena* ir įvairios reikšmės žodžių, pvz.: *méniesienà, naujienà, pirmienà*, „*pirmas kartas*“, *šviežienà* „*visa, kas šviežia; šviežia mësa*“: Jam bile tik *šviežienà Gs., žardienà* „*buvusio žardžio vieta*“.

Visi čia duotieji pavyzdžiai, nors ir rečiau, kirčiuojami ir priesagoje (*avižienà, méniesienà*).

Su priesaga *-ienas* téra šie daiktavardžiai: *balžienas, blakstienas, kamienas* „*lie-muo (medžio)*“.

18. *-enis, -ienè*. Priesaga *-enis*, mot. g. *-ienè*, téra vieninteliame retame žodyje (būdvardyje) *draiskaliénis* „*sudriskęs, suplyšęs*“: Draiskalienei marškinėi Vlkv. Apsiavus tokiom draiskaliénem puspančekém Gs.

Daiktavardžiuose priesaga *-iené* yra gana glačiai vartojama. Kirčiuojama ji su tvirtaprade ir su tvirtagale priegaide. Tvirtagalės priegaidės priesaga *-iené* daugiausia reiškia kai kuriuos valgus bei patiekalus, pvz.: *bulviénè* „*bulvių sriuba*“, *gruč-kiénè* „*gručkų sriuba*“: Gručkiénè vienam kvepia, kitam smirda Plv. Gručkenės privirė, o niekas jos nenor Gs., *kruštiénè* „*grūstę miežių kruopos ar iš jų sriuba*“, *lapiénè* „*lapų sriuba*“, *obuoliénè* „*obuolių košę*“, *paūtienè* Gs. || *pautiénè*: Seniau sakydavo „*pautiénè*“, o dabar jau „*kiaušiniénè*“ KzR., *ausiénè* „*ausų bulvių toks valgis*“, *tarkiénè* „*tarkuotų bulvių košę*“, *žirniénè* „*žirnių sriuba*“.

Be to, yra vienas kitas su niekinamos reikšmės atspalviu tokiu žodžiu, kaip: *gai-želiénè* || *gaižaliénè* Alk. „*rūgštus valgis, gaižalas*“: Jų duona vis tokia gaižaliénè neišrūgus, neiškepus Brt. Tokia gaižaliénè tas jos viralas Brt., *grūdiénè* „*grūdimasis, spūstis*“: Manai, ka per tokią grūdiénę gali ką pamatyti Žvr. || *grūdeliénè*: Negali prieit – baisi grūdeliénè Kt., *gurguliénè* „*prasta sriuba*“: Ka gurguliénés neprigurguliuoja, tai kap nevalges tas senis Gs., *kamšaliénè* „*kamštis, spūstis*“: Tę tokia kamšaliénè, ka né eit nesinori Alk., *maišatiénè* „*maišatis*“, *makaliénè* „*jovalyné*“ Gs., *pairiénè* „*netvarka*“ Brt., *vakariénè*.

Su tvirtaprade priegaide priesaga *-ienè* vartojama kai kuriuose žodžiuose moterims bei žmonoms ir gyvulių patelėms vadinti, pvz.: *dédienè, karalienè, vilkienè* (ps.), *Antaniénè* „*Antano žmona*“, *Jonienè, Petrienè, Bylienè, Kaminkienè*. Iš pirmosios kirčiuotės vyro pavardžių sudarytos moterų pavardės kirčiuojamos ne priesagoje, pvz.: *Dapkūnienè, Linkūnienè, Petrāitienè*.

Pridėjus priesagą *-iené* prie u kamieno dviskiemenių žodžių, dažniausiai susidaro priesaga *-uvienè*; bendrinuose žodžiuose, pvz.: dėdžius: *dėdžiuvienè, kailius* : *ka-i-liuvienè*, puōdžius : *puōdžiuvienè*, tūpkus : *tūpkuvienè* „*kuri tupinėja, tūpčioja*“; pavardėse, pvz.: Balānius : *Balāniuvienè* || *Balanienè*, Būtkus : *Būtkuvienè*, Čeřnus : *Čeřniuvienè* Út., Señkus : *Señkuvienè*, Šalčius : *Šalčiuvienè* Grl., Šniěčkus : *Šniěč-kuvienè* Būbl., Šaūkščius : *Šaūkščiuvienè* Út., bet Katilius : *Katilienè* Gs.

KpIIr (N. Úta, Pašlavantis ir kt.) seni žmonės ir moterų pavardėse vietoje lk *-uvienè, -ienè* pasako su *-é*, pvz.: *Mikušaücké, Paplaücké*.

19. Įvairios su priebalsiu *-n-* priesagos. Be jau aprašytųjų, pasitaiko po vieną kitą žodį dar ir kitų su priebalsiu *-n-* priesagų, pvz.:

a) *-enys*. Tai kai kurių daugiskaitinių daiktavardžių priesaga, pvz.: *kēpenys, krēkenys* „*tik ką apsiveršiavusios karvės riebus tirštas pienas*“, *smēgenys*.

b) -uonys, -uonia. Priesaga -uonys yra bene tik dviejuose žodžiuose vietoje rečiau vartoamos -uonis : *gyvuonys* (gývuonio) || *gývuonis*, *geluonys* (gélouonio).

Su priesaga -uonia || uoné paminėtina ir upé *Sūduonià* || *Sūduõne* Ldvn.

c) -enija : nešenija „mada, nešené“: Nešenijos greit mainosi Gs.

d) -ekšnis : ožekšnis bot. „*Evonymus*“: Ožekšnei, tur būt, dirvose auga Vlkv.

e) -ukšnis : šermukšnis: Ka šermukšniu (uogų) yr, tai kitais metais kviečių bus

Plv.

f) -urna : pikčiúrna „kas labai piktas, susiraukėlis“: Nekibik to pikčiúrnos Gs.

g) -tena : ríetenos „riejimasis, barniai“, svíltenos „svilésiai“: Sviltenom iš tolo aci-duoda Gs.

h) -enčena : skrebeñčena „apskretėlis, apsileidėlis“: Ot kokia ta šeiminkė skre-beñčena Br.

X. Priesagos su -p-

-opas, -a. Tai būdvardinė priesaga. Su ja yra tik keletas pavyzdžių, kiti, nors ir nėra tarmei svetimi, bet labai retai pavartoja. Pavyzdžiui, žinomesni téra: *dešimteriópas*, -a „dešimti kartų toks“: Giriasi gavę dešimteriopą derliu Vlkv., *dvejópas*, -a „dvejoks“: Davę dvejopų valgių Gs. Be to, plg. prieveiksmius: *Dvejópai* moka rašyt – stāčei ir gulšeči Gs. *Dešimteriópai* i *šimteriópai* atlygino Žal.

XI. Priesagos su -r-

1. -ra, -(s)ras. Su priesaga -ra yra vienas kitas įvairios reikšmės daiktavardis, pvz.: *kaitrà* „karštis“, *kímbra* „sudžiūvėlis, sunykėlis“: Ta kumelė per žiemą tikra kimbra pasidarė Būbl., *skiedrà*.

Būdvardinė priesaga -ras, mot. g. -ra, yra benykstanti – pareinanti į -rus priesagą (žr. toliau). Žinomesni téra šie būdvardžiai: *gùdras*, *mišras*, *tíkras*, *žýdras*. Taip pat yra vienas kitas dar ir kitų kalbos dalių su priesaga -ras pavyzdys, pvz.: *nasraî*: Kat i nasraî – kap kokio žiövanasrio! „labai garsiai rékauja“ Gs.

Su priesaga -sras, mot. g. -sra, būdvardžių žinomas tik *tīmsras*: Timsrà kumelė „tamsiai ruda bei raudona“ Gs. Taip pat ir daiktavardžių su -sras téra tik *gaîsras*.

2. -rus, -i. -rus, mot. g. -ri, yra, palyginti, gana gyva būdvardžių priesaga, nustelbianti priesagą -ras, pvz.: *airùs*, *aštrùs*, *édrùs*, *gudrùs*, *judrùs* (be to, plg. *Jûdré* upl. KzR), *kairùs*: Beržinės tai kačtrios malkos Plv., *kantrùs*, *sukrùs* „gerai susuktas“: Sūkrūs siūlai geriau laiko Gs.

3. -ara, -aras. Su priesaga -ara paminėtini, pvz.: *vâsara*, *žaižara* || *žaižaras* Vlkv. || *žiežera* Gž. „kas staigaus, pikto būdo, pikčiurna“: Neliesk to žaižaros Gs.

Priesaga -aras taip pat nėra gausi. Paminėtini tik: *stâgaras* „kotas, stiebas“: Dobili galvutės nuéstos, tik stagaraï likę Gs., *stâbaras* „stiebas, stagaras“: Ko stovi kap stâbaras sustingęs, nepasijudini Gs., *vâkaras*, *žâgaras* Gs., Vlkv. || *žâbaras* Gs., Nm. „stambus žabas“.

Apie Naująją Utą iš senų žmonių teko nugirsti *añtaras*, *kataràs*, kuriuose priesaga, gal būt, yra -taras.

4. -eris, -erys. Su priesaga -eris yra vienas kitas įvairios reikšmės ir darybos jv kamieno žodis, pvz.: *plèperis* „1. plepys, plepus žmogus“: Baisi plèperis ta boba Gs. „2. toks tarškantis vežimas“: Sarmata važiuot su tokiu plèperiui Alk.

Su -*er*ys težinomi: *ašerjys* KpII || *ešerjys* zan., *šemerjys*: Kartus kap šemerjys Vlkv..

5. -orius. Su priesaga -*orius* pasitaiko vienas kitas hibridas ar svetimos kilmės nomina agentis, pvz.: *dainōrius* „dainininkas“, *drūtōrius* „stipruolis“: Drūtōrius vyras buo Būbl., *dūdōrius*, *giedōrius*. Mot. g. kartais irgi pasakoma: Acirado, mat, giedōriuvienė Gs.

6. -uras. Su šia priesaga yra keletas daiktavardžių, pvz.: *puñpuras* „žiedo užuomazga“: Isiskleidė ka puñpuras Vlkv., *skūduras* „skurlis“, *stūburas* „nugarkaulis“: Negaliu aciūtest per stūburą Žal.

7. -urė, -erė. Su priesaga -*urė*, -*erė* paminėtini, pavyzdžiui, šie daiktavardžiai: *kepūrė*, *kosurė* Gs., Plv. || *koserė* Vlkv. || *goserė* Lbv. „gerklė (ppr. niek.)“, *skiauturė* || *skiauterė* ret.: Raudonas kab gaidžio skiauturė Gs.

8. -urys. Su šia priesaga yra įvairios reikšmės daiktavardžių, pvz.: *dūburys* „nedidelis gilus ežeras“, *gomurys*, *snūdurys* „snaudimas, snuda“: Šiltam kambary grėčiau snūdurys ima Plv., *stimburys* „uodegos dalis be plaukų“, *sūkurys* „verpetas“, *ungurys*, *vyturys*: Ankščiausia vyturėi parlekia Vlkv.

9. Įvairios su priebalsiu -*r*- priesagos. Yra dar ir kitų priesagų su priebalsiu -*r*-, pvz.:

a) -ris, -rys: *guñgris* „sulinkusi šaka, pritaikyta valties rēmams“: Nedidelė valtis, tai tik su trim guñgreis Vlkv., *stuobris* || *stuobrÿs* „nulūžusio medžio kamienas“: Ko stovi kap stuobrÿs? Gs., *Vÿgris* ež. Klrv.

b) -era: *klèderā* „1. išklerės padargas, 2. suklypęs žmogus“: Ką norėt iš tokio klèderos Gs.

c) -uris: *mentūris* „tam tikras įrankis koše maišyti“, *smagūris* || *smagūrius* „smaližius“: Duotum šaukštū į kaktą tam smagūriui, tegu nelenda Žal.

XII. Priesagos su -s-

1. -sas, -sa. Priesagos -*sas* daiktavardžių paminėtini, pvz.: *bałsas*, *raupsai*: Raupsai būdavo sunki liga Vlkv.

Priesaga -*sas*, mot. g. -*sa*, pasitaiko viename kitame būdvardoje, pvz.: *skeřsas*, *līesas* nj.

Be to, su priesaga -*sa* pasakomi bendrosios giminės nomina agentis, pvz.: *knēpsa* „kas nevalgus (pvz., vaikas)“: Duotum, rodos, per nagus tam knēpsai (kad nevalgo, o tik knibinėja) Gs., *murksà* „kas paniurės ir nekalbus“, *vépsà* ret. „žioplys, išvėpēlis“.

2. -sus, -si. Priesaga -*sus*, mot. g. -*si*, pasitaiko būdvardžiuose, pvz.: *skalsùs*: Rodos, nemažai gaunam, o visai neskalsūs tie pinigai Vlkv., *tamsùs*: Jie visi tamsaūs veido Gs.

3. -ēsa, -ēsai, -ēsis. Su priesaga -*ēsa* paminėtinas *plevēsa* „valkata, nerimtas žmogus“: Sakiau, ka nesusidék su tuo plevēsa Nm.

Su -*ēsai* pasakoma *pelēsai* Vlkv., *svilēsai* „prisvilimas, sviltenos“ Gs. (dažniau: *pelēsei*, *svilēsei*).

Su priesaga -*ēsis* žinomi: *gardēsis* „gardus daiktas, gardus valgis“: Žiūri, ka tik kokį gardēsi nučiupt Gs., *griuvēsis*, *pelēsis*, *puvēsis*. Šių žodžių dažniau vartojama daugiskaita. Plg. dar: *Pelēseis* a *puvēseis* aciduoda – vis tas pac Vlkv.

4. -esys, -esis. Su priesaga -esys paminėtini žodžiai: a) abstraktai: *bildesys* „bildėjimas“, *elgesys*, *ilgesys*; b) konkrečių daiktų vardai: *debesys*, *triobesys* „troba, pastatas“, bet *ėdesis* „ėdalas“: Kas čia per valgis – kiaulių ėdesis Plv.

XIII. Priesagos su -š-

1. -šė. Su priesaga -šė pasitaiko vienas antras moteriškosios giminės tam tikros niekinamosios reikšmės žodis, pvz.: *bōbšė* „senelė, boba“, *meřkšė* „prasta mergaitė ar mergina“: Ale ir iždykė tos meřkšės Nm., *nabākšė* (: sl. nabāgas) „vargšė“: Ką darys nabākšė – tur ait Vinkš.

2. -išius. Tai gana gyva bei dari ir aprašomosioms tarmėms, ypač kapsams, charakteringa priesaga. Ji pažymi asmenis, turinčius tam tikros neigiamos ypatybės, pvz.: *godīšius* „kas godus“: Negali prisotij tokį godīšių Gs., *mergišius* „mergininkas“, *kiaulišius* „nemandagus, apsileidęs, kiauliškas žmogus“, *kvailišius* „apykvailis, puskvailis“, *nuogišius* „nuogalas“: Kap jiems i našalta tiems nuogišiam? Plv., *vagišius* „vagilius“. Plg. dar pavardes *Juodišius* Brt., *Martišius* Pjv.

3. Ivaarios su priebalsiu -š- priesagos. Pasitaiko dar, nors retai, ir kitų su priebalsiu -š- priesagų, pvz.:

- a) -šas: *dripšas* „sudribėlis“, *niēkšas*.
- b) -šius: *dripšius*: Eina kap koks dripšius Gs.
- c) -aša: *Lašaša* „dešinysis Jiesios intakas“ Šil.

Čia reikėtų priskirti ir neaiškios kilmės žodžiai *kuñdušas* „ryšulys“: Visi isikraustėme iš mašinos su savo visais kuñdušais Grš.

XIV. Priesagos su -t-

1. -(s)tas, -(s)ta. Su priesaga -tas, mot. g. -ta, pirmiausia minėtini kelintiniai skaitvardžiai, pvz.: *peňktas*, *šeštas*, *deviňtas*: Jis giminė kab deviňtas va nduo no kisieliaus Vlkv.

Ši priesaga plačiai vartojama neveikiamiesiems būtojo laiko dalyviams sudaryti, pvz.: *gáutas*, *mùštas*, *pàliktas*, *pàlieptas*, *pàkištas*. Plg.: Seniau sakydavo, kad už vieną mūštą dešimc duoda nemuštų Br.

Su priesaga -tas yra ir būdvardžių, pvz.: *báltas*, *lémtas* „neblogas“: Už nelėmти tie laikai Gs., *rímtas*, *rísticas* „žirgas“ (d.), *šáltas*. Daugelis šios rūšies darinių yra subūdvardėjė būtojo laiko neveikiamieji dalyviai.

Su priesaga -tas yra įvairios reikšmės ir kilmės daiktavardžių, pvz.: *grąštas*, *kál-tas*, *kraňtas*, *liëptas*, *plúoštas*: Gavau plúoštą (daug) pinigų Žal., *rúoštas* : Savo rúoštū mes ir paragisim Gs., *sietas*, *šlaňtas*.

Priesaga -ta vartojama moteriškosios giminės daiktavardžiams sudaryti, pvz.: *geltà* „geltligė“: A ne geltà serga, ka toks ižgeltės? Vlkv., *júosta*, *laktà* „1. prie avilio ar paukščių inkilo skylutės lentelė išlékti ir parlékus nutūpti, 2. kartys, kur vištros užleka tupeti“, *naštà*, *plutà*, *srútà* (ppr. dgs. *srútos*), *Aistà* „dešinysis Širvintos intakas“ Brt., *Pentà* „dešinysis Novos intakas“ Grš.

Su priesaga -stas yra keliolika daiktavardžių, pvz.: *kraūstas* (ppr. dgs. *kraūstai*) „smulkus kilnojamas-kraustomas daiktas“: Pilni kampai visokių kraūstų Gs., *kùp-stas*, *pagrěpstai* „pagrèbstai, sugrébtieji nusitaršę javai laukuose“: Javus suvežém, tik pagrěpstai liko Alk.

Po k priesaga *-stas*, mot. g. *-sta>-ſtas*, *-ſta*, pvz.: *lūkſtas* : Leda plonytis – kap kiaušinio lūkſtas Žal., *mínkſtas*, *-à*.

2. -(š)té. Su priesaga *-tē* pasitaiko keletas daiktavardžių, pvz.: *gniūštē* „sugniaužti pirštai; suspaustas saujoje gabalas“: Gniūštē jau kap vyro Vlkv. Pataikė su gniūštē sniego tiesiok į kaktą Gs. Sudžiūvus kab gniūštē Gs., *grīštē* „specialiai susuktas ir surištas linų pluoštas“, *kiřptē* „mergina su nukirptais plaukais“: Oi kokia špētnā má ta kiřptē Alk., *pasōstē* „vežimo sēdynē“, *prijuōstē*.

Su priesaga *-štē* tēra žodžiai: *bōpštē* || *bōpšē* „boba (menk.), bobelka“, *rēkštē* „rek-stē, rekštē“ Klvr., *Laikštē* „dešinysis Šešupės intakas“ Kps.

3. -(s)tis. Priesaga *-tis* vartojama daugiausia moteriškos giminės (vns. kilm. *-ies*) abstraktams sudaryti, pvz.: *gaištis* „gaišatis, gaišimas“, *grauštis* „graužimasis, širdgėla“: Kai užeina grauštis, tai neturiu kur dėtis Bgt., *grūstis* „grūdimasis“, *itartis* „ištarimas“: An jò krito itartis Gs., *kliūtis* „kliuvimas, kliuvinys“, *klotis* „pasiseki-mas“: Palinkėjo geros klotišs Vlkv., *mirtis*, *papjūtis* „vargas“, *pasprtis* „parama, pagalba“, *pažintis*, *pragaištis* „rūpestis, pražuvimas“: Tik pragaištis su tom vištom Žal.

Su priesaga *-tis* yra ir konkrečios reikšmės moteriškos giminės daiktavardžių, pvz.: *gniáuštis* || *gniūštis*: Suspaudė su gniáuštim (gniūštim), kap su replém Plv. Toki trumpučei – tik per gniauštutę Gs., *kártis*, *kléitis*, *nýtis* (ppr. dgs. nýtys), *padéritis* „padéjimas“: Tū daiktų dauk, o nér geros padétišs Gs., *péntis*, *skiltis*, *svírtis*, *žiótis* „1. nasrai, 2. staklėse audimo dalis“.

Su priesaga *-tis* vyriškos giminės (vns. kilm. *-čio*) daiktavardžių paminėtini: *dañktis*, *kañktis*, *keñtis* „kojos pėdos viršaus aukštoji vieta“, *lañktis* „prietaisas siū-lams lenkti“, *raikštis* (<*raištis*), *rañktis* „su kuo pasiremia“, *sámtis*.

Su priesaga *-stis* (-*tis*) tēra keletas moteriškos giminės (vns. kilm. *-ies*) daiktavardžių, pvz.: *nuotarstis* || *núotarstis* Plv. „ištarimas, apkalbėjimas“, *rükštis*, *sprūstis* „grūdimasis, spaudimas“: Tū žmonių dauk – baisi sprūstis AžB.

Šios rūšies darinių kartais pasitaiko ir vyriškosios giminės (vns. kilm. *-čio*), pvz., *sleñkstis*.

4. -(š)tus. Priesaga *-tus* tēra tik viename kitame daiktavardyste ar būdvardyje, pvz.: *lytus* || *lietus* Brt., *glitùs*, *-i* „lipnus, slidus“: Tie grybai tokie glitūs Plv.

Su pridėtiniu prieš *-tus* priebalsiu š, kuris po k, g, p yra kiles iš s, t. y. su priesaga *-stus* (<-*stus*), paminėtini: *baikštus* „bailus“, *baukštus* „bailus, baugus“, *darpštus* „darbus“, *grakštus* „lankstus“, *kruopštus*, *rükštus*, *šmaikštus*: Šmaikštus ka bota-gas Gs.

5. -ata. Su priesaga *-ata* kiek daugiau yra bendrosios giminės nomina agentis, paprastai, niekinamosios reikšmės, pvz.: *pliañškata* „plepys, niektauza“, *rızata* „kas rizena, juokiasi, rizontojas“: Nustok tu, rızata! Žal., *šipata* „kas vis šaiposi“, *zibata* „kas vis krykščia ir zibatauja“: Jam patinka tokie zibatos Gs.

Be to, su priesaga *-ata* yra įvairios kilmės bei darybos konkrečios ir abstrakčios reikšmės vienas kitas moteriškosios giminės daiktavardis, pvz.: *ādata*, *pliùkata* „purvynė“: Negali ižbrist – baisi pliùkata Alvt., *sveikatà*, *sarmatà*.

6. -atis. Su priesaga *-atis* (vns. kilm. *-ies*) pasitaiko veiksmažodinių moteriškosios giminės daiktavardžių, pvz.: *gaišatis* „gaišimas“, *maišatis* „sumišimas, sąmyšis, maišymasis“: Užė karai, maišatlis, i tep likau Vlkv.

Atskirai paminėtinės *pilnatis*, -ies (-čio) || *pilnatys* „pilnoji mėnulio fazė“: Jau pàc pilnatys Gs.

7. -eta, -etas. Su priesaga -eta pirmiausia paminėtini konkrečios reikšmës daiktavardžiai, pvz.: *kùpeta* „nedidelis šieno kùgis“: Boba kap kùpeta ‘stora’ Gs., *skèpeta* „skara, skarelë“, *šérpetas* „atplaišelė, odos atsiplūšojimas“: No to vëjo rankos vienų šérpetų Nm.

Priesaga -eta yra ir kuopiniuose skaitvardžiuose *dvëjeta*, *trëjeta*, *këtverta*, *peñketa*... ir *këleta*, kurių vyriškoji giminë yra: *dvëjetas*, *këtvertas*, *trëjetas*, *peñketas*..., *këletas*.

8. -etas, -a. Priesaga -etas, mot. g. -éta, vartojama bûdvardžiams sudaryti. Daugiausia su šia priesaga sudaromi bûdvardžiai iš é kamieno daiktavardžių ir reiškia pagrindinio žodžio ypatybių turéjimą, pvz.: *duobëtas* „su duobémis“: Duobëtas kelias – kap tu ir išvažiuosi? Gž., *košetas* puodas Grš., *kremzléta* || *kremzliuota* mësa Gs., *püslëti* delnai Gs., *rakšlëtas* veidas, *sáulëta* diena, *skrybélëtos* || *skrybëliuotos* mergos Nm., *žolëti* „su žolëmis“: Šiomet labai žolëti linai – nebus ko raut Plv.

Pasitaiko vienas kitas su priesaga -etas bûdvardis, padarytas ir iš kitų kamienų daiktavardžių, pvz.: *debesëtas* || dažn. *debesuotas* || *debesiuotas* dangus Vlkv., *káulëta* mësa Grš., *molëta* „molinga“ žemë, *vasarëta* „šilta, graži“ diena Gs.

9. -otas, -ota. Su priesaga -otas, mot. g. -ota, daugiausia sudaromi bûdvardžiai iš o kamieno daiktavardžių, pvz.: *barzdótas* „su didele barzda“: Dabar vël į madą atë barzdóti vyrai Gs., *galvótas* „geros galvos“ žmogùs Gs., *gýslotos* || *gýsluotos* (ret.) rankos Gs., *kuprótas* vaikas, *miglóta* diena, *putótas*: Smažkei važiavom, tai net putótas „labai sušilës“ arklys Vlkv., *rasótas* langas, *úkanota* diena.

Sudaromi su priesaga -otas ir iš kitų kamienų daiktavardžių, pvz.: *dievótas* „pamaldus, dievobaimingas“, *pilvótas* „su dideliu pilvu“: Kai pagirdai, tai pilvótas veršiuks Žal.

Atskirai paminėtinės *áugalotas* „didelis, greit užaugës“: Augalotas tas jų vaiks Nm. Be to, čia priskirtinas ir *Laukšciótas* „Jiesios intakas“ Šil.

Priesaga -ota pasitaiko pavardëse, pvz.: *Aùšrota*, *Bùlotas*.

Su svetimos kilmës priesaga -avotas, mot. g. -avota, pasitaiko vienas kitas skoliniu ar hibridu, pvz.: *durnavótas* „puskvailis, apykvailis“, *kiaul(i)avótas* „kiauliškas“: Na, ir kiaul(i)avótas tu! Gs. Pastarajame pavyzdje gali bûti ir lietuviškos darybos sudétinė priesaga. Plg. priesagą -ava.

Panašios kilmës bei darybos yra ir vietovardis *Šilavótas* Prn., KzR.

10. -oté. Su priesaga -oté paminėtini daiktavardžiai: *mazgôté* „skuduras sumazgotiems indams šluostyt“: Ta jų merga tai jau paskutiné mazgôté (labai paileidusi) Gs., *mergiôté* ret. „vidutinio amžiaus mergina“, *nešiôté* „vaikų auklë – nešiotoja“: Aš pas juos už nešiôtę buvau Vlkv. Veiksmažodiniuose dariniuose čia gal bûtu tiksliau laikyti priesaga -té.

11. -uotas, -a. Su priesaga -uotas, mot. g. -uota, pirmiausia sudaromi bûdvardžiai iš a kamieno daiktavardžių, pvz.: *kalnúotas*: Apë Vištytì kalnúoti laukai Vlkv., *langúotas* audimas, *méšlúotas* kojos, *miltuotas* maišas, *sviestúotas* peilis.

Sudaromi su priesaga -uotas būdvardžiai ir iš kitų kamienų daiktavardžių, pvz.: *debesiūotas* Grš. || *debesiūotas* dangus, *dederviniūotas* veidas, *ožiūotas* „kaprizingas“ vaikas, *skrybėliūota* „su skrybėle“ mergina, *plunksnūotas* „plunksnų prisivėlęs“ maišas, *skauduliūotos* „su skauduliais“ rankos, *vyžuotas*: Seniau *vyžuoti* (vyžoti) vaikščiodavo Vlkv.

12. -ytis, -ytė. Aprašomosiose tarmėse ši priesaga dažniausiai turi skirtiną nuo literatūrinės kalbos priegaidę – tvirtagale, išskyrus miestelio vardą *Vištytis*.

Priesaga -ytis, paprastai, vartojama labai mažiems bei jauniems gyviems padarams ar mažiems daiktams vadinti, pvz.: *antytis* (dažn. *ančiukas*), *bliūdžytis*, *brolytis*, *plaukytis*, *šunytis*, *žąsytis*. Priesaga -ytis turi ir pabréžiamos maloninės reikšmės. Ši reikšmė ypač ryški sudėtinėse mažybinėse priesagose.

Pasitaiko su priesaga -ytis, mot. g. -ytė, vienas kitas ir būvardis, pvz.: *mažytis*, *mažutytis*: Plaukýčei tokiai mažutýčei Alvt. (Čia yra ir sudėtinė priesaga -utytis).

Mažybinės ir maloninės reikšmės moteriškosios giminės daiktavardžiams sudaryti vartojama priesaga -ytė, pvz.: *akytė*, *mamytė*, *mamulytė* (čia priesaga -ulytė), *mergytė*, *žuvytė*.

Kitokios reikšmės bei darybos yra *mazgytė* „lazdelė“, prie kurios rišami siūlai pradedant austi“, *vazytė* ret. „vežimas (veiksmas)“ Vlkv.

Priesaga -ytė kartais pasakoma ir tikriniuose, ypač moterų, varduose, pvz.: *Marytė*, *Onytė*. Pavardėse priesaga -ytė liaudies kalboje kapsų seniau nebuvo vartojama, o buvo vartojama daugiausia priesaga -ütė. Zanavykų kai kuriose pavardėse šalia kitų priesagų pasitaikanti -ytė, pvz.: *Kuraitytė* Grš., *Rimošaitytė* ib., *Žiūrai-tytė* Žvr., vartojama dukterims oficialiai, rimtai, viešai pavadinti.

13. -aitis, -aitė. Vyriškosios giminės priesaga -aitis mažybiniams daiktavardžiams sudaryti nėra labai mégama – pasakoma, pavyzdžiu: *aržuolaitis*, *grįžuo-laitis*: Aržuolaitis, grįžuolaitis, viršuj mėnuo teka (linas žydi) Ss., *gaspadoraititis* (psn.), *kepalaitis*, *vežimaitis*.

Dažniau vartojama moteriškosios giminės mažybinė priesaga -aitė, pvz.: *eglaite*, *kiaulaitė*, *kumelaitė*, *mergaitė*, *niekotaite* Būbl., *obelaitė*, *pušaite*.

Kaip matyti iš pavyzdžių, šios rūšies dariniuose priesagos -aitis, -aitė yra kirčiuojamos tvirtagale priegaide ir tuo skiriasi nuo literatūrinės kalbos. Taip kirčiuoja dabar kapsai ir iš dalies zanavykai. Senasis kirčiavimas visur aprašomosiose tarmėse dar yra išlikęs vyrų pavardėse (žr. toliau) ir viename kitame vietovardyje, pvz., *Keklaitis* „Jiesios intakas“ Iš.: *Keklýs* „Rudés intakas“ Vv.

Priklausomybinės ar kitokios reikšmės žodžių su priesaga -aitis, mot. g. -aitė, paminėtini: *aukštaitis*, *giminaitis*, *jaunikáitis* (mot. g. neturi), *karaliūnaitis* (paskose), *našlaitis*, *žemaítis*.

Priesaga -aitis vartojama, ypač zanavykų, ir vyrų pavardėse, pvz.: *Jókūbaitis*, *Kalvaitis* || *Kálvaitis*, *Kuraitis*, *Vaičiulaitis*. Reikia pastebeti, kad kai kurios su priesaga -aitis pavardes tarmėje linkstama trumpinti, pvz.: *Brazaitis* – *Brazys*, *Mekšráitis* – *Mékšras*, arba pakeisti kita priesaga, pvz.: *Paršaitis* – *Paršiukas*, *Mergaitis* – *Mergėlis*.

Mergaičių bei netekėjusių moterų pavardėse priesaga -aitė liaudies kalboje nėra įprasta – šiam reikalui pasakoma, paprastai, su priesaga -ütė. Dabar pasitaikanti šalia kitų priesagų ir -aitė, pvz.: *Bartkaite* (: Bažtus) Grš., *Jablonckaite* Vlkv., *Juškaite* Nm., *Kazlauckaite* Grš., vartojama rimtai, viešai vadinant. Plg. XIV 12.

Su priesaga *-aitė* atskirai paminėtini žodžiai *savaitė* nj. ir *tarnaitė* psn., neturintieji mažybinės bei maloninės reikšmės.

14. *-ietis*, mot. g. *-ietė*, nors ir néra labai iprasta, bet su ja pasakoma, pvz.: *giminičtis*, *kaimičtis*. Kilmei, gyvenamai vietai pažyméti, šalia kitų tos reikšmės priesagų, kapsai ir zanavykai pavartoja ir *-ietis*, *-ietė*, pvz.: *kauničtis*, *šakičtis*, *vilkaviškičtis*, *vilničtis* „Kauno, Šakių, Vilkaviškio, Vilniaus miesto ar apylinkės gyventojas“.

Su priesaga *-ietis*, *-ietė* paminėtini ir žodžiai *avičtė*, *vokietės* || dažn. *vokietys*: Vadinam: „vokietys“ i „prūsas“ Gs.

15. *-utas*. Su priesaga *-utas* yra keletas konkrečios reikšmės daiktavardžių, pvz.: *āšutas* „arklio uodegos ar karčių plaukas“, *degūtas* „iš beržų žievę deginant gautas tepalas“: Smirda kab degūtas Br., *kalakūtas*, *ršeutas*: Ketas kap riešutas Vlkv.

Su priesaginiu ilguoju *-ū-* yra kaimo vardas *Opšrūtai* ~ *Obšrūtai* Plv.

16. *-utis*, *-utė*. Su priesaga *-utis* sudaroma kai kurie, dažniausiai bendrosios giminės, nomina agentis, pvz.: *barškūtis*, „barškalius, barškalas“: Nustok, jau nustok tu, barškuti! Plv., *jieškūtis*, „ieškotojas“: Ar jau pamatei tu, jieškuti? Gs., *pliuškūtis* „pliuškis, nerimtas žmogus ar vaikas“, *purškūtis* „kuris greit supyksta ir purkštauja“, *tauškūtis* „plepys, tauškalius“, *traukūtis* „susitraukėlis“.

Su priesaga *-utis* yra ir kitokios konkrečios reikšmės žodžių, pvz.: *barškūtis*, „barškalas, barškynė“: Vaikam tai bille tik koks barškūtis Žal., *likūtis* „liekana“, *pinūtis* „šakų (pinučių) tvoros lazda“ || *pinūcei* „šakų tvora“, *spurgūtis*: Pravertė blakstienas, o vė spurgūcei, pūlių yra Bübl., *sukūtis* „įrankis pančiam sukti“, *žibūtis* „žibantis daikteliš bei žaislas“, *traukūtis* bot. „traukas, gylslalapis“.

Čia paminėtini ir: *kriáukutis* „sukrešėjės ketas daiktas“, *slogūtis* „per miegą slegiantis slogulys“, *vasarūče* „vasariniai kviečiai“.

Priesaga *-utis*, mot. g. *-utė*, plačiai yra vartojama mažybine ir malonine reikšme (daiktavardžiuose ir būdvardžiuose), pvz.: *alùtis*, *kampūtis*, *lytūtis* || *lietūtis* Ss., *vaikūtis*, *zuikūtis*; *avūtė*, *dukrutė* Grl., *galvūtė*, *girūtė*, *karvūtė*, *lapūtė*, *rankūtė*, *šakūtė*; *didūtis*, *-ė*: Auk didūtis, bük greitūtis (sakoma vaikučiui) Gs., *gerūtis*, *-ė*, *greitūtis*, *-ė*: Adbèga greitūtė (apie pele) Alvt., *jaunūtis*, *-ė*, *mažūtis*, *-ė*, *silpnūtis*, *-ė*, *žemūtis*, *-ė*. Plg. dar: *Svočiūte*, *pumpuriūte*, graži tavo *kepuriūtė* (d.). Alvt. Buvo *diedūtis* ir *bobūtė* (ps.) Alvt. Ainam polkūtę sušokt KzR. Nor *laukūčių* (laukan) ait mergelė Vlkv.

Priesaga *-utis*, *-utė* yra vartojama ir berniukų ar nevedusių vyru ir mergaičių ar merinių pavardėse, paprastai, tada, kai tévo pavardė yra *-a*, *-o*, *-u* kamienų su kamiengilio priebalsiu *k*, *g*, pvz.: *Marcinkūtis* Kbr., *Mickūtis* Dkš., *Paplauckūtis* Kps., *Ramanauckūtis* Vlkv., *Tarnauckūtis* Grš. (: Marciñkus, Mickus, Papláuckas, Ramanáuckas, Tarnáuckas). Taip yra vadinami vaikai ir familiariai suaugusieji nevedę vyrai.

-utė vartojama daugiau tik kpIIr (Pašlavantis, Garliava, Išlaužas) šnektoje: *Juocnukūtė*, *Mickūtė*, *Mikalauckūtė*, *Peckūtė*, *Repečkūtė*, *Striupkūtė*¹⁴. Pavartojama ir zanavykų, pvz.: *Bartkūtė* Bübl., Grš., *Jablonckūtė* Plb., *Kazlauckūtė* Grš.

¹⁴ Naujosios Ūtos kapinėse 1957 m. antkapyje užrašyta *Mickevičutė*.

Čia priesaga *-utė* (ir *-ukė*) vartojama daugiausia mažoms dukterims vadinti, bet pasakoma ir suaugusioms merginoms.

Su priesaga *-utė* atskirai paminėtina: *bėdutė* || *bėdà* „vežimas su dviem ratais“: Važiuosim su bėdutė Br., *imkutė* „jėmimas siuvant“: Imkutės reikėjo įsiūti, būtų gražiau stovėjė Grš., *žibutė* „žibuoklė“.

17. -*ūtė*. Priesaga *-ūtė* su prieš ją esančiu minkštū priebalsiu aprašomosioms tarmėms yra būdinga mergaičių bei netekėjusių moterų pavardėse, sudarytose iš visų kamienų vyru pavardžių, pvz.: *Blažiūtė*, *Eidikiūtė*, *Glyciūtė*, *Jakubauckiūtė*, *Luišiūtė*, *Šilingiūtė*, *Šniečkiūtė*, *Viltrakiūtė*, *Žieviūtė*, *Žukauckiūtė*: Blažys, Eidikys, Glytas, Jakubáuckas, Luišis, Šilingas, Šničkus, Viltrakis, Žievys, Žukáuckas. Kai kur, pvz., apie Daukšius ir kt., ji yra vienintelė mergaičių bei merginų pavardžių priesaga.

Mergaičių bei netekėjusių moterų pavardėse priesagos *-aitė*, *-ytė* aprašomosioms tarmėms nėra iprastos bei liaudiškos, daugiau ar mažiau žinomas iš dokumentų ar raštų, vartojamos viešai, oficialiai vadinti.

Bendrinių žodžių su priesaga *-ūtė*, *-aičiūtė* (sudėtinė priesaga) tegirdėta iš pašakų: *karalaičiūtė* „karalaičio duktė“: Sykį apsirgo karalaičiūtė Kps., *karaliūtė* „karalaitė“: Ta karaliūtė jam i sāko Kbr.

18. -*astis*, -*astas*. Su priesaga *-astis* (vns. kilm. *-ties* || *-čio*) paminėtini: *gývastis* „gyvybė“: Nesigaili nė savo gývasties, nė sveikatos Vlkv., *nërimastis* „neramumas, nërimas“: Kai viena lieku, nërimastis ima Gs., *pýkastis* „pyktis, piktumas“.

Su priesaga *-astas* minėtinas *gývastas* „sveikata“: Toks čia jau jo gývastas Gs.

19. -*estis*, -*estys*. Priesaga *-estis* (vns. kilm. *-ties* || *-čio*) vartojama nedaugelyje žodžių (daiktavardžių), pvz.: *gailestis*, *lükkestis* „laukimasis, viltis, ilgesys“, *mökkestis*, *rüpestis*.

Vietomis seni žmonės tuos pačius žodžius pasako ir su priesaga *-estys*, pvz.: *Mokeščeī* bó dideli AžB. Bereikalingas tik *rüpestys* Pašl.

Kartais aprašomosiose tarmėse pasitaikančios formos *mōkesnis*, *rüpesnis* yra naujos.

20. -*ysta*, -*yštė*. Šalia priesagos *-yštė* kiek rečiau aprašomosiose tarmėse, pačiai, ta pačia reikšme senesniu žmonių vartojama ir priesaga *-ysta*¹⁵. Žodžiai (daiktavardžiai) su šia priesaga sudaromi iš daiktavardžių ir būdvardžių.

Iš daiktavardžių sudarytų su priesaga *-ysta* žodžių paminėtini: *gaspadorystà* (sl.): Plati *gaspadorystà* „didelis kolükis“ Vlkv., *martystà* „martavimas“, *mergystà* „méravimas“, *našlystà* „našlavimas“, *šelmystà* (sv.) „blogas, šelmiškas darbas“, *tarnystà* „tarnyba“, *žmogystà* „žmogaus pavidalas“: Miega žmogystà „vilkas, pasivertęs – persirengęs žmogum“ (ps.) VšR. Acirado žmogystà „menkas žmogelis“ Vlkv.

Sudarytų daiktavardžių su priesaga *-ysta* iš būdvardžių, pavyzdžiui, yra: *durnystà* (sl.), *jaunystà*, *kvalystà*, *mažystà* „mažumas, mažumé“, *senystà* „senatvė“: Ka nor an senýtos ramei pagyvęcia Gs.

¹⁵ Apie Griškabūdį ir kt., kiek pastebėta, abi priesagos vartojamos bemaž lygiagrečiai, tik išsiskiria atskiri žodžiai, pvz., girdėta tik *žmogystà* ‘žmogelis, vargas’. Apie Pašlavantį sakoma *jaunyštė*, *draugyštė*, bet *senystà*.

Plačiau už priesagą -ysta vartojama tarmėje priesaga -ystė. Šios priesagos daiktavardžiai, paprastai, yra abstrakcios reikšmės. Jie žymi daugiausia abstrakčią pagrindinio žodžio ypatybę. Sudaromi iš daiktavardžių ir būdvardžių.

Daiktavardžiai su priesaga -ystė sudaromi daugiausia iš daiktavardžių, pvz.: *draugystė*, „draugavimas“, *galvažudystė*, „užmušimas, nužudymas“: Per karą galvažudysti ir visokių prasikaltimų pasitaikydavo Gs., *godulystė*, „godumas“, *kaimynystė*, *kiaulystė*, „kiauliškas darbas“, *melagystė*, „melas, melavimas“, *moterystė*: Prémė moterystės stoną „ištakėjo“ Vlkv., *tinginystė*, „tinginiavimas“, *vaikystė*, „vaiko amžius“.

Pasitaiko daiktavardžių su priesaga -ystė padarytų ir iš būdvardžių, pvz.: *jaunystė*, „jaunatvė“, *puikystė*, „puikybė, puikumas“.

Iš būdvardžių, turinčių priesagą -ingas, padarytų su priesaga -ystė daiktavardžių tepavartojamas kartais tik *milaširdingystė* || *mielaširdingystė*, „mielaširdingumas, gailestingumas“: Neturi jokios milaširdingystės Plv.

21. Išairios su priebalsiu -t- priesagos. Dar yra keliolika išairių su priebalsiu t priesagu, pasitaikančių viename kitame žodyje, pvz.:

- a) -atė: *gyvätė*: Tikra gyvätė ta meñgiščia Kt.
- b) -etė: *aketė* kp. || *eketė* zan., *raukėtė*, „susiraukėlis, pikčiurna“: Neik artỹ prė tos raukėtės „piktos kumelės“ Alk.
- c) -ėtis: *erškėtis* || *arškėtis* kpII.
- d) -ety: *reketys*, „tam tikras įtaisas rugiams kulti“ Gs.
- e) -yta: *klipyta*, „išklypelis, šlubis“: Eina kap koks klipyta Žal.
- f) -itas: vietovardis *Alvitas* || *Elvitas*: Iš Elvito parsirito, iš Virbalio parsirado Gs.
- g) -uočė: *važiuočė*: Graži važiuočė „vežimas ir pakinklai“ Vlkv.
- h) -enta: *serbentė*: Serbeñtos vienos raudonos, kitos juodos Alvt.
- i) -intė: *Širvintė*, „kairysis Šeupės įtokas“ Nm.
- y) -ykštis, -ė || -ykščias, -a: *pernýkštis*, -ė || ret. *pernýkščias*, *vakarýkštis*, -ė || *vakarýkščias*¹⁶, -a, *vaivórykštė*, „laumės juosta“.
- j) -iščias || -ištis, -ištys; -iščia: *vaikiščias* || *vaikištys* || *vaikištis* Grš., Vlkv., „vaikigalis“, *meñgiščia* Grš., Gs., „paauglė mergaitė“.
- k) -uistas: *liguistas*, -a, „šiek tiek ligotas“, *mieguiistas*, -a, „susnuđes, apsiblaušes“.
- l) -ūkštis: *bjaurybiūkštis* Dkš., *vaikiūkštis* ret. Vlkv., *varliūkštis* Dkš., *velniūkštis* Gs.

XV. Priesagos su priebalsiu -v-

1. -(s)vas, -(s)va. Su priesaga -vas yra šiek tiek daiktavardžių, pvz.: *nařvas*, *piłvas*, *plovař*, „plova“ Ut., *púrvas* kpI (dažn. *puryñas*), *stõvai*, „staklių šonai“: Stuk-stuk stõvai – devintõvai, viršų gaidžei gieda (vargonai) Gs.

Kiek daugiau su priesaga -vas, mot. g. -va, yra būdvardžių, pvz.: *blaivas* || *blaivus*, *gývas*, *kreivas*, *leñgas*, *pałvas*, *šeivas*, „kleivas, klišas“: Gražus, tik šleivas, kreivas i kuprotas (iron.) Plv.

Priesaga -va vartojama moteriškosios giminės daiktavardžiam sudaryti, pvz.: *dirvà*, *džiovà*, „1. džiūvimas“: Nė džiovös, nė pagados nér Būbl., „2. tbc liga“, *galvà*,

¹⁶ Apie Griškabūdį ir kai kur kitur labiau iprasta yra *pernýkštis*, bet *vakarýkščias*.

krūvà, pieva, plovà „liūnas, klampynè“: Plovõm tie (užakę) ažerélei vadinami Út., *sparvà*. Čia paminétinas ir grëva scom. „nerangus dramblotas žmogus“: Kur šic grëva pasipainios, tai jau gero nebus Gs. Tokios grëvos tai jau kab gyvas nemačiau Kt.

Bûdvardžiams sudaryti dar yra vartojama ir priesaga -*svas*, mot. g. -*sva*, kuri čia reiškia tam tikrą laipsnį, atitinkantį priešdėlio *apy-* reikšmę, pvz.: *gelšvas*, -à „*apygelsvis*“: Uždë vainikélį an gelšvų kaselių (d.) AžB., *juðsvas* „*apyjuodis*“, *melsvas* „*apymėlynis*“, *raūsvas* „*truputj raudonas, apyraudonis*“, *rësvas* „*apyretis*“: Šiomet resvì rugučeji Plv., *rùsvas* „*truputj rudas ar raudonas*“, *žałsvas* „*apyžalis*“.

2. -(s)vè. Su priesaga -vè paminétini daiktavardžiai: *gérvé, plévè*: Kai virini pieną, paskui usideda plévè Vlkv., *smárvè, virvè*.

Su priesaga -své téra žodis *láisvè*: Vieni sako „*láisvè*“, kiti – „*liuosybè*“ Gs., *Raūsvé* „*kairysis Šešupės intakas*“ Gž., Plv.

3. -vis. Priesaga -vis néra dažna. Pasitaiko ji kai kuriuose senesniuose ar naujesniuose daiktavardžiuose, pvz.: *kálvis, kiřvis*, be to, *ateīvis*, -é || dažn. *ateivys*, -ě: Pilna čia visokią ateivią Žal., *kareīvis*.

4. -avas, -ava. Su priesaga -*avas*, mot. g. -*ava*, yra tik vienas kitas bûdvardis, pvz.: *lināvas*, -à „*lino žiedo spalvos, melsvai žydras*“, *atsiradęs, gal büt, pagal sve-timos kilmés žodžius ružāvas*, -à, *výšniavas*¹⁷, -à „*vyšnios spalvos*“, be to, *Liubāvas* mstl. Klvr.

Daugiau yra su priesaga -*ava* darinių – moteriškosios giminės daiktavardžių, pvz.: *baūdžiava, gāniava* „*ganyba; ganykla*“: Avis atiduodam kitur an gāniavos Gs. Prasta čia toj pievoj gāniava Žal., *kiauliavà* „*kiauliškas darbas*“, *pániavà, pý-liava* „*duoklè*“, *velniavà* „*velnynè, velniškas reikalas*“. Be to, čia paminétini ir vietovardžiai *Sasnava*, *Garliavà*.

Dar čia paminétini su priesaginiu -l- prieš -*ava* (su priesaga -*liava*) pora žodžių: *riñkliava, mēzliava* „*davimas pinigų, kai yra kam renkama, pavyzdžiui, seniau per vestuves*“.

5. -ovas, -ovè. Su priesaga -*ovas*, mot. g. -*ovè*, yra keletas asmenis reiškiančių daiktavardžių, pvz.: *gérōvas* „*kuris daug geria; girtuoklis*“: Gerkit gerkit, gér-vélei (d.) Alk., *palydōvas* „*palydas, lydėtojas*“, *sugulōvas* „*nelegalus vyras*“, *vadōvas, valdōvas, žinōvas*.

Priesaga -ové, be aukšciau minetuose pasitaikančiuose žodžiuose, dar yra įvai-rios reikšmės kai kuriuose kituose daiktavardžiuose, pvz.: *daržové, rankové, se-nové, stipróvè, tvirtové*: Senovéj didelė bó čia stiprové Út.

6. -tuvas, -tuva. Su priesaga -*tuvas* yra keleta daiktavardžių įnagiui bei įrankiui žyméti, pvz.: *grieptūvas* „*javams griebti įrankis, griebtukas*“: Märe, kudé ne-pasiémei grieptūvo, bütų geriau griept? Vlkv., *karštūvai* „*mašina vilnomis karštì*“, *mintuvaî* „*prietaisas linams minti*“, *purkštūvas* nj., *skiltuvas* „*inagis ar titnagas ugniai iškelti*“: Seniau vyrai skiltuvus nešiojosi Bgt., *šautuvas*.

Pasitaiko su priesaga -*tuvas* vienas kitas bendrosios giminės nomina agentis, pvz.: *grauštūvas* „*graužéjas, graužikas*“: Eik eik tu, *grauštùve!* Plv., *nepaitūvas* || *nepaeitūvas* „*kas labai nerangus – nepaeina*“, *šiktūvas* „*kuris vis priteršia*“.

Su moteriškosios giminės priesaga -*tuva* téra žinomas tik vienintelis *sietuvà*, „*plati ir gili upés vieta; sūkurys*“: Pakliuvo sietuvon i nuskendo Nm.

¹⁷ Plg. P. Skardžius, Lietuvių kalbos žodžių daryba, p. 379.

7. -tuvis, -tuvé. Priesaga *-tuvis* pasitaiko daiktavardžiuose, reiškiančiuose įrankių ar indų pavadinimus, pvz.: *grūstuvis*, „grūdiklis“: Piestos nér, tik grūstuvis Alk., *koštūvis*, „su kuo kas, pavyzdžiui, pienas košiama“, *muštūvis* || *muštūvas* Klvr. „itaisas (indas) sviestui mušti“.

Daug plačiau vartojama moteriškosios giminės priesaga *-tuvé*. Su šia priesagą yra žodžiu, reiškiančiu įnagių ar apyvokos daiktus, pvz.: *bruktuvě*, *milštuvě* || *melštuvě*, *sétuvě*, „pintinė grūdams (javams) séti“. Vienas kitas žodis pasitaiko ir kitokių reikšmių, pvz.: *rietuvě*, „ko nors, pavyzdžiui, malką, prikrauta aukšta eilė“ Alk.

Priesaga *-tuvés* (daugiskaita) plačiai vartojama iškilmėms, šventėms ar šiaip apeigoms vadinti, pvz.: *ijkurtuvés*, *išleistuvés*, *keltuvés*: Anrýt būna keltuvés (per vestuves) Ig. Jaunasis duoda saldainių, šnapso, tai skaitosi tų keltuvii Ig. Po keltuvii greit skirstosi namo Ig., *lauktuvés*, „laukimas ar už tai gautos dovanos“, *pabaiktuvés*, *skerstuvés*, *sukaktuvés*.

8. Įvairios su priebalsiu *-v-* priesagos. Be išvardintų dar pasitaiko kai kurių kitų su priebalsiu *-v-* priesagų, pvz.:

a) -atvė: *amžinātvė*, „amžinybė“: Dabar mažai kas tiki į amžinātvę Vlkv., *senātvė*.

b) -yvas, -a: *senývas*, -à Būbl., Vlkv., *nevalývas*, -à „nešvarus, netvarkingas“ Būbl., Žal., *ankstývas*, -à || *ankstýbas*, -à Pašl., *vélývas*, -à || *vélýbas*, -à Pašl. Plg. I 2.

c) -uva¹⁸: *sesuvà* kp II, *šuvà*, *Valčiuvà*, „kairysis Sasnos intakas“ Ss., Igl.

d) -uvis: *liežùvis*, *lietùvis*, -é nj., ret. – dažn. *lietuvýs*, -ě.

e) -lyvas, -a: tai slaviška priesaga, pvz.: *gédlývas*, -à ret. || dažn. *sarmatlývas*, -à, *supratlývas*, -à „supratingas“.

XVI. Priesagos su priebalsiu *-z-, -ž-*

Su priebalsiu *-z-* pasitaiko viena kita apyretė priesaga su daugiau ar mažiau niekinama reikšme, pvz.:

1. -erza: *kevérza*, „kas žemas, nevikrus“ (mīslės žodis): Kiúrza kevérza visą lauką apkeverzāvo Vlkv., *plepérza*, „plepys“ Gs.

2. -ézas: *vaikézas*, „vaikezas, vaikpalaikis“: Prisirenka tokį vaikėzų – tuoj i pėsasi Plv.

3. -ozas: *vaikiōzas*, „vaikezas“, *valkijōzas* Gs., Vlkv. || *valkiōzas* Grš. „kas visur eina, valkiojasi, valkata“.

4. -ūzas: *pilvūzas*, -é „kas su dideliu pilvu, pilvazas“.

Su priebalsiu *-ž-* neigiamos ar niekinamos reikšmės téra priesaga *-užas* || *-užas* vieninteliame žodyje *raiguža* || *raigužas*, „nerimta, nerami, smarki mergina“: Ko ta raiguža té po medžius karstosi? Alk.

Su priebalsiu *-ž-* yra priesaga *-užis*, mot. g. *-užé*, vartojama kartais mažybiniams ir maloniniams daiktavardžiams sudaryti, pvz.: *brolùžis*, *tétùžis* || *tétùšis*, *mergùžé* ret. || dažn. *mergužélė*.

Daugiausia su priesaga *-užis* pasitaiko žodžiu tautosakoje, pvz.: Aš *dangùžy* žibėsu Kbr. Te tau *šiūbùžę*, vyniok *kojužès*, duos dievulis gerus metus – pirksiu *kurpužès* (d.) Alvt.

¹⁸ Dėl šios priesagos susidarymo žr. P. Skardžius, Lietuvių kalbos žodžių daryba, p. 381.

Kitos (ne mažybinės) reikšmės žodžių su priesaga -užis tėra *drabužis* „drapana“. Dar čia paminėtini žodžiai *bažnytuzė* „protestantų bažnyčia“, *kunigūžis* „protestantų kunigas“, kurie irgi yra ne mažybinės, bet bemaž tam tikros menkinamosios reikšmės¹⁹.

C. APIBENDRINAMOJI PRIESAGINĖS VARDAŽODŽIŲ DARYBOS APŽVALGA

Išnagrinėjė kapsų-zanavykų tarmių vardą darybą su priesagomis pagal jų priebalsį, dar nors trumpai apžvelgsime kai kurias atskirų kalbos dalių priesagas bei su jomis vardą darybą, kartu duodami ir trumpą funkcinę kai kurių priesagų klasifikaciją. Ši apžvalga, [galima sakyti,] yra ankstesniojo skyriaus tam tikras apibendrinimas. Cia paliečiamos tik kai kurios aprašomosiose tarmėse plačiau žinomos priesagos. Daugelis jų nieku nesiskiria ir nuo literatūrinėje kalboje vartojamų priesagų.

Pačioje pabaigoje suminėsime keletą aprašomosiose tarmėse ar atskirose jų šnektose vartojamų, bet literatūrinei kalbai nebūdingų priesagų, tuo pačiu duodami ir kai kurių išvadų.

I. Kai kurios daiktavardžių priesagos

1. Priesagos daiktavardžių, padarytų iš daiktavardžių

a) -ukas, -ukė, -elis, -elė, -élis, -élė, -ytis, -ytė, -utis, -utė, -ütė, -aitis, aitė, -užis, -užė

Su šiomis priesagomis yra padaromi iš daiktavardžių kiti daiktavardžiai, vadintamieji mažybiniais ir maloniniais, pvz.: *namūkas*, *paršiukas*, *mokytojukė* Grl., *viščiukė* Vlkv. || *vištukė* Grl., *vaikėlis*, *dobilėlis*, *aguonėlė*, *šunytis*, *duonytė* *mergytė*, *vaikutis*, *laputė*, *vežimaitis*, *pušaitė*, *brolūžis*, *kurpūžė*.

Cia priskirtinos ir sudėtinės priesagos, pvz.: *-eliukas*, *-eliukė*, *-uželis*, *-uželė*: *aukseliukas* Grl., *grybeliukas* Grl., *broluželis*, *merguželė*.

Be to, priesagos *-ukė*, *-ütė* (po minkštojo priebalsio) ir, gal būt, šiuo atveju naujai atsiradusios *-aitė*, *-ytė* yra vartojamos mergaičių pavardėse, pvz.: *Šliumpukė* Grl., *Trumpukė* Šil., *Biliūtė*, *Luišiūtė*, *Senkiūtė*, *Bartkaityė* ret., nauj., *Žiūraitytė* (: *Šliūmpa*, *Trūmpa*, *Bilius*, *Luišis*, *Seňkus*, *Bařtkus*, *Žiūrāitis*).

b) -iškis, -iškė, -ietis, -ietė, -inis, -inė, -okas, -okė

Daiktavardžiai su šiomis priesagomis yra padaromi iš vietavardžių ir reiškia dažniausiai asmenis, iš kur nors kilusius ar kur nors gyvenančius, pvz.: *alytiškis*, *-ė*, *kauniškis*, *-ė*, *vilniškis*, *-ė*; *kauniētis*, *-ė*, *vilkaviškiētis*, *-ė*; *vilniētis*, *-ė*; *alksnéninis*, *-ė*, *didvyžlinis*, *-ė*; *pilviškinis*, *-ė*; *kauniōkas*, *-ė*; *prieniōkas*, *-ė*.

Kartais yra pavartojomos be kokio aiškaus reikšmės skirtumo kurios nors dvi, trys ar net keturios čia minimos priesagos. Pavyzdžiui, apie Pāšlavantį (Prienų raj.) sakoma: *kauniškis* ir *kauniōkas*, *prieniškis* ir *prieniōkas*, *šilavotiškis* ir *šilavotinis*. Apie Vygreliūs (Kalvarijos raj.) atskiruose žodžiuose ta pačia reikšme girdėtos keturios priesagos, pvz.: *gražiškiēčei*, *kalvarijinei* || *kalvarijiēčei*, *virbaliskei*, *vištyčiō*

¹⁹ Abudu paskutinieji žodžiai buvo vartojami seniau, kalbant apie protestantų religiją.

kai. Tačiau reikia pažymeti, kad iš vietovardžių su priesaga *-iš-* (*Pilviškiai, Plutiškės, Vilkaviškis*) negali būti padaryti daiktavardžiai su priesaga *-iškis, -é*.

Su šiomis aukščiau minėtomis priesagomis pasitaiko vienas kitas daiktavardis ir kitą reikšmių, pvz.: *vyriškis, moteriškė, tėviškė, avištė, berniokas*.

c) **-ūkštis, -ūkštė, -ēzas, -ozas, -ūzas**

Su šiomis priesagomis padaromas iš daiktavardžių vienas kitas daiktavardis, kuriuo pažymimas tam tikrų daiktų ar asmenų paniekinimas bei pažeminimas, pvz.: *vaikiūkštis, varliūkštė, velnitūkštis, vaikēzas, vaikiōzas, valkijōzas „valkata“, pilvūzas „kas su dideliu pilvu“*.

d) **-inė, -ydė, -udė; -ynas, -ynė**

Su priesagomis *-inė, -ydė, -udė* daiktavardžiai, padaryti iš kitų daiktavardžių, žymi dažniausiai vietą, kur yra kas laikoma, dedama ar pan., pvz.: *drūskinė, mēsinė, arklidė, aludė || alinė, peludė*.

Su priesagomis *-ynas, -ynė* daiktavardžiai, padaryti iš daiktavardžių, dažniausiai reiškia pavadinimą vietas, kur yra gausu vienos rūšies daiktų. Pvz.: *aržuolýnas, pušýnas, skiedrýnas, dilgélýnė, kelmýnė, molýnė*.

e) **-ienė, -uvienė**

Daiktavardžių priesaga *-ienė*, paprastai, turi dvi reikšmes. Su tvirtaprade prie-gaide arba nekirčiuota priesaga *-ienė* žymi žmonas arba gyvulių pateles, o su tvirta-gale – valgių bei patiekalų vardus, pvz.: *brolienė, dėdienė, Jonienė, Pauláuckienė, vilkienė (ps.); bulviénė, kiaušiniénė, lapienė, obuoliénė, žirniénė*.

Daiktavardžiai, padaromi su priesaga *-ienė* u kamieno dviskiemenių daiktavardžių, gauna formą *-uvienė*, kuri, paprastai, pažymi, kieno kas žmona yra, pvz.: *kailiuvienė, puodžiuvienė, Būtukuvienė, Señkuvienė*. Žinoma, pasitaiko (darybos ir reikšmės) išimčių, pvz.: *darkāčiuvienė*: Iš jos menka kriaucikė – tikra darkāčiuvienė Gs.

2. Priesagos daiktavardžių, padarytų iš būdvardžių

a) **-ybė, -enybė, -umas, -uma, -ysta, -ystė, -atvė**

Su kai kuriomis šių priesagų (*-ybė, -ystė*) daiktavardžiai (*galýbė, draugýstė*)-gali būti padaromi ir iš daiktavardžių, bet daugiausia yra sudaromi iš būdvardžių.

Daiktavardžiai su šiomis priesagomis reiškia abstrakčius daiktus, pvz.: *saldybė, tamsybė, retenybė, saldūmas, tamsūmas || tamsumà, senystà, jaunystė || jaunystà, senatvė*.

b) **-imas, -uomenė**

Pasitaikantieji daiktavardžiai, padaryti iš būdvardžių su priesagomis *-imas, -uomenė*, reiškia asmenų būrį bei grupę, tam tikrą kolektivą ar pan., pvz.: *jauniimas, jaunuomenė*.

3. Priesagos daiktavardžių, padarytų iš veiksmažodžių

Nemaža aprašomojoje tarmėje yra priesagų, su kuriomis yra padaromi daiktavardžiai iš veiksmažodžių. Daiktavardžių, padarytų iš veiksmažodžių, reikšmė dažniausiai yra susijusi su veiksmažodžio, iš kurio jis padarytas, veiksmu.

a) -éčios, -iklis, -yklé, yklés, -yné, -tukas, -tuvas, -tuvé

Su šiomis priesagomis iš veiksmažodžių sudaryti daiktavardžiai dažniausiai reiškia padargus bei įrankius, pvz.: *akéčios, kópéčios, taikiklis, laidýklé, šaudýklé, svarstýklés, birbýnė, šviltýnė, plaktùkas, skaptùkas, dúrtuvas, mintuval, koštùvis, muštùvis, bruktuvé, kultuvé* || *kúltuvé*.

b) -éjas, -éja, -ikas, -iké, -klys, -slys, -snys, -sné, -tojas, -toja, -vis, -vē

Su šiomis priesagomis daiktavardžiai padaromi dažniausiai vieni iš būtojo kartinio, kiti iš bendraties kamieno ir reiškia nomina agentis, pvz.: *audéja, gynéjas* (rečiau *ginéjas*), *édikas, kúlikas* (rečiau *kulikas*), *kirtikas* (kartais *kirtéjas*), *ryklýs, turklýs, kvieslýs, réksnýs, verksnýs, verksně, pílstytojas, pílstytoja, skaitytojas, praeivis*.

c) -alas, -inys, -esys, -ésiai (-ésis)

Su šiomis priesagomis padaryti iš veiksmažodžių daiktavardžiai dažniausiai reiškia veiksmo rezultatą, pvz.: *jõvalas*, „1. kas sujaukta, suvelta, 2. kiaulių buza“, *víralas, grindinýs, siuvinýs, elgesýs, liüdesýs, griuvései* || *griuvésis, pelései* || *pelésis*.

d) -imas, -ymas

Daiktavardžiai, padaryti iš veiksmažodžių su priesagomis *-imas, -ymas*, dažniausiai reiškia veiksmo pavadinimą ar patį veiksmą, turi taip pat neretai konkrečią ar kitokią reikšmę.

Su priesaga *-ymas* padaromi iš bendraties su formantu *-y-ti* (*skaityti, taisyti*), o su *-imas* – iš visų kitų būtojo kartinio laiko veiksmažodžių, pvz.: *ādymas, sākymas, maišymas*, „1. veiksmas, 2. užmaišyta duonai tešla“, *pūdymas*, „1. veiksmas, 2. dykas, pūdomas laukas“; *bégimas, metimas, ūžimas, arimas*, „1. veiksmas, 2. oré“, *vežimas*, „1. veiksmas, 2. ratai“.

II. Kai kurios būdvardžių priesagos

1. Priesagos būdvardžių, padarytų iš būdvardžių

a) -okas, -oka, -ukas, -uké, -ytis, -yté, -utis, -uté

Šios būdvardžių priesagos yra mažybinės ir maloninės; su jomis būdvardžiai yra padaromi iš būdvardžių, pvz.: *šaltókas*, „apyšaltis“, *trumpókas*, „apytrumpis“, *juodúkas, -é, mažiúkas, -é, mažytis, -é, mažutis, -é*.

b) -inis, -iné, -iškas, -iška, -ingas, -inga

Su šiomis priesagomis būdvardžiai padaromi dažniausiai iš daiktavardžių. Pasiatako su kai kuriomis šių priesagų būdvardžių, padarytų ir iš būdvardžių, pvz., *saldnis, -é*.

Priesaga *-inis, -iné* turi kelias reikšmes ar bent skirtingus reikšmės niuansus. Dažniausiai ji nurodo, kas iš kurios medžiagos yra padarytas (*auksinis, medinis*). Plačiau žr. B IX 10.

Priesaga *-iškas, -a* dažniausiai pažymi panašumą, tinkamumą, paskirtį ar priklaušomybę, pvz.: *bóbiškas, -a, pásakiškas, -a, výriškas, -a, žiemiškas, -a, vókiškas, -a*.

Su priesaga *-ingas*, *-a* būdvardžiai daugiausia reiškia ko nors daug turėjimą, gausumo bei daugumo ypatybę, pvz.: *gailestingas*, *-a*, *galinges*, *-a*, *laiminges*, *-a*, *miltingas*, *-a*, *naudingas*, *-a*, *piniginges*, *-a*.

2. Priesagos būdvardžių, padarytų iš daiktavardžių -ėtas, -éta, -otas, -ota, -uotas, -uota, -uistas, -uista

Šios priesagos vartojamos būdvardžiams iš daiktavardžių sudaryti. Pažymétina, kad būdvardžiai su priesaga *-uotas*, *-a* padaromi dažniausiai iš *a* kamieno daiktavardžių, o su priesaga *-otas*, *-a* iš *o* kamieno daiktavardžių (plg. *plaukumas*, *barzdumas*); būdvardžiai su priesaga *-ėtas*, *-a* sudaromi dažniausiai iš *é* kamieno daiktavardžių (plg. *skylėtas*), tačiau visais šiais trimis atvejais aiškaus nuoseklumo aprašomosiose tarmėse nėra.

Su šiomis priesagomis sudarytieji būdvardžiai reiškia išviršines, matomas ypatybes. Šių ypatybių pamatą sudaro atitikamai tie daiktai ar dalykai bei sąvokos, kurių vardo šaknis bei kamienas paimtas būdvardžiui sudaryti. Pvz.: *duobetas*, *-a*, *raukšlėtas*, *-a*, *kuprótas*, *-a*, *miglotas*, *-a*, *sviestuotas*, *-a*, *miegūistas*, *-a*, *ligūistas*, *-a*.

3. Priesagos būdvardžių, padarytų iš veiksmažodžių -tas, -ta, -onas, -ona, -svas, -sva

Su šiomis priesagomis būdvardžiai padaromi iš veiksmažodžių. Jie dažniausiai pažymi spalvos ar temperatūros ypatybes. Be to, priesaga *-svas*, *-a* pažymi nelyginamojo laipsnio reikšmės silpnesnį (žemesnį) laipsnį. Pvz.: *báltas*, *-à*, *šáltas*, *-à*, *kárstas*, *-à*, *šíltas*, *-à*, *geltónas*, *-a*, *raudónas*, *-a*, *juðvas*, *-à*, *gelðvas*, *-à*.

III. Kai kurios būdingesnės daiktavardžio priesagu reikšmės

Čia, neliesdami darybos, dar atskirai suminėsime kai kurias būdingesnes aprašomųjų tarmių daiktavardžio priesagu reikšmes. Pagal priesagų reikšmę aprašomųjų tarmių daiktavardžiai, pavyzdžiui, yra:

1. Padargų bei įrankių vardai

- ukas : *švilpukas*, „švilpynė“, *žindukas*
- tukas : *peštukas*, „irankis kiaulės šeriams pešti“, *plaktukas*
- lys : *gréblýs*, *kablýs*
- alas : *bařkalas*, „barškutis“, *skañbalas*
- klas : *ařklas*, *pjúklas*
- yné : *birbýnė*, *laidýnė*, *stovýnė*
- tas : *gräštas*, *káltas*

2. Vietų pavadinimai

- udé : *alùdë*, „aliné“, *pelùdë*
- ykla : *gulyklà*, *karšyklà*, *maudyklà*
- më : *gelmë*, *tankmë*
- uma : *gilumà*, *seklumà*, *žemumà*
- iné : *aliné*, *bulviné*, *daržiné*
- ynas : *aržuolýnas*, *karklýnas*, *medýnas*

- ynė : *durpynė, kupstynė, molynė*
- iena : *avižienė, dobilienė, kvietienė*

3. Veiksmo rezultato pavadinimai

- alas : *jõvalas, verpalat, vîralas*
- lys : *padélýs, pasélýs*
- ena : *gašena, skuřdena, stípena*
- inys : *grindinýs, pirkinýs, puvinýs, radinýs*
- snys : *käsnýs, sieksnýs, žinksnýs*
- esis : (ppr. dgs.) *degësei, griuvësei, puvësei*
- të : *grîštë, gniúštë*

4. Abstraktų vardai

- ybë : *galýbë, kantrýbë, lýgybë*
- ulyss : *godulýs, troškulýs*
- umas : *baltúmas, kantrùmas, šviesùmas*
- ata : *sarmatà, sveikatà*
- ysta, -ystë : *jaunystà || jaunýstë, kvailystà || kvailýstë*
- ava : *páiniavà, velniavà*

5. Asmenų užsiémimo pavadinimai

- inykas (-ininkas) : *bitinykas, darbinýkas, râštinykas*
- orius : *dainõrius, giedõrius*

IV. Kai kurios išvados

Nors aprašomosios tarmės yra lk pamatas, tačiau jose pasitaiko priesagų vartojimo skirtingų nuo lk atvejų. Šiokių tokių skirtingo vartojimo atvejų pasitaiko ir tarp aprašomujų tarmių, patarmių bei šnekų. Keletą tų skirtingo vartojimo atvejų ar panašių dalykų čia ir suminėsime.

1. Vietoje priesagos *-ininkas* aprašomosiose tarmėse plačiau yra tariama *-inykas*. Kapsai vartoja dažniausiai tik *-inykas*, o zanavykai šalia *-ininkas* pavartoja ir *-inykas (darbinýkas)*. Apie Naujają Ūtą pasako ir *-inikas (pułkinikas)*.

2. Vietoje lk bûdvardžių priesagos *-yvas, -a* zanavykai ir kapsai vartoja ir priesagą *-ybas, -a (ankstýbas)*.

3. Kai kurių *ja* kamieno daiktavardžių lk priesagą *-snis* aprašomosiose tarmėse atitinka priesaga *-snys*, pvz.: *sieksnýs, žinksnýs*.

4. Lk priesaga *-imas, -a* bûdvardžiuose *artimas, tolimas* dažniausiai tariama *-ymas, -a: arýmas, tólymas*.

5. Kapsų II rytinių šnektoje plačiai vartojama mažybinė daiktavardžių priesaga *-ikë*, pvz.: *kačikë, pelikë, skarikë, viščikë*. Ši priesaga minetoje šnektoje vartojama ir mergaičių pavardėse, pvz.: *Brundzikë, Varkalikë*.

6. Zanavykai ir kapsai II rytiniai mergaičių pavardėse dažnai vartoja ir priesagą *-ukë*, pvz.: *Bernotükë, Kuraitükë, Matulaitükë, Šliumpükë*.

7. Kapsai visose mergaičių pavardėse dažniausiai vartoja tik priesagą *-iütë*, pvz.: *Byliūtë* (: Bylë), *Luišiūtë* (: Luišis), *Senkiūtë* (: Señkus), *Žvirbliūtë* (: Žvirblës).

8. Daugelis aprašomųjų tarmių priesagų yra čia iš seno pažįstamos, tik viena kita naujai paplitusi; plg., pvz.: *-ykla* (*kirpyklà*, *siuvyklà*), *-ija* (*Aukštaitijà*, *Kaunijà*, *Zanavykijà*).

9. Apskritai, aprašomųjų tarmių priesagos yra lietuviškos, tik labai nedaug pasitaiko ir svetimos kilmės, tačiau dabar jau lk įtakoje ir tos pačios néra tvirtai išsilai-kiusios; plg., pvz., *-inyčia* : *langinýčia* || *langinè*.

ИМЕННОЕ СУФФИКАЛЬНОЕ СЛОВООБРАЗОВАНИЕ В ГОВОРАХ КАПСОВ И ЗАНАВИКОВ

Ю. СЕНКУС

Резюме

В работе сделан обширный анализ именного суффиксального словообразования в говорах капсов и занавиков, которые легли в основу литовского литературного языка. Характеризуются суффиксальные образования с суффиксами -yba, -ybas(-a), -ybè, -enybè, -inyčia, -očius, -očiuviénè, -uočius, -uočiuviénè, -da, -das, -odas, -ézdas, -ozdas, -ga, -gas, -gys (- è), -ingas (- è), -ju-, -ija, -ijas, -tojas(-a), -auja, -ojus, -ka, -kas, -kis(-è), -(s)kus, -(s)kuvienè, -ikas, -iké, -okas, (-a); okas(-è), -ukas, -uké, -uka, -tukas, -inykas || -ininkas, -iškas(-a), -išké, -(s)las, -(s)lys (- è), -lius, -lus(-i), -ala, -alas, -alis (-è), -alius (è), -aliuvienè, -elis(-elè), -intellis(-è), -elys, -élis, (-élè), -utélis(-è), -umélis, -élíus, -éliuvienè, -élè, -olius, -oliuvienè, ~olè, -ula, -ulas, -ulis (-ulè), -ulys, -aila, -uolius, ~uolè, -uolys, -(y)kla, -klas, -klè, -klis, -klys, -(s)mas, -(s)mè, -imas, -ymas, -uma, -umas, -(s)na, -(s)nas, -(s)nis, -(s)nys, -(s)nus, -nius, -ana, -anas(-a), -ena, -mena, -sena(-šena), -enè, -uomenè, -éna, -énas; -inas, -inis(-è), -utinis (-è), -inys, -yna, -ynas, -umynas, -ynè, -onas, -ona, -onis (-onè), -onius(-è), -ūnas, (-ūnè), -ūna, -ainas(-a), -ainis, -ainè, -iena, -ienas, -opas (-a), -ra, -(s)ras, -rus(-ri), -ara, -aras, -eris, -erys, -orius, -urè, -erè, -sas(-sa), -sus(-si), -ésa, -ésai, -ésis, -esys, -esis, -šé, -išius, -(s)tas (-ta), -(š)tè, -(s)tis, -(š)tus, -ata, -atis, -eta, -etas, -étas (-éta), -otas(-ota), -otè, -uotas(-a), -ytis, -ytè, -aitis (-aitè), -ietis (-ietè), -utas, -utis (-utè), -ütè, -astis, -astas, -estis, -estys, -ysta, -ystè, -(s)vas (-va), -(s)vè, -vis, -avas(-ava), -ovas, -ovè, -tuvas, -tuva, -tuvè, -erza, -ézas, -ozas, -ūzas, -uža, -užis и др.

В конце работы сделаны выводы о именном суффиксальном словообразовании в говорах капсов и занавиков.